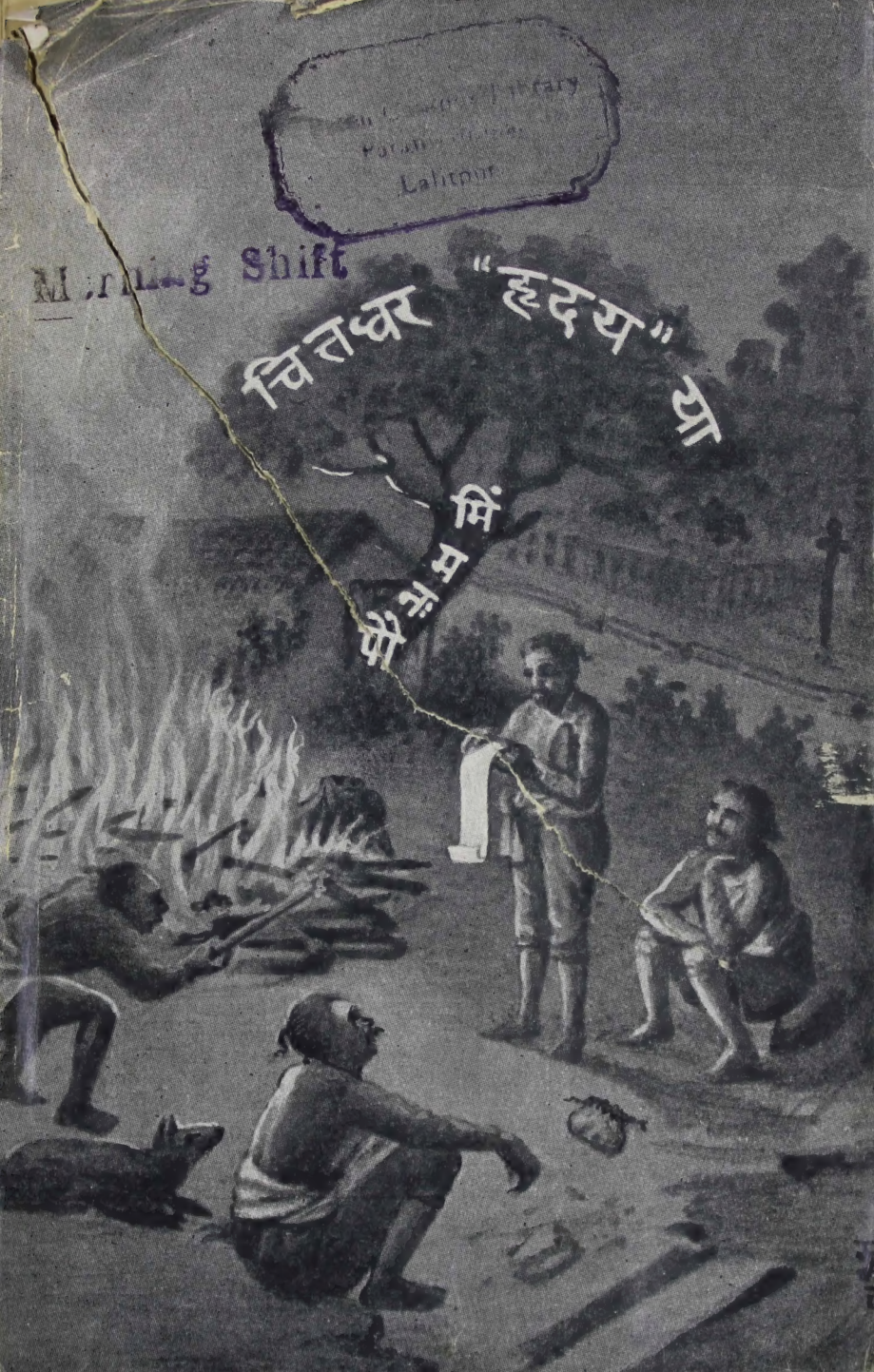

Public Library
Patna
Lahitpur

Morning Shift

चितवर "हृदय" या

पे न म मिं

मिमनःपौ

(सिरपाः प्रतियोगिताय् मवनिगु)

चित्तधर 'हृदय'

पिकाक—

चित्तधर 'हृदय'

३६१, न्यत-तुंछेँ, कान्तिपुर-१३, नेपाल ।

ब्याक अधिकार लेखकया

नेपाल संबत् १०८८

न्हापांगु

मू० ३।-

थाकू—

नेपाल प्रेस

शुक्रपथ, येँ

ढ्रहलपा

थ्व पौ

जिमि स्वर्गीय ससःमां 'ज्ञानमाया' यात,

गुह्यसित जि ह्य हे मस्यू,

जितः जिमि 'व' या जातः जक लः लहानाः परलोक जुल ।

अयूनं जि आशा याना

देव भुवने थ्व पौ च्वनाः जिमि 'व' यात न्वाइ—

“ना, छं स्थाय्यात बांलाक विचाः याना ति”

इनाप व महादया

न्हापां जर्मनीया महान् कथाकार स्टेफान ज्वाइगया “हमस्यूह मिसाया पौ” बाखंया अनुवादक भाजु तीर्थराज तुलाधरयाके इनाप याय्—ज्वाइगया बाखं जिमित हया बिया थें थ्व बाखं नं वय्कःपिं थाय् थ्यंका व्यु। छाय् धाःसा ज्वाइगया व बाखंया प्रुफ स्वस्वं थ्व बाखं च्वयगु प्रेरणा बल ।

अनंलि सिद्धिरत्न दाजु व ल्हासा साहुपिन्त दुनुगलं निसें महादया यछाय् गुमिसं जि कुति हे वने मनंहस्यां च्वयागु थ्व बाखं पूर्वक न्यनाः ल्हासाया लँयागु जक मखु व धर्मप्राण ल्हासादेया नं नुगःचु थें ज्याःगु मोखाङ्ग (बहि) आदि गुम्बा गुम्बायागु व मेमेगु नं आपालं आपाः मस्यू-मस्यूगु अनया रहन-सहनया खं नं स्यना-कना दिल ।

अन्ते चन्द्रमान माष्टर साहेबयात कच्छुनाः महादया द्रुहलपे गुहस्यां देगले तोलं तय् थें थ्व बाखं धात्थं मित्राया न्ह्यःने वय्क ख्वाःपौ च्वया बिया दिल ।

कच्छूह—

चित्तधर ‘हृदय’

पौ बारुनं

मि
म
नः
पौ

कर्ण-दिपे मिसा छह उना तःगु । सनां वःपिं लिहाँ वनेत मसंकुसे
मुके माः धकाः भिकु भिनिकुति गोँसिया सिँ पँ चिकाः घ्यो, सिल्हाय्
कपू, श्रीखण्ड इत्यादि सायाः सायाः भि दन्के याना थकुगु ।

थज्याःगु सिँ-पँया नाप नापं व बुढी नं इता थें छयां च्वन ।
थाहाँ वना च्वंगु मियाःया नापं वर्षां नागलीबले खुसि बा पुखुलि सर्गते
थ्यंक त्याः छयाः थाहाँ वना च्वनि थें कुँत्याः नं थाहाँ वनाः मनं हे
मखना थें च्वंक सुपाँय् ज्याना वना च्वन धुँ थें, भालु थें, छु थें छु
थें च्वंक ।

द्यः लिबाबां वल, लँय् जूपिनि छु खँ, भगवती द्यःपालाःत नं
हाःसः मदय् धुंकल। व हे मसांखिचात उखे थुखे जुया च्वंगु दु, उना
च्वंगु दु। याने-इने ताय् दया च्वंगु किलिकिलिचाया सः तोप्वीक
धाँतय्गु तीहू सलं थाराकतु न्हू, नुगः हे भार भार मिं।

खः तिमिला मदुसां व सिँपँया मिया जलं यानाः भचाखुसि जक
मखु लुती थ्यंक नं जजमानं खनेदु। पःहाँदिपे धाःसा सी उना तःगु मदु,
उकिं व सी उनाच्वंपिं गुथियारतय् मिखा लुतिं लिहाँ वयाः भचाखुसीसं
थात। ख जा अपिं सकलें हे धया थें वाज्यो वने धुंकुपिं, उकिं अज्याःगु
इले तःको तःको हे दिपे च्वने धुंकुपिं, अथेनं छहस्या छु मने वल थें
भचा ग्याःपहलं खुसी फ्यनाः धाल - “हुं थाय् लाक हे मखु ला ?”
मेहसं भसंक वंकाः धाल - “खः बाः, छ्यँः याताहाँ व्वहले दिकाः भोँ
छकू नगलेतिकाः ... ..” अले ला सकलें ससत्तिक मुन, वं वयागु ख्वाः
स्वत, वं वयागु ख्वाः स्वत, सुनानं मेगु छुं छुं मधाः। चाकः उलाः
मित्याः जक स्वया च्वन।

स्वया च्वँच्वं अमिसं पाःलाक धया थें फसं मित्याः भचा चिला
वंबले सिँया हतं सीहस्या ह्यय् नुगःया कस्सं पेपुना च्वंगु छगू छू छु
ज्वाल् थिना च्वंगु खन। अले सनां वःपिसं याकन तोता मवंगुलिं
बांलाक मि मच्याःनिबले म्हुतुइ बा ह्यय् वाला स्वय् मखंपिं गुथियारतसं
छुं न छुं द हे दइनि लिपा मुकाः मालाः काय् का धकाः पिया च्वने
मफुत, छहस्यां तीजक पँथं तःक्यंकाः सालाः पिकालं ला गाखि दुगु
कय्चियागु ह्मिचा छपाः जुया च्वन। अले आशां हथाय् चाःपिं
गुथियारतसं सिँकाचं भ्वाभ्वां दायाः मिं नया च्वंगु गाखिया नौ थाथा
यानाः ह्मिचा चाय्काः स्वत। गुजिगु जया दुने मिं मनःनिगु तूलया
ह्याउँसे च्वंगु दुबःसा व वया नापं भोँ छथू दुगु जुया च्वन। अमि ला
नोट् पो चिना तःगु ज्वी धकाः काचा काचा फ्यना स्वःबले व ला न्याकु

मिमनःपौ

खुकु मझि हाकःगु स्वकुति मझि व्यागु मी नेपाः भोँया सिवे बांलाःगु
भोँ निलः थ्यानाः च्वया तःगु पौ खनी । अले व ह्विवा चाय्कुहा मन्
आशां यानाः व भोँ जुक्क वाञ्छन । हीन्त फसं मन्वीकुगु जूसा मी हे
लाइगु । काचाक् छहा स्वय् हे सःस्यू छ्वाः वःहा गुथियारं व पौ कयाः
छको थय्क च्वनिसें क थय्क स्वत । लिपा पलख सुं क च्वनाः व पौ
व्वना हलः -

ल्हासा (चीन)

ने. सं. १०७७

सिद्दाथो ५

यमैं,

न्हित्थंयागु सुवाः !

लाःसा छ थ व पती ल्हासाया नाप चीन नं खनाः आश्चर्य चाया
च्वनि-गनं थ व मिजं चीन थय्क वन धकाः । थोँ कन्हे अथे हे धाय् माः,
च्वय् माः । थ व ल्हासा जक मखु कुति, केरुं, ग्यांचि, भिखाछेँ इत्यादि फुक
थाय्यात नं चीन धकाः च्वय् माः । धा नं थ व फुक न्हापांनिसे हे चीन
राज्यया दुने लाः धाइ । अय् नं ' अम्वा ' धकाः चीनी गभर्नर दय्क
दय्क नं गय् गय् जुयाः मस्यु, थ व तिब्बतयात छगू अलग राज्य थं
याना तल । आः मुक्ति संग्रामं लिपा जनवादी चीनं थःगु सम्पूर्ण राज्य
नालाः कत्ताना कयाः नेपाल आदि थः जःला खःला देश नाप नं
त्वादला च्वने धुं कुगु स्वापू हानं स्वाना हल । उकिं आः जिपिं थन च्वनाः
मित्र व जःला खःला राष्ट्र चीन सरकारया नाप जूगु न्हूगु व्यापार
सन्धि अनुसार व्यापार याना च्वना धाय् माल । अथे ला सिंह
सार्थवाहया पालंनिस्थं व्यापार याना च्वनापि मीपिं प्रताप मह्यया
सन्धि व प्रताप सिंहया सन्धि लिपा तकं सरकारी अडा म्दुनिबले निगू
सरकार सन्बन्धी ज्या नं मीसं याना च्वंगु, उकिं गुलिखे मी अजिमापि

नेपाले ख्वख्व सिना वने धुंकल, गुलि खे आज्जुपि नं थन हे च्वनाः बने ज्याज्यां थनया चा जुया वने धुंकल, शुक्रिया त्या चाः हे मदु। उकिं भी नं थौं व हे भवले न्हाः वना च्वना धाय्गु लुं अपो मजू।

खः का बरु छं थ्व पौ खनाः धाय्फु थन तक थ्यंकाः जीवनया बावंकाः आः हानं अज्याःगु खँ छाया, हानं स्वयं हे मझालापुसे च्वंक थथे सःतेगु हे छाया ? धाथें ला मै, जिं थथे मनं मनं मसःतुगु दिन हे मदु। थौं सिपुन्ही-भी हं कुगु पुन्ही जूगुलिं लुमनाः सहयाजां सह याय् मफयाः भीगु व पुलागु खँयात न्हूधाः यानाः च्वछाय् न हे थ्व पौ च्वयागु जूगुलिं जि दकले यःकथं छन्त सःतागु खः। हानं पौ नं न्हूकथं हे च्वयागु खः। छाया धाःसा न्हापा न्हापाया थें “ शुभ भाषा भिनकं तसे हया ... .. ” धकाः पौ च्वय्वले जि थन सँदेशे थ्यंक च्वनाः छ आमकन नेपाः थ्यंक च्वंछसित च्वया च्वनागु थें ज्वी। जि थौं अय् ज्वीके मयो, जिं गुगु खँ छन्त धाय् त्यना, व खँ छंगु सत्तिक च्वनाः बांलाक श्वीक कने माःस्ति वः, उकिं दकले सत्तीगु सलं सःता च्वना। हानं आः छ मझाले माःगु नं ला मखुत। जिके छंगु जातः ला मदु, अय्सां छ नं ला न्येदं प्वी धुंकल ज्वी मखुला ? छं जुयाः जिगु थ्व पतिं यानाः छंके ल्यासे दना वःसां, अबले छको निहने प्यते निह्य थ्वदुक नाप लाःबले जिं अथे सःताबले ख्वाः ह्याउँकु थें ह्याउँकुसां सुनानं खनि मखु, छाया धाःसा जिं स्यू जिगु थ्व पौ छं एकान्ते कथाय् बा याक चा भुतुली च्वनाः च्वना च्वनि, अले मेपिसं गथे यानाः ताइ ? अबले जूमा धकाः छ आखः मसःगुलिं मेपिन्त पौ च्वंके माः, थःपिनि दुबिस्ता खँ नं सकतां भरङ्ग उले माः। आः ला छ भन्तेपिनि नाप नाप जुयाः बांलाक आखः सय्का हे तय् धुंकल, सुयातं भीगु खँ सीकः ताय्कः ज्वी माःगु मखुत। उकिं हे थ्व पौ च्वया च्वना, भीगु खँ सकतां लुमंक च्वयाः। विन्ति धाय् मै, छं नं गनया स्वाः मदुगु खँ धकाः दध्वी हे वां मझसे पूर्वक च्वना व्यु, गथे जिं मझकुसे च्वया च्वना।

मिमनःपौ

खः का. थौं कन्हैयापिनि थें भी निहसयां येकाः ह्नागु मखु,
निखेयां मां-बौपिसं स्वयाः खनाः हंका व्यूगु, व नं मचांनिसं धाय् माल,
उथाय् तक जा छं मझालाया भाय् हे मयूनि। सि नं च्यादँचा दुह
मचां मीगु हे छु ? सुंक जा लिसा तःवइ, क्येँ लिसा तःवइ। 'मामं
थथे धाल, मामं अथे धाल' धाःवइ। छंत छुनि छु। लुमंनिला ? छको
कानकानपीच्या ह्मितावले जितः थियाः 'नां काय् माः, नां काय् माः'
धाःवले 'व का !' धकाः धयागु। तेलकासा वा गुलाकासा ह्मितावले
ला नां काय् माःगु हे महु, हुकुकु लिन. चराक थिल, सिधल। उकिं
जि अवले कहाँ वयावले तक नं छं जितः वचं तय् मफु। ख नं अथे
'छि-छा' धकाः वचं तःज्वीगु करपिं पहः वः। हानं दकले सत्तीह
पासा-भाःतयात छि, वय्कः धकाः तापाका चवनेगु जितः ला हिसि
दु मताः।

थथे ह्मिनु ह्मिनु भीसं मचाय्क भीगु ह्म ह्मासा ह्मासां थाहाँ वया
चवन। छको छको थःछेँ चाहिना वइवले छगू छगू पाका वइगु। न्हापां
ला भांतां लंयां पर्सिचा जुल, उकी मा हे मोगु गा नं न्यया वल।
हानं वःवले गां तोपुइ माःथें नं चवना वल। अले ला छ ककलुना जुइगु,
जि खन, मिखा चूलात धाय् व स्वाः नं ह्याउँसे च्वंकइगु जुया वल।
जितः नं न्हापा ह्मिता जुयागु, ल्वाना जुयागु, हाला जुयागु मज्यू थें
चवना वल, तस्सकं मझालापु थें नं चवना वल। अयूनं जि छन्त स्वय्तु
माःस्ति वः, उकिं छ छेँ दइवले जि उथेतु दुहाँ वय्गु। हानं जि गनं वने
माःगु नं ला महु, ल्हासा साहुतय मचात जूवले ल्याः भति भाति
व पौ सम्म च्वय् सल धाय् व गाःपिं जूवले मेमेपिं त्वाःया पासापिन्त
थें पाठशाला सम्म नं छ्या तःगु महु। स्कूल धयागु ला अवले दर्बार
हाइ स्कूल छगू अन व्वंवने धयागु ला सुनानं धाय् जक नं सःगु
मखुनि। उकिं जि न्हागु इले दुहाँ वय् धाःसां छुं मपं। छ धाःसा जि
खनेव यानंतुं हे छखे चिला वनिगु। उकिं न्हापा ह्मिता, ह ले, ल्वाय्गुया

मिमनःपौ

पलेसा उथाय् थ्यंबले खँ न्हाय् तक नं मखन, बांलाक लुदंक् स्वय् तक नं मखन । समय धयागु नं विचित्र हे खनी बाः हला ?

छन्हु मांपिनि खँ ल्हाना च्छंगु ताल—छ बाह्वाय् तइगु धकाः । छाया बाह्वाय् तइगु, बाह्वाय् तयां छु ज्वीगु अबले जि छुं मग्यू । हानं त्वाले पासापिनि ततापि बाह्वाय् च्वन धा गु न्यना तर छन्त धाःसा बाह्वाय् तइगु हँ । श्व 'तइगु' व 'च्वनिगुली' छु पाः व नं जि छुं मथू ।

धात्थं, छ बाह्वाय् तल । मांपिनि लिमलाः । छुस्या-मुस्या कःछे छु छु नकः वने माः धाल । हानं बाह्वाय् पिकाइखुनु देछाया वीत वसः मानि धाल । हाला जुल, सना जुल, खे थुखे न्यना जुल । जि छद्म ज्यो थें अथें च्वना च्वना, मने छू छु खँ लुया च्वन—“सिन्हः छायाकः वने माः धाःगु, सिन्हः गय् छायाकेगु ज्वी ? हँकुबले ला छु मचा तिनि, धाः धाः थे याना बिया, सँ प्याकेखुनु नं सँ छयंका बिया, सिन्हः तिका बिया, धाः धाःगु सकतां याना बिया । न्हाय्कं स्व धाय् माः धाल । अथे हे धया बिया, सकलें हररर न्हिल । आः ला अथे खइ मखु, अन ह्यस्यूपि, थःथितिपि सुं दइ मखु, फुक हे ह्यमायूपि, नय् थें नय् थें स्वइपि गिजे-गाजे याइपि जक ज्वी ! उकीसनं जि नं आः ला १५ दँ दय् धुंकल, थुनाय् ग्वाय् छपु निपुसां खने दय् धुंकल ।”

बाह्वाय् पिकाइखुनु सुथंनिसं हे सःतःवःह्य पिया च्वन । मांपिनि छुछु छय् माःगु ज्वरे याना च्वन । जि नं वसतं-इसतं तीत छु कोट् फी, गुगु पत्ती सुरुवाः लं फी थकाः बिचाःयाना च्वन ।

हानं छद्म मेह्य च्वय्कः वःह्य बल, 'याकन भासँ' धकाः हाल । अले जि नं वसतं तियाः सँसँ छयनाः तुपुलि भचा बेकय्क गुया । न्हाय्कं स्वयाबले थःत बांलाः, ल्वः ताल ।

जिपि छिनिथाय् छँ थ्यंबले छन्त फेतुका बय् धुं कुगु यंकाकथं छंगु न्ह्यःनेसं लाया तःगु लासाय् फेत्तु कल । गुरुजुपिनि माःमाःगु पूजा

मिमनःपौ

विधि यात । अथे हे ११ ताःति थाःवले जितः थना यंकाः अन स्वना
तःगु वद्दयागु सिन्हःवत्ता लःलहात । 'च्वसिन्हः छायाक्कि' धकाः नं
धाल । सिन्हः पचिचां कयाः थय्क स्वयां छंगु ख्वाः हे खने मडु कच्छुना
च्वन, मानो द्वितीयाया चन्द्रमा थें छवालाचा जक कपाः खनेदु । जि
छंगु ख्वाः छपातं स्वय् माःसे वल, छं थें स्ववला धकाः अथें दना च्वना ।
छनाप च्वनाः छंत त्वपा-तापा च्वंछ गुलुमांजुं 'सिन्हः छायाका दिसैं
भाजु' धकाः थाःवले छ मं अप्पो कच्छुना विल । अले जि छंगु छय्ले
सिन्हः तय्केत पचि दिका । सय् सिन्हः की मलाःनि जिगु ल्हाते करेन्ट
थें वल । काचाक्क लहा लिसालाः लिचिला वय्यनां 'सिन्हः वत्ता लःलहाय्
मानि' धा गु सछं जिनः पना विल । अले जि कच्छुनाः सिन्हः वत्ता लः
जक लहानां अमिसं 'भागि याय् माः' धकाः छं जितः भागि याकल ।
अथे ला ह्वंकुवले नं छं भागियाः, विज्यासले वंजला बनावले नं अय् हे
च्वसिन्हः छायाकावले नं भागि याः । अज्ज न्हि न्हि जानय्त् नं मामं
भागि मयाकुसे छन्त मनकु । तर छं अथे छिमि थछें सकस्यां न्ह्याःने
भागि थाःवले छयें मझालापुसे नं च्वन, मेवें छ-छि पीसे च्वं थें धाय्
ला, कुचुसे च्वं थें धाय् छु थें छु थें जुयाः भचा न्ह्याइपु नं ताल । अले
जि थःगु थासे हे फेत्तना । तर जि मचाय्क हे जिगु मिखा छं पाखे
व्वल खती । छंगु सय् वेकय्क किना च्वंगु हिउँसिन्हः छधो खना, मानो
वर्पाया ख्यूसे च्वंगु सुवाचे फिलिक्क पल्पसा तो थें । जि गवय्त् नि
गवय्त् स्वया च्वना, अन वैग जाय्क च्वसिन्हः छायाकडगु स्वय् धकाः
स्वथा च्वनि मिलातसें नं पने मफु ।

धात्यें मै, उखुनु थें जितः माने यानाः नकुगु गबलें गबलें हे मडु, गनं
हे अथेभनं मानेयाकाः नय् मनं । थ्वथा कारण अबले जि पूर्वक मधूसां
ससःमांया याकःजिलाजं धाइगु थ्व हे ज्वीका धकाः अंनाज सम्म दत ।
छु छु जक तया विल, गुगु जक तया विल जि लुममं । लुमनि नं गन,
आः हे तिनि थन पंवुलापि भचा आपाः दसेलि छता बता म्हुनु हीकाः

नय् खन । नत्रसा व हे च्या चपा, थुपा, ला, तर्कारी, छको निको
भमो । क्यं खुं सा वुके हे थाकुबले जा न सा व हे ला दुगु तर्कारी छता
नाप । न्हागुसां जि स्वय् उलि साःसागु ज्वलं ला थाय्भुइ नं
दु थें मच्चं ।

नय्-नी सिधय्काः जि न्हिच्छि अन हे व जिगि जिगि च्वंक
छाय्पा तगु कथाय् ह्याइपुक च्वना च्वना । न सुं खँ ल्हाय्पि पामा
दु, न छुं याय्गु ज्या हे । अवले आः थें अखवार-इखवार स्वय्गु चलन
नं मदुनि । छको निको छिमि किजा बइ, चुरत छपु बी, मलाइ च्याकइ
वनि, उलि हे । बहनी ज्वीकाः वल सांपि सगं ज्वंकाः थ्यंकः वल, नापं
जिमि क्यहे नं दु । सगं-सिगं वीधुंकाः सांपिन्त नं जितः नं हानं भवय्
नकल-देमा भवय् ।

छें थ्यंबले वाचा जाल जि लं-लि तोताः कथाय् ग्वारा तुला थय्क
स्वयां न्हिच्छिया दुने मामं ला कथा हे मेगु याना तःगु-न्हूगु भयाःकापः,
देलासा व फुंगखोल नं न्हूगु ! छपाः निपा तस्थीर दुगु नं उगु थुखे,
थुगु उखे यानाः ल्वय्क खाया तःगु । जि स्वयां च्वनातिनि, लि जक तिना
तयागु खापाया नापं छ छहं चारांक मिक् ध्वानाः दुतञ्ज्या हःगु । जि
भसंक वन—छन्त भयने हःगु ! पिने अमि सां म्हाय् न्हिहं जानाः
खापा तिनाः न्ह्युन्ह्यूं सिखः तया च्वंगु ।

जि मिखा तिसिनाः त्रिचाः याना च्वना — “छ नाप गय् खँ
ल्हाय्गु, छु खँ ल्हाय्गु, गय् यानाः खँ छुइगु ?” अथ्य ला जि
थःयासिबे थकालिपि व्याहा याय् धुं कुपि पासापिनि पाखें मिसा-भिजं
सम्बन्धी खँ ख गुं मखुगुं यक यक न्यना तय धुं गुं दु । हानं ३४ द
न्हापा छ नाप ह्मिता ह्मिता ज्वीबले खँ मल्हानागु नं मखु, क्यहे चां
सःतश्थें ‘पीभत’ धका मसःतागु नं मखु, अय् नं कथाय् एकान्त लाःबले
खँ ल्हाय् भचा हे छि थें मच्चं, मछालापुसे, छु थें छु थें च्वं ।

मिमनःपौ

अय् धका छ नं सत्तिक व गु मखु, लुखाया लिक्सं छु मने लीका च्वन थें मस्यु, खासा कयकुं थें कयकुना च्वंगु जि तीजक वागः मिखा कनाः स्वयाबले छया सिवे वान्हि न्ह्य तिनि दुहाँ व ह्य लम्फा-चया जले बांलाक खं । लाःसा छं नं अय् हे मखाः खँ वाय्का च्वन ज्वी - “ चंपाचां थय् धाःगु, पुनमायाचां अय् धाःगु । छि ! लतं चां गय् गय् धाःगु । ” मखु ला ?

थये छ नाप थय् खँ ल्हाय्, अय् खँ ल्हाय् धकाः ग्वसाः ग्वग्वं छको ला नंनि मवासे माला हया नापं थ्यने ला धकाः नं मने वःगु ख, लिपा नसंचा ती जुल ला मस्यु जि न्ह्यः वल । छ नं लिपा खाता कय् तुं ग्वारातुला छुत थें ।

कन्हेखुनु सुथे जि न्ह्यलं चाःवले खाता कय् च्वंगु फुंगे चिकंवां जक ल्यंदनि, छ दना तना च्वने धुंकल । जि कथां पिहाँ वयाः ख्वाः खी हे सिले मलाःनि छ थः छँ, वना छुत । वहनी लिहाँ वइ ला धकाः अनेक खँ मने वाय्काः छंगु कह्लि सः वइला धका लैय् न्हाय्पं लाया च्वनागु सिद्धि, छ उगुनु लिहाँ हे मवः ।

छ नाप गवले नतुया, गुकथं भीसं जीवन छुना व खँया विचाः हे याय् मलाकं अवुजु बुढा ज्वी धुंकुगुलिं ह्वापाः बीत जि ल्हासा वय् माल । मांया धासा मचा छझ दय्काः जक छया हय्गु विचार । छं धाःसा लय्लय् मोल्हीगु मतोतु । जि बांलाक चाः छ देकुती दुहाँ मवनेव मांया ख्वाः ल्यूसै च्वंकउगु । न्हागुमां अवुजुया तारंतार पौ वःगुलि जि ल्हासा वय् हे माल, वया । अवुजुयान कत छया हया ।

वय्त नं अउले कालिमोंगया लँ नं बांलाक मचाःनिगुलिं व हे कालविल कनाः ज्वीमाःगु कुतिया लं मवसे मगाः, थाय् थासे जिवं ज्यू मज्जीक भवलंगा ता छी माःगु व आका भाकाय् च्वलः वय् योगु । उकिं थःप्रितिपिं सकतिनं सगं छया हल, ख्यैवाता जक हे प्यत जाः ।

मिमन पौ

तर व सकतां खं छं खनि मखु, छ कथाय् च्वनाः ख्वया च्वन । लिपा
बेला बी त्येकाः तिनि छ थाहा वल, व नं निह्यस्यां घय् घय् पुकाः ।
जि छतका दां बियाबले छं लहा थर थर खाकाः स्वःगु आःतक नं
लुमंनि । हानं भागि याःबले गवय्तनि गवय्त तुति ज्वना च्वंगु नं जि
लोममंनि । धात्थेया खँ जा मै, जि उखुनु तुयूगु मोजा न्ह्याना तयागु
जुयाः कन्हेखुनु चावहिलि वनेत हानं मोजा न्ह्यानाबले उकी घःने पाखे
महामञ्जुश्रीया पालिकाय् धर्म श्री मित्रया मिखा थें ख्वबिया च्याः च्याः
खनाः जिगु नुगः कावँया मिना वःगु आ तकं मलंनि ।

न्ह्यागुसां जिपिं चावहिली चच्छि व सकोया महाद्यःवाहाले
चच्छि च्वनाः वयां सतिखुनु १० ताः ति इले लगाःचो ध्यन । अन च्वंगु
चीभाःया कस्सं च्वनाः सगं कथाः चिपं नं थी माःगु जुया च्वन । उकिं
जिमि बंजा पासापिं निह्य व भल्या नायो छह नं नापं कोछुकल । अथ्य
ला जिमित छें पिहाँ वयाखुनु चान्हे हे च्वते मातने, छेदी थनाः थनाः
हे गोसगं बिया हल, धाँ दिगुली नं लँय् दनाः गोसगं कया वया । कन्हे-
खुनु नं चावहिली सगं बिया हय् धुंकल । अन-लगाःच्वे ला धौसगं नं
विल । लिपा नय् धुंकाः भल्यानायां दनाः चिपचाप फुकं पोचित ।
जि ला छु याःगु ल्याः धकाः च्वनां कन्हे कूला याय्त ज्यू धकाः
धाल । धापू छु धाःसा अनंनिसं जिपिं सकलें छजाः जुल, चिपनिप
नं छुं मन्न । अनंलि जिमिसं तःवःपिं दाजु-किजा पासापिं नाप बेला
कयाः थय्क स्वया, जिपिं निभाःबीपाखे स्वया च्वनागु जूगुलि यँ, यल,
ख्वप स्वनिगलं खनेदु, दकले ल्यूँने स्वयंभु । अन मत बियाबले जिगु
मिखां स्वयंभुया गःतगिने च्वंगु मिखा नं खने दु थें च्वना वल । छाय्
धाःसा उखुनु तक जिगु मिखां छंके बेला कयाबले छं ललःधा गु मिखां
स्व गु भल भल लुमंनि, उकिं याने खने दुथें मच्चंगु व स्वयंभुया मिखा
नं अथे हे थें खना च्वना । लिपा जिपिं चीभाः चाःहिलाः पूव स्वयाः
कहाँ वया, तःवःपिं सकलें यँ पाखे स्वयाः वल ज्यी माः । 'लिफः स्वय

मिमनःपौ

मयः' धाःगुलिं जिमिसं मखया । ख हे खःसां अपि खनि नं मखु, छाय्-
धाःसा जिमि निखलःस्यां दध्नी चोभाः हे धकिं जुयाः पना च्वने
धुंकल ।

धात्ये ला मै, जिपिं पाखं कहाँ वया च्वनागु मखु, पाखं जिमित
कत हया च्वंगु । गुलिं जिमिगु तुतिं पाखं भवास्याक कत हइ, उलि हे
जिमिगु मन ह्यासाक छेँ लिहाँ वइगु । जिगु जक मखु जिमिगु, छाय्-
धाःसा जिपिं स्वहस्यां छेँ दु, स्वहस्यां छेँ छह छह लुमंकेपि नं दु, अज
अमि ला छह छह मचत नं दु-छहस्या काय्, मेहस्या म्हाय् । जि,
जि छ हे छह जक जूःले मनया इना वने मोगुलिं भन छगू हे सूरं
छंथाय् छंगु ख्वाले, छंगु म्हुनुइ, छंगु छुकी छुकी प्यप्पुं वइगु । वयात
लिगनां लिगने मफइगु, मिखा लःल धाया वइगु, अले थय्क अमिगु
ख्वाः स्वय्गु, अमिके नं थःगु हे किपालु खनिगु ।

समयं न्हागुं याय्फु, वं याय् मफुगु छुं महु । उकिं न्हाक हे
जिमि मंमदुसां जिमिगु हे तुतिं जिमित यंकां च्वन वं धाः धाःथे पर्वःथात
जनी चिकु चिकुं । जिमित मन तय् थें यानाः वाउँसे वाउँसे च्वंगु
सिमाहःया नाप नापं रंगरंगया गुँ-स्यां नं हया च्वंगु, भंगःतय्गु यइपुसे
च्वंगु सः लिसे याने-इने गांगाया मे नं ताय् दया च्वंगु । जिपिं कय्
'यरंखु' खुसी थ्यंवले जा थुइती जुल अन हे बाय् । नय्नी धुंकाः न्हाः
मवःतले जिमित सँय भाय् स्यन-हु लः, थुप्पा-काति, भे जा,
पिंज्या दाजु किजा तता क्यहेँ, किमे-कलाः, डा जि, खयरं छ, खोरं-
व इत्यादि ।

कन्हेखुनु सुथे न्हाखुनुया भव्यव व सरंख्येँ कूला यानाः जिमिसं
'दु'ंगा छिनाः 'यरंखु' पार याना । उखुनु न्हिच्छि धया थें पाः गय्गु ।
पर्वःया जंजं, जःखः सिमा दुगु लं चाःचाःहिलाः गय्गु अपाय्चां
ह्याइपु मजू । गनं गनं न्हाय्पं हे सिचुसे च्वंक लःया सः नं ताय्दु ।
सन्ध्याइले 'सिपा' गां थ्यंकाः अन चच्छि च्वनाः कन्हेखुनु 'चौतारा'

ध्यान । अन अडा नं दु, बजारे छह-निह अवुजुया हस्यूपि नेवाः साहुत नं दु । जितः हसोवं वना यंकाः पाहाँ-पिहँ यात, अमिथाय् हे छथाय् वाय् लात । म्हंफु-मफुया नाप नापं नुगः हे तिक्क मिं क 'भाजुया व्याहा याय् धुन ला, मत्त गोहा दत्त ?' धकाः नं न्यन । जि छु लिसः वी, निहले थें यानाः पार याना बिया । पुलां नेवाः पासां सकतां खँ कना बिल । जिगु ख्वाः स्वयाः साहुं धाल-नुगः मझिके मो भाजु, लहासा ध्यान धाय् व सकतां लोमना वनि । तर जि मचाय्क हे भसु हाः वल-गय् लोमनि ! मिं कागु लोमंके फुसां च्वापुं ख्वाउँगु लोमंके फुसां जि छन्त लोमंके फइ थें मताः ।

मनू धयापिं मनू हे जूगुलिं साधारण मनूतसें नं अथे ल्याय् हवले छँ त्वःते मालाः नुगः मझिपिं नँनेवाः तय् मन तय्त्त छुं न छुं याय् माः धकाः स्यू खनी, उकिं जिमि थः भल्यात, मेपिं भल्यात व गांगांयापिं मनूत नं जानाः अनेक प्रकारं रूपाः-खी याना जिमिगु ह्याइपु लँकेगु खः । गनं मे हालाः न्यंकइगु, गनं जिमित नं साला यंकाः थःपिनि नापं प्याखं हुइकइगु व गनं गनं ला वनां वने मझिगु चिकिचा व्यागु लँय्-चय् पाखे ततःगोगु ल्वहँ व कय् स्वःपा सः हे ताय् मदय्क न्ह्याना च्वंगु चीचा बालागु खुसिचा खने दयाः धात्थें 'थँ स्वयां परवत, कस्वयां समुदर' धाःगु सिन्हाज्या मे लुमंसे वइगु लँय्-फुसे लाक मझि मझि कय्ता खायाः उकिया तःलं वने माः धकाः धाइगु व मखुसा च्याना छगः ध्यवा दस्तुर बीमाः धकाः गथांमुगःया जगाः थें नं काइगु । अज्या थाय् गनं गनं 'त्वींया' धकाः उखे नं थुखे नं सिमाय् खिपः चिनाः डकी रोपलाइन थें च्वंक दोके छगः खाया तःगु खनेदु । उकी मालताल जक तया छइगु मखु गुम्हं गुम्हं हथाय् हथाय्पिं भल्यात नं च्वना वनिगु । छह बलाःह मनुखं छवे च्वनाः खिपः साला च्वनिगु । गबलें गबलें लः थाहाँ वया च्वनिबले लाक्क व खिपः साला च्वंहास्या लहाः त्यानुयाः बा खिपः छामुया वनाः लखे नं थ्यूं हँ । गुलि ग्यानापुः खँ । मी ला भचा

लँ ताःहाःसां चाःहिलाः हे वनिपि जुल, अनं वने मो ।

थये भल्यातय् नाप ख्याः-खी यायां दुनें ह्याइपुसां पिनें न्याइपु
पहः यानाः जिपि 'काःलः' थ्यन । अबले 'लिस्ती' थाहाँ वने मोक अडा
फुक 'तातोपानी' ह्या तय् धुं'कुगु, उकि अन पुले माःगु जगाः भंसाः
सकतां पुलाः अनंतुं बाय् च्वना । कन्हेखुनु काःलखे मो-मी ल्हुयाः
जिपि न्याः वया । का लःया स्वधाः हिति भ्वारर हाया च्वंगु दु ।
काःलः धात्थे हे काःलः, न्हापां ला लः थी हे मफु च्वीं च्वीं पू । लिपा
तीजकं तीजक लहाः तुति थुं थुं हितिधाले हे मोल्हुया ।

अनं काहाँ ववं पर्वतया ह्याकिने लाक 'कोदारी' खुसि न्ह्याना
च्वंगु दु । च्वं तापाक खने दुगु खुसि व हे ज्वी माः । अन थ्यंकाः ता
छी खनाबले 'थ्व हे नेपाल व तिब्बतया सीमाना' धकाः धाल । थात्थे
थये थःगु जन्मभूमि नेपाल नाप बाय् त्यःवले हानं छको नुगले धौ-बजि
बाल । नेपाः-मां, थःमां व मांया भौ सकलें भवाताहाँ दं वल । अले
ताया तःले न्ह्याना च्वंगु खुसियात ख्वबिया जगाः व्युच्युं खुसि छिनाः
पाः गया । अथ्य ला जिमिसं भयातुक छुं कुवुया तयागु मदु । ब्रह्म
पासायाके मसलाप्वः निष्व प्यप्वः व महि-पोस्तिगं भचा दुगु ह्विचा
छपाः, मेह पासायाके खुकुरी छपु व लथल छगः कखाया तःगु दु ।
जिके छुं मदु, भिद्यः प्वः जय् न्याक चिना तयागु दु । दां दिं फुक
भल्यानायो याके, अथ्यनं व दोसाध खुसि तुति भयातुक कसाला
तःगुलि उखुनु वल बल सँहाःहू धाय्काः तिनि 'खासा' धाःगु गामे बासे
थ्यन । अन तक नेपाले थें ज्याःगु पाखा दुगु तर सिंपौया पौ दुगु छें
खने दनि । सिमा-सामा नं गाक दनि ।

अन लँय् गनं गनं स्वय् हे शिलानदी धाय् ल्वय्क ल्वहँ जक
ग्वारा ग्वारा खने दुथाय् गनं दुरु दासि वः थें च्वंक कञ्चाना च्वंगु
कञ्चालः व गनं कय् कय् थ्यंक चीचा बाला खने दय्क न्ह्याना च्वंगु
खुसिया च्वय् पहाडे नकी तानाः उकी सिपू लायाः दय्कातःगु ता व

गोपु गोपुखे ग्यानापुसे च्वंक सिखः बःकाकां यातां प्यातां संक छी माःगु
कुछि जक ब्यागु भोलंगा ता नं छिना वने माः । थुकि हे ज्वी मिजंत
धयापिनि दिरया थेकाना मदु धाःगु । ख नं अनं कुनुवन धाःमा दिपया
छु थेकाना ?

बयां कन्हेखुनु छवाय् 'छूम्यां' धा थाय् च्वनाः ततःमागु सिमा
मदुगु बःबः पर्वः पुलाः 'कुति-गाले' थ्यन । गुगु नेपालं लहासा वय्बले
दकले न्हापांगु बने ज्याय्गु थाय् खः । उकि अन नेवाःतय्गु तःगूमछि
कोठि दु । मी नेपाले ३२ कोठि महाजन धाय् थं अन न ४० कोठि
धाय्गु चलन दु । अन चि, तँय् च्वामो आदिचा व्यापार आपाः । छुं
भचा देशी (भारती) मालया पसः नं दु । नेपा यापि आपाः भल्यातसं
जाकि मलेभता इयादि नाप चि हिलावुला याइगु जुया च्वन । मी
भल्यातसं नं अन नय्वु (छेँथू) यात बकु फुक ल लहानाः ज्यालाया
दामं चि छकु छकु कयाः थः थः गामे वनेत नेपाः सखाः वल । भल्या-
नायो नं नय्वु नाप बकु-बिकुयागु व अधलि-हागुदां (नेपाः मोह व
सँय् मोह) या लयाःचाः नं सकतां सिधय्काः खाय्मातय्त (सलजवा त)
ताथ्ये-धाला (सलया बाः, मा गु दां-दिं नं बैना बियाः 'गनं परदेश नय्
मनंनिहा साहुमचा, बांलाक विचाः याना यंकि' धकाः मानो म्हाय्मचा
बियाछ्खबले दुवाते गुभाजुं खं लहाइ थें खं लहाना जिगु कुति थ्यंया
स.पौ ज्वनाः नेपा वल । उकी जि छंगु नां तक नं च्वय् मछालाः मांया
नांया नापं जल भोछि धकाः जक च्वया ।

कुति, पर्वतं चाःह्यगु गाले लाःगु थाय् जूगुलि साप चिकुगु
थाय् जुया च्वन । चिकुलाबले ला च्वापु गागां छें पिहाँ हे बय् मजीक
लँ फुक च्वापुया च्वापु ज्वी यो हँ । वैशाख पर्वी थे च्वंकाः नं अन
नेपाले चिकुलां थें चिकु । जिमि ज्वना वयागु दाँलाइ, सिलखं मगानाः
अनया पुर्चिसांगां यःने फायाः यनेमाल ।

अन निन्हु स्वन्हु च्वनाया छह-निह कुति नेवाःत नाप लात—
आपाः सकोमित, यले ज्यासःबरेत छखलः निखलः दु । सकलं थःथःगु
ज्याय् दुना च्वंगु दु । छेँ पौ महु, कःसि जक, व नं चा जक फि चिंका
तःगु । ख्वाउँगुलि यानाः चा नं खो, लः ज्वया वने मफु, मानो सिमन्टी
थें । आपाः छेँ २ नं जाःगु । थाय् थासे ताचो (ध्वाँय्) व्वय्का
तःगु दु । भियःया देगः छगः नं दु गुंवा थें च्वंक गोध्वाँय् व ताचो
व्वय्का तःगु । भी नेपाःया अडा नं दु । अनया हाकीम दिट्टा । भी नेवाः
साहु महाजनत व भल्यातय्त विचाः संचाः याइगु हे अनं । जात्रा, गुथि
इत्यादि ला नेवाःत दु थाय् दइगु हे जुल । बार्ज-बिर्जनं — धाः, नाय्खि,
दापा, धिमे इत्यादि सकतां दु ।

जिपि अनं पिहाँ वयाखुनु व हे जिपि बाय् च्वनाथाय् हे छेँ
कुति-नेवाःत सकलं धयाथें मुंवल । ‘तिम्बि याय्माः तिम्बि याय् माः’
(सगं बीगु) धाल । सकसितं च्या-चि त्वंकल । अले छह नायोचा ख्वाः
वःह बाम्बावंह साहु धाल — कासा थकालि, आः छु याय् माल ? जि
ला थकालि धाःह गुह बुढा थें धकाः थय्क चाकःमकलं स्वया । तर
नंवाना हःबले वया सिवे ल्याय्छह व हे छेँ थुवालं । धाल — छु याय्गु
आः, बहि पुश्किरे । धातयें ह्याउँसे च्वंगु छगू बहि प्वीकाः च्वना हल—
फलाना मित्ती फलाना साहुया नंनेवाः बंजाः फलाना नेपालं वःया
२ त्यांग्रा, फलाना मित्ती फलाना नंनेवाः २ त्यांग्रा, फलाना मित्ती फलाना
नंनेवाः साहु नेपालं वःया असुल जूगु अधलि तका ५ तका इत्यादि ।
अले जिमिगु नं निहसिगुं नां च्वत । छह बंजाःला पुलां नेवाः जुल ।
मेहसित हाःहू यानाः त्यांग्रा पुश्कल । जितः ‘कासा साहु त्यांग्रा पुला
दीगु लाकी, दस्तुर बिया दीगु’ धकाः हिल । जि भसंक वन—सिलाचः-
रेबले पशुपती जक मदस्यातय्त दक्षिणा कयाः नं बँय् ग्वारा ग्वारा
तुइकइ धयां थन ला थःत हे त्यांग्रा पु धाःगु ! जि सुंक च्वना च्वना ।
लिपा का, साहु मचातय्त नं त्यांग्रा प्वीके ज्यूला, च्वयाब्युरे न्यातका

दा ।' धकाः जिगु नामे ५ तका दां आमदानी चकल । अज्ज दे-भव्य-
न्याया च्वंगु पाखे लाःसा लाखे ३४ न्हु तक भव्य नकाः फैयागु प्याःगु
छेंगू लायाः त्यांम्रा पुइकइगु हँ । लिपा धकाः सिल । थुलि याना च्वतलें
पुलां नेवाः बंजालं भल्यातसें दिका थकुगु 'खोम्बो' (छेंगूयागु वाक्स थें
ज्याःगु) चाय्काः सँयलं पिकयाः फिकल । 'तातो' (सलया ह्यय् जः खः
तय्गु) नं स्वह्य सलयातं कवाय्कल । खोम्बो थ्येवातसें यंकल ।

अले सकलें कुति नेवाःतय् नाप बेला कयाः सलम्हे च्वना ।
जिपि कुति देशं पिहाँ वसेनिसें हे पर्वः च्वय् च्वय् भो भो फैत इमूँ थें
न्ह्याना च्वंगु खनेदत । यानं स्वय्वले लहुतिपुन्हीखुनु सुथे जामाच्वय्
मनूत बना च्वंगु खने दया च्वनि थें । हानं याने-यिने ताथ्ये (खचरा
सल) व पोंगाचा (गधाः) तय्गु गंसः नं ताय् दु । जिपि व जिमि ताथ्ये,
सलतय् गंसः नं याने अथे हे च्वनिगु व ताय् दइगु मखाः जुइ ।

धात्यं मै, भी नेवाःत धयापि नं विचित्रपि जीव खः, न्ह्याथाय्
वंसां व हे पहः । नेपाःगालं पिने गांपाते जक मखु थन - लहासाय् थ्यंक
व्यापार याःवया नं व पहः मतं । छं सि हे र्यू भीथाय् जूसा
लहासां थ्यंकःवःपिन्त चाबहिली लँस्व वनेगु व तगन्नाथं थ्यंकःवःपिन्त
खुसिबहिली वा गुलिगुलिसितं थकाः थ्यंक काःवनेगु । थन ला
जिपि लहासा मथ्यनि जिमित लँस्व वया च्वने धुंकगु । जिपि
'च्यानाःखयः' थ्यंबले अन बथां हे लहासा नेवाःत मुना च्वंगु गुलि
ह्यस्यूपि, आपाः ह्यमस्यूपि । लिपा सिल अपि फुक भी पालाकतःपि
(नेवाःतय् लहासाया कुलछेंया खलःत), भी थःथितिपि व भीगु कोथि
नाप सम्बन्ध दुपि जुया च्वन । अन हे सकलें चाकलि च्वनाः कुशल-
वार्ता जुइ, ह्यमस्यूपि नं ह्यसिल । अले समीचीत निह्यस्यां पुजाभः व
सांग्वलं न्ह्य ने तय् हल । पालाया थकालि न्हापां ह्याउं तुपुलि प्विकल,
अले सगं बिल । छाय् थें मस्यु, अन च्वंगु मंगलाःतः उलि ह्याइपुसे,

मिमनःपौ

नुगः मछिनापुसे मच्चं गुलि नेपालं पिहाँ वयाखुनु चान्हे व्वंगुलि न्हाय्पंपिलि ग्वी थें नुगः ह्वगनि थें च्वंगु खः । लाःसा व मंगलाःतः व्वंपि गुरुजुपिनि पालाकत त अप्पो दइन धकाः मन चक्कंगु ला ? अथवा लया नं मयाक तक सुं हे थःथिति पासापिनि ख्वाः स्वय् मखंक 'सिमाहल लासा लासे, नगुतिन फांगा फासे' धाःथें ज्वीका वयागुलो अय् निह्यायह ह्यस्यूपिं व उलिमच्चि थः नेवाः दाजुकिजापिं छकलं स्वय् खनाः जिमि मन च्वंगु जिं धाय् मफु । छं मिजंत धयापिं अज्याःपिं हे खः धकाः धाय् मते । धाःथें मछेकुसे धया च्वना, उखुनु अन जिमि सुयां मिखां ख्ववि मवः । सकलें नाप निहलाः निहलाः हे सगं काय् सिधय्काः सहाय् कया । वरु स्यावजिया थासे गोफकी ।

अनं जिपिं सकलें ल्हासा-दे दुहाँ वया । जः खः पोतला, भयाकुरी व दध्नी चीभाः लुखा । थ्व ला छं तस्वीरे खं हे ज्वीमाः । च्वय् तुइसे च्वंक चीभाः कय् लुखा । भीथाय् स्वयंभु व मञ्जुश्रीया दध्नी लाक्क च्वंगु तःगो चीभाः लुमना वः । व लुखाया ज खः थोम् पसः (वैसः) भो भो व छगू निगू साकं (होटल) नं दु । हानं माने व जःमू चाःहीकाः लँकोर (उपाखा उलंथे देचाःह्यू) वःपि नं यक खनेदु । हानं ताथ्येतय्गु तुकुतुकु जक मखु बाबांलाःपिं च्यांता सलतय्गु कदम चाल व साइकलया तिनिं तिनिं नं ताय्दु । अनं भौमचा लँस्वया हयाः देचाःहीकाः दुत यने थें पालाकतःपिं सकसिनं हय्भुनाः थःथिति इष्टमित्रपिनि नापं जिमित पाःको (बहिया पिने च्वंगु बजार) चाःहीकाः थःपिनि कयाय् दुत यन । धाःथें अन १० दँ लिपा अयुजु खनाः जि ह्याय्क ख्वय् मास्ति बल, अध्यनं ख्ववि ध्वनिनाः नेपालं मामं ह्याउँ-तुपुली छुका हःगु पाय्मोह निमोह तथाः पालि भोपुयाबले जि स्वर्गं ध्यन । बहनी पालाकतःपिं सकसितं वेलि याके माः खनी । नय्-नी धुंकाः 'का, का, थौंतिनि थ्यंकः वःपिनि त्यानुल जुइ' धाधां उखुनु बाचा तक नेपाःया हालचाल न्यना च्वन ।

स्वन्हु प्यन्हु तक ला जि नापलाः वःपि सँय् इष्टमित्रपि नाप खँ
 ल्हाल्हां लिमलाः । अथे ला भी थाय् थ्यंकःवःपिन्त स्व वइ थें मन्हि-
 ख्येँओ ज्वनाः वय् मो । अथें वइ, “सोता साहुमचालाया म्हंफु मखु
 ला ? लँय् तकलीफ ला छुं मजू मखाः ?” इत्यादि खँ ल्हानाः ह्यसीका
 वनि, थुलि हे । जि नं सःसां मसःसां अमिगु भाषां “म्हं फु, छुं मजू”
 धकाः न्हिलाः न्हिलाः लिसः बिया छ्या । गुलि गुलिसिनं ‘नेपालं न्हू
 न्हूगु वस्तु छु छु ज्वना भायागु दु ?’ धकाः नं न्यं । अमित जिमि पुलां
 नेवाः बंजालं “ज्वना ला थ्व थ्व वस्तु ज्वना वयागु दु, तर फुक वस्तु
 थ्यंकः मव. नि ।” धकाः नापं ज्वना वयागु यू, भिपू, तिनिखाः इत्यादि
 मुख्य मुख्य वस्तु निता प्यता क्यना नं छत । छाय् धाःसा मेमेगु बनाः,
 ह्यखा पंखा, घंगला, रक्तचदनया ज.मू, पिता कापः, पुसाबाता व
 मुमू जाकि, ग्वारनवाः-यलाचिद्रा, मलेभता, पालु, छाः लाभा इत्यादि
 इत्यादि भयातु भयातुगु माल थ्यंकः मव. नि । जि अबले मस्युनि थनया
 मिता-मिजं निखलकं व्यापार आदि सकतां ज्या उत्ति ग्यंक याइपि
 खनी । उकिं व स्वःवःपि मध्ये मिसात नं यकं दु । गुलि गुलि ला नञ्चा
 नञ्चापि ल्यासेत नं । अभिसं नय् थें नय् थें स्वःवले, नापं छुं हे मखु थें
 यानाः ह्यथीक थीक फेत्तू वःवले ह्य हे चिकतु मि ।

छन्हु सुथे जिमित पाला आज्जु दर्शन याके यंकल । भी थाय्
 जूसा भौमचायात आगमे किसली छाय्के थें । गुभाजु, थकालि छ्यांजे
 (पालाया मंत्री) व २३ ह्य पालाकतःपि नं दु । पाला आज्जु दुने मेगु
 चुके खनी । ख्यूंसे च्वंगु स्वान्हं थाहाँ वनाः छगू कथाय् द्यः तया तःगु ।
 द्यः छु, मूर्ति छुं मदु, पर्भा दुगु सिंहासने ज्व ह्य थिक ताईं नाईं न्हाय्कं
 छपाः व न्ह्यःने पात्र छगः थनातःगुली भूभूः घाय्क नरसिरमाः,
 सिगलिमाः व हृदयपत्रः कलाय्का तःगु । पर्भाय् छचा खेरं लुंयागु
 वहःयागु किर्किपा तिया तःगु । ‘न्हापां कबलि ह्युं (पात्र ह्युं) घाल ।
 पात्रे च्वंगु थ्वं फुकं प्वंकाः मेगु थ्वं छथल थन । गुभाजुं जिमिसं ज्वना

मिमनःपौ

वनागु वहःदेवा च्याकाः पञ्चोपचार पूजा यात । जिपि स्वद्वसितं
दक्षिणा छायाकाः षः भागि याकल । अले व हे पात्रया जल व सम्हे
चिपं थिया लिहाँ वया, मी थाय् यंलासिवा वना वय् थें ।

मी थाय् त्वाः त्वाले कुकी-गुथि धयागु दु थें थन नं मी नेवाः-
तय् थज्याःगु पाला कचा पाला नापं यानाः २० गू ति हे दु । उकी
मध्ये दकले पुलांगु च्यातंभ्याः पाला धाइ । मेगु घंगस्या, च्याति,
काकिमा, हुसिस्या, भवाला, घोरस्या, ल्हाकं कुंपाला, तरुस्या, घिसि-
रप्ते, घमुस्या, लुबुस्या, गन्धेस्या, आदि पाला दु । गुभाजुपिनि
'वज्रसत्व' धकाः यँ, यल, खपया गुभाजुपिनि स्वंगू हे पाला दु । हानं
मी खचरातय् खचरा पाला व 'छेवा पाला' धकाः दँय् छको मञ्जु-
श्रीया जात्रा नापं याय् माःगु छगू पाला नं दु खनी । अथे नं न्हापां
न्हापां २ गू सरकार सम्बन्धी ज्या याय् माःबलें निसेंदुगु जुयाः ला
मायु १० गू पाला, १० ह्य थकालि धाइगु चलन जुया च्वंगु छं नं सि हे
स्यू । लिपा मी वकील साहेब दय् धुंकाः नं आः तकं अडां छुं मुदाया
ज्या याय् माःसां थ्व थकालितय्गु सहीझाप याका च्वनतिनि । तर
आः ७ गू पाला जक दनिगुलि १० थकालि नामं थ्व हे ७ ह्य थकालि
च्वनाः सद्धतां ज्या पालंयाः न्याय्का च्वन । हानं पतला लामाजु
(दलाइ लामा) पिहाँ बिज्याइबले नं मी वकील साहेबया नापं तःपाः
लंया वःने गा पाच्छायाः, ह्याउँ तुपुलिया कस्सं ह्याउँ सिन्हः तिनाः वने
माः । छाया धाःसा सँय्तय्के अज्ज नं विश्वास दनि—ह्याउँ तुपुलि पूर्पि
व ह्याउँ सिन्हः त्यूपि मन्त धाय् व ल्हासा देयात ल्हासाखुसिं तोपू वइ,
लसितय्सं हानं दुःख व्यू वइ । उकिं मै, आःतक नं मी नेवाःतय्त सँय्तसं
“भ्याय्बु” धकाः विश्वास पूर्वक हना तःनि ।

श्रुतयं सँय् इष्टमित्रपिसं पत्याः याकाः मी आजुपिसं ल्हासाय्
वने ज्याना वया च्वंगु जुया च्वन । हानं मी थाय् जाग्राथं थ्यंकः
वःपिसं जल वीके हइ थें, ल्हासां थ्यंकः वःपिसं मूसी तय्के हइ थें थन नं

मिमनःपौ

नेपालं ध्यंकः वःपिसं ल्हाकताः (कस्यालि) तय् मा गु जुया च्वन । उकि
भीगु वकु फुकं ध्यनेव भीसं ह्यस्यूपि कोताः कोताः (सँय् भारदार) तय्
थाय्, म्ही सम्बन्ध दुपि तत धंपि सँय् व्यापारीतय् थाय् व म्ही वकील
साहेबया थाय् नं छा-लाभा. पालु-मलेभता, ग्वारानवाः, यलाचिद्रा
इत्यादियात सर्गं पुसां पुइ थें कयचिनं तोपुयाः तय्के छुत । कन्हैगुनुं
निसें जिमि चप्पा नय् हे मलाः. कथाय् न्याःवःपिं हूलहूल जुल ।

छन्दु सुथे सुं गाहाः मवःनिबले जिमित भोखङ्गे (बहिली) भोर-
मुचि भगवान् दर्शन याके यंकल. नापं अबु नं दु । जिमिसं खाता (तुयूगु
कला गा धुं व वहःयागु द्यो देवाया नापं सुकिवा (द्यो काकाः ल्वीगु
थल) नं ज्वना वनागु दु । बहि ला धात्थें यँ, यलया गुगुं बाहा थें ।
उखें लुखा, थुखें लुखा, चुकं चुक, बाहाः बहि सकतां सकतां नेपाः लुमंसे
वः । खः नेपाःले सेंगुइ जनबाहाले थें कैचि मार्कापर्सिं कमवाःगु त्वीसे
त्वीसे च्वंगु पिळाक व्वय्त कल्लिया सः बिया वइ थें, पासापिसं मिजंतय्
पुचले वहःयागु जाकि वत्ता ज्वना व ह्य कयनिबले हिं बुला थें ख्वाः
यानाः 'ह्लाः बा जि' धकाः तुकि फ्याताक संकइ थें, पीकु हाकःगु पर्सि
सिनाः न्ह्यकु हाकःगु गां न्यया नं मछालाः कक लुनाः वइ थें ज्याःपिं
धा सा थन ल्हह हे नाप मलाः । न्यताः च्वकां हि तिफिननि थे च्वंपि,
त्वीसे प्वात्या प्वात्या च्वंगु नादी च्वंगु लुँया धोतुं (लुँ चुल्या) वा
संखया धुंको संखया चुल्या) व्वय्त ताथू वा होचू रेसमीकापः) या
ह्वांजु (लँच्व ताःहाकःगु भोत) चुल्याय् चुल्याय् ध्यंक थत कया त.पिं,
जं कय् घुतुं (पेटीकोट्) व बाम्हं च्वय् ह्वांजुया दःने ख्वातुगु दुव सा
दुगु लंचो मदुगु बनाःया तःपाः लं फिनाः नं ग्यासेर (तिनिखाः) कुं दुगु
पादें (धोधो दुगु नंबुयागु लंया दःने चीगु मेखला थें च्वंगु कापः)
चिनाः तःगुलिं लिबां न्हाबां छुं सीमदुपि आच्याःपिं (तताकयहेँपिं)
धोधोदुक नाप लाः । अमि गुलिगुलिस्थां मोति-भिपू जुना त.गु पत्तु
(खकुं लाःगु छेले तीगु तिसा) नं पुया व पिं दु । अमिसं छको निको

मिमनःपौ

छ'पैः संकडबले पुचः पुचः यू भुना तःग 'बौ' (जंत्र) मयातुगुं अमिगु
ख्यातुगु लंयात नं गा वंका मी थ'य् प्यंथइबले 'खण्डे खण्डे. भिन्दे
भिन्दे स्वाहा' धकाः प्यंजा ३ ब्व थलि थें अमिगु नुगःपायात निव्व
थला तःगु खनाः नुगले तिक्क ममिसां अमि न्हाय्पंया ऐको (छगू
प्रकारया इयररिङ्ग) वा इयररिङ्ग हे सनिगुलिं मिखा हे तिनिमिनि धाः ।

अन जिपि प्यतजा गु छेँ थाहाँ वना । प्यते छ्चालं कःसि,
कःसि म्वले लुँया दगलि दुगु व पग्गालं पिने छ्चालं पग्गाले हे लिधंक
देवदेवतापि ताना तःगु व वयां कय् लुँया कपौ । क सी प्यकुने प्यंगः
लुँपौ दुगु देगः, गुकी लुँगजू, गोध्वांय्. कुंपा, हितिमङ्ग इत्यादिं
नेपा या लायकू थें भूभ धाः । उकी मध्ये छगः देगले वसुन्धरा व मेगुली
ग्यानापुसे च्वंछ क्रोधमूर्ति छास्कामिनी अजिमा । मेगु निगले खापा
मचाः । अनं काहाँ वयाः च्वते नं छास्कामिनी हे निह्वा—छ्छ भचा
क्रोध मूर्ति व मेह्वा शान्त मूर्ति । मातने शुद्धजीव राजा (स्त्रोनचेन गोम्पो)
व मेमेपिं घःपिं यक्क दु । हानं बांवांलाःगु क्वेचिया ख्वाः दुगु कंध्यूर
तंज्यूरया सफू गमं नं दु । फुक थासे धुं च्याकाः देवा लुलुं कहाँ वया,
यद्याःया उपाखा ऊवनेबले व कोनेयाः खुनु मत व्यू वने थें । पाःगु थुलि
हे—मी थाय्सा धुपाय् ज्वनाः देवा वा पाल्चा च्याका मत बिया
वय्गु, थन च्याना च्वंगु ततःप्वाःगु देवाय् थःपिनि च्याका वनागु देवां
तुलतुल ध्यो लुना वय्गु । थन चिकुगुलिं अथे च्याकाः ज्वना जूसां देवा
छप्वातंया ध्यो नाइ मखु इताः दथाय् छकूचा जक नाया च्वनि । उकिं
थथे देके वइपिसं देवा छप्वातं हे ज्वाःदेवा च्याका थें यानाः सलंसः
देवाय् ल्वीत गाः । अले जि भवास्व लुमन --‘छ नं जिगु लिसः पौ
मथ्यंतले मतज्यू वनां च्वन ज्वी कयहेँ भत नापं महंकाःघः पालाःघः,
भिंघ व लुति अजिमा या थाय् । गवलें गवलें ला जिगु पौ मथ्यना
च्वनिबले—कोखं काः काः लाय् लाय् बुयाः नुगः मछिनिबले लाःसा
मार्म खेल् इताः बियाः सिति घःया थाय् नं छः ज्वी मखुला ल्हूघले ?

मिमनःपौ

‘छु’ मज्जीमा, याकन लिध्यनेमा, छुछु ज्जीमा’ धकाः वरदान नं पवन
ज्जी मखुला ? तर देवं सिन्हज्यामेया मिसायात थें अमङ्गल वरदान
ला मज्जु खनी छन्त, छाया धाःसा जि थौं तक नं स्वाना हे च्वना
तिनि ।” न्ह्यागुसां जिपिं अनं काहाँ वयाः छेदी श्यन, अन दध्वी लाक्क
भोरमुचि भगवान् । बिज्याका तःगु, भी स्वयंभूया मूह्य भगवांछ या
सिवे भचा तःधिकःह्य । वया ल्यूने वया सिवे यक्क तःधिकःह्य भगवान्
नं दु । मेपिं सहस्रमुज लोकेश्वर, मैत्रेय बोधिसत्वपि नं दु । ततःप्लाःगु
देवाया कुं फुकथासे हाकुक गःसां व हे देवाया जलं यानाः तलेतले थें
हे अन नं अंगले अंगले च्वया तःपिं अनेक देवदेवतापिनिगु लुँया तिसा
ज्वाह्य थिना च्वन । अन स्वां जाकि तिनेगु, सिन्हलं तिकेगु चलन
मदुगुलिं भगवान्यात खातां वखायूका धुं च्याकाः नेपालं ज्वना
वयागु यलाचिद्रा ग्वारानवाः छायाः छ्याचिवा (दण्डवत याना ।
अन भो भो च्याका तःगु वह देवा, लुँदेवा मध्ये छप्पाः लुँदेवा तुंछे-
यापिसं छाया तःगु धाल । व हे देवा प्वंके बियाः जिमिसं ज्वना वनागु
ध्यः थंके बिल । अबले तक जि देवा धयागु दकले तप्पाःगु संगुया
गुम्बाय् च्वंगु देवा धकाः च्वनागु । थन ला खासिचा खासिचा पाय्
प्पाःगु देवाय् छपु जक मखु इललल इताः तियाः च्याका तइगु । व
लुँया देवा हे ३६३॥ तोला मछि ग्यंगु हँ । व देवा लाखे नेपाल भापाया
कवि चित्तधर ‘हृदय’ गुह्यसित भी जुजु महेन्द्र थुगुसी तिनि ‘कवि-
केशरी’ दर्जा बिया बिज्यात धाल—वया आज्ञा तेजधर साहु लहासाय्
वले तःगु हँ, व देवा बेकुं च्यानाः पाकोर (लहासादे) चाःहिलाः देवा
छायाः लिहाँ व.ह्य कन्हैखुनुं निसें जँ स्याकाः व हे ल्वचं मन्त हँ । भी
नेवाःत धयापिं नं थुलित धर्म ह्यःपिं जुया च्वन । उकिं हे ज्जी भी
नेवाःत्यसं संयत्तयत् वानाः अप्पो लवः काल धकाः स्यूसां अमिसं
तं मम्बेकुसे नुगले मस्याकुसे लिपा लिपा तक नं “नेवाःतसें नेपाः वनाः नं
व दांयात धर्म कर्म हे फुकइगु खः, भीसं धर्म याःसां अमिसं धर्म याःसां

उकिया पुण्यया अंश भीत नं वइ ” धकाः मन तया च्वन तिनि ।
सलंसः द्रलंदः पांय् (सैय् मोह ३३३॥) दां न्ये विया च्वन तिनि, त्याय्
विया च्वन तिनि । धात्थे मीसं नं ल्हासां क्वाहाँ वयाः अबले अबले
लुँवहः, हाकुदां क्वत हयाः आः थौकन्हे देशी नोट व पाउंड आदि
विदेशी दां क्वत हयाः देशयात तःमिज्वीकाः सख्वा.पा., पंजादां, समे,
बाहा पूजा इत्यादि धर्मकर्म याना वया च्वनं तिनि ! तर मीपि नेपाः
वयाः नेपाःयात त्वय्क ज्या याय् मसःगुलिं नेपाले मीगु इज्जत
माःछि मजू ।

अनं जिपिं तारायः धर्मपालपिं व चतुर्महाराजपिन्त लिफः लिफः
स्वस्वं पिहाँ वया । पिने गुगुं पौ दुगु, गुगुं कःसि जकगु नितँजाः स्वतँजाः
छँ । चुके चुके भो भो माने चाःह्वीका तःगु व अगले अंगले मी थाय्
गुलां बहिली व्वइगु बिलंपौ थें अनेक जातक वालं सँगुँया शान्तिपुली
स्वयंमुपुराण च्वया तः थें न्यंक च्वया तःगु दु । भयाःया फुसे व कारनेसे
स्यांबो (गुजि गुजि काःगु लिबिं) खाया तःगु दु । अनं दँय् छको मुलां
(नीछदो बरेत मुनिगु) बले भिक्षुपिं मुनाः धर्म सम्बाद याइगु थाय्
इत्यादि नं स्वयाः पाकोर छचाः चाःहिलाः जिपिं लिहाँ वया ।

थ्व पाकोर हे ल्हासाया मुख्य बजार खः । मी नेवाःतय्गु
आपाः पाला व क्वथा थ्व हे बजारे लाः । लँय् जःखः निखें पसः,
पसःसां फुकं पसःकवः मखु, भयाः व लुवा । भयाले जक गोयू
(कापःया लापाचा, भंगः चानाः तिका तःगु भयाःकापः) तया तःगु ।
मूलासाया न्ह्यःने चोकची (डेस्कचा) व ल्यूने छ्यागम् (दराज) । बँय्
सिपू ताना तःगु । हानं फुक धया थें पसले ग्वाखे बा तसी जाकिष्वः
छप्खले नेपाःयागु मोह छमोह भलि तिकाः भिद्यः धकाः धुं देवा
च्याकाः पुज्याना तःगु दु । उकियात नं किर्किपा, हृदयफो इत्यादि
तिसां तीकाः थःअ पिनि क्वथायात अप्पो च्वछाय्गु कुतः याना तःगु
दु । मूलासा छु मानो छगू तखत थें मखमलया वा क्वय्चिया फुंग,

ग्याहं (भिगुचीनी) महासुचि लाया तःगु व माःसां मोसां न्याबलें
दागम (दुने भुवा दुगु पिनें पिचुक तँयकापः वनातःगु) छप् नं ध्याक्वे
लाक्क तथा तःगु । चोकची न्याबलें धयाथें वहःया धाक्याः (तौ व पसा)
दुगु चिनिया कयो बा यांथिया कयो दया च्वनिग् । अज्याःगु पसले
च्वना च्वंपिं छह निह नेवाः साहपिन्न नँ तुतुं लँया दञ्ची लाक भो
भो तथातःगु समीनीतयगु थोमपसः (वँपसः) नं स्वम्वं जिपि थःपिनि
क्वथाय् लिहाँ वया ।

भी क्वथाय् नं कुने अथे हे पसः । तले क्वथा ३ कू दु—छकू
बने-क्वथा, छकू दने-क्वथा व मेगु भुत्-क्वथा । बनेक्वथाय् मूलास या
ल्यूने छ्यगं व जव पाखे द्यगं नं ताना तःगु दु । द्यःगमे मुसुमसु न्हीक
च्वलुं पाना तःपिं चायापिं, भौँयापिं आर्यतारा, सप्रलोचनि तारा,
मञ्जुश्री आदि द्यःपिं भोलाक दु, शाक्यमुनि छह जक लुंसियाह ।
जःखः चिनिया तामचीनया स्वांथले चिनिया रेसमया स्वां तिया तःगु ।
अन नं न्हःनेसं थना तःगु ७ गः वह या तिखवलाया नापं वहः देवा
च्याका तःगु दु । छखे पाखे थाय् थासे द्यः च्वया तःगु धारणि संप्रह
सफू तुतः सफू व निगू स्वंगू नेपाल भाषाया बाखं सफू नं पँचिना तःगु
दु । गनं धुं तिया तःगु खने मदुसां मूलासाया न्हःनेसं च्वंगु चोकची
क्वसं च्वंगु ज्वेकं (धुं हे पाय् हाक गु धुं च्याकेगु वाक्स) या हतं
न्हिचिंछ तांखाँय् (भिगु धुं या कुँ नस्वाक पिहाँ वया च्वनिग् । देपा
पाखे बनेथू कस्मिराथू व तिनिखाः पँचिना तःगु । श्व क्वथा बहनी
ज्वीव जिगु दने-क्वथा ज्वीगु व दने त्येव च्याना च्वंगु मतया जले
द्यगंया द्यःपिं स्वस्वं फसं मत भाराक सनिबले छ बाहाय् जक तय्
धुनेवं जनवाहाद्ययात क्वालवं लूगु स्वःवनावले पिलिक्क खंगु छंगु
किपालु स्वस्वं जि याकःचा दनेगु । दने-क्वथा ला धाय् हे मोल अबु
दनिगु क्वथा, कस्तूपा थना तःगु बनाःया बोत्यंया द्य ने च्वंगु क्वेचिया
दसनायात ल्वय्क नाइक पा थना तःगुलिं चिकुलां नं जाराजारा वय्क

मिमनःपौ

तांनो थें च्वंक लुमुगु जिगि जिगि च्वंगु क्वेचिया सिलः । पाकां कार-
चीपि भरेयाना तःगु फुंग । कय् मलः व भंगः बुत्ता दुगु महासुचि
निपाःग्वपाः लाया तःगु । भयाले न्हाय्कं तथा नं पिनें लाप्चा, ग्वंगः-
मलः भरे याना तःगु ग्वयू ताना तःगु । भुतूक्वथा भी भुतू थें मखु
दनाः दनाः हे उवरे याय्गु । टेवल थें च्वंक तःजाःगु भुतू, उकी न्हावलें
हे छगः कसि देछुनाः च्याग्व पिक्कया तडगु । उखे पाखे तसी कयो,
धुपेन (तामचीनया घाना) ह यां (आलुमिनियम्) या थलवल पँचिना
तःगु । चप्पा, च्या, छुनुं, ध्यो इत्यादि नय्गु वस्तु खने मदय्क वाक्से
वा दराजे तथा तःगु व छखे लीया स्वह मलः दुगु मकले लीयागु हे
बुत्ता दुगु खोति (च्यादानी) देछुना तःगु, माल धाय्व हया बी जीक ।
अन लकामितसें निहन्दि सुचुका थकइगुलिं भी नेपाःया भुतुली थें
धलिमे खपः, बँय् कचिंगः उस्त मदु ।

भी नेपाले जक गुथिगानां तःक्यं, भाःमखं धयां थन नं निहन्दि
लिमलाक व्यापार याय्गु वखत न्हाःने थ्यंकाः नं जिपिं नकतिनि जक
ल्हासा थ्यंगुलिं पाला-भ्वय् न्याय्के माल । अथे ला मेपिं सुं थ्याके
माःगु मखु, भी फुकिजे आगमे पुजा थें पालाकतःछि जक । ज्या ला
पालाकतःपिं सकलें जानाः यात, तर खर्च फुक भीगु । जिपिं न्हू थ्यंकः
व पिं धकाः न्हापां मयंकु । लिपा नय् त्येकाः धया थें व्वना यंकल । अन
पाला-आज्जुया देपाय्सं गुभाजु च्वना च्वन । न्हाःनेसं सुंदि (कोखा)
प्वाय् दुगु पुजाभः व सिन्हलं किका तःगु थापिंचा छगः नं दिका तःगु
दु । 'का का, सिन्हः निं तिकिं धाल । गुभाजुं सिन्हः तिकल, स्वां बिल
सुंदि बिल । जिला गपाय्चो मः दुगु कापः ल्या धकाः कखाया, लिपा
कथाय् थ्यंकाः सिल व ला भौं बाला चाना तःगु खनी । हानं थाकुलिं
व थापिंचां त्वीसे च्वंक थ्वं भचा द्रलाय् तिकिनंका बिल । जियासिबे
न्हापां पुलां नेवाः वंजालं त्वंगुलिं धात्थें थ्वं धकाः हुरुक्क त्वनां का, व
ला हिं धकाः जुया च्वन । जिं नं नंनिं मवाना, घुतुक बोनिना ब्या ।

मिमनःपौ

मेह बंजालं नं अथे हे यात । सुं न्हिनं मन्हू फुकं छुं मखु थें यानाः
फेत्तुत । बमाधम देमाव्व न्ह्यच्याकाः भव्य नकल । जि धाःसा ला छक्क
छक्क नय्त थाराथारा न्हू, खलचा म्हुत्वी थीके ग्याः । उलि ला जि
दुचाय्कः वयावले नं मग्याः । बाहाय् पिका खुनुला साःभि धाक नया
हे वया । धात्थें मै, उखुनु न्हापांनिसें वंगु जूसा प्राः लःयाकाः हे वय्
मालिगु, च्या-चि त्वनाः वनागु भाग्य हे जुल । लिपा भव्य नय्
सिधय्काः गुभाजु दना वल । जि ला भी गुधिगुथो थें कोपेत वल धकाः
च्वनां थुँइलां (लेखक बहि छगू हया बिल । अले व बहि प्रीकाः धया
हल - ‘थौं भी पालाय् निह्न नँनेवाः भाजुपिं दुध्याःगु लसताय् श्व
भव्य न्याया च्वंगु खः, उकिं वय्कःपिनिगु विषये भी पाला आज्जुया
धलके छु चरया तल व च्वना न्यंकेत्यना - “अँ, श्वय्कः भाजुया नां ला
किसिमागः धकाः छिकिपिसं सि हे स्यू । न्हूह्न साहु मचायागु पत्ती-
जातः फल सकतां न्यना दिसँ - साःगाः गोत्र, भ्यातनाः नक्षत्र, किलि-
किलिचा राशि व दंवि बाहाँ जूवले नां जूवल - ‘चकाः मंगः’ ”
सकलें हररर न्हिल । हानं गुभाजुं च्वना हल - ‘अँ, थुह्न भाजुया गोत्र
सुलंसकि, स्वकं नक्षत्र, खासा राशि व चा बाहाँ जुसेलि नां सुलण्या
थिक हे जुल ।” सकलें न्ह्यगु दीव हानं गुभाजुं ‘थाकलि नोक्कु
छ्यांजय् ध्वींला, पाला कत पिं सकसिनं ज्यू ज्वी मज्यू ज्वी क्षमा
याय् माः ।” धकाः धाःवले सकसिनं पाःलाक्क ‘महादया !” धाःवले
जि ला थारा हे न्हुल । लिपा थःथःगु चिप व्व पोपो चिनाः ज्वनाः
सकलें थःथः कथाय् लिहाँ वन । जिपिं नं मद्धाः थें, ह्याइपु थें, छु थें छु
थें ज्वीकाः लिहाँ वया ।

वयाकथं थाहाँ वयाः कथाय् म्वारातुलां न्ह्यः वःगु मखु, म्हुतुइ
खाइक हिं सवाः वयाच्वंगु दु, मने थःगु न्हूगु नां लुमना च्वंगु दु, दु ।
गबलें गुभाजु व पालाकतःपिं खनाः तं पिहाँ वइगु, गबलें थः ‘चकाः
मंगः’ हे खः थें च्वना वइगु । बात्थें मै, निहच्छित्तक वनेज्यानाः बहनी

मिमनःपौ

ख्याःचाः सिधय्काः थःगु लासाय् याकःचा म्वारा तुलेबले ला जि चकाः भंगः ला खःनि । अज्ज धात्थेंया चकाः भंगःतय् ला खुसि छगू जक दध्वी दया च्वनिगु, व नं चिव्यागु खुसि जूसा ला एखे सिधे थःपिनि जो खने दया च्वनिगु तिनि । जि जुलं छगू जक मग्वु सलंसः खुसि, सलंसः पर्वतं पंकाः थन थ्यंक याकःचा च्वना च्वने माःगु । अय् नं छु याय् छको ताःहाकःक भसुका तया, न्ह्यले ला ज्वले ला छं थाय् न्ह्यःने थ्यना च्वना ।

कन्हेखुनुं निसं चम्पालिं वनेगु तनखन जुल । अवुजु कथाय् तया थकेह्म दुगुलिं वंजाःतय् नाप जि नं वनेगु याना । व नं सल गयाः वना च्वंसा ४ न्हु मछि वीगु जूगुलिं कुवाय् (छेंगूयागु नांचा) च्वनाः न्ह्याइपुक वनेगु विचारं लासाफांगा, चखु-च्याखु (चप्पा छिचा च्या छिचा) आदि माःमाःगु सकतां वकु चिंकाः 'सोकं' लिखांनिसं कुवाय् च्वनाः वना । लः छ्वाःगुलिं कुवा ब्वाः । अन नं जः खः सिमा-सामा मदुगु नांगा पहाड दुगुलिं उकी न्याःवनिगु भय दु । अध्यनं माभित ग्याःगु मखु, निगः कुवा च्वथंचो चिनाः निह्मस्यां जाः (चतं) संकाः ब्वाकइगु । न्ह्याइपुक वने धातछें ह्म हे चींकु मि । याने याने गां खने दइबले जक निमा प्यमा सिमाचात खने दइगु । कुवा मसंक न्ह्याना च्वनिबले मेमेपिं पासापिनि न्ह्याइपुसे च्वंक ख्याः-खी यायां स्वपच्या (फुतिखुफुति दुगु 'सो' धाःगु ह्वानाः पचीस थें हितेगु) हितु हितुं वना च्वन । जि स्वपच्या हिते मसः हानं ख्याः-खी याय् गाक भाय् नं जि मसः नि । अले नंनि मवासे छन्त लुमंकेगु सिवाय मेगु न्ह्याइ-पुकेगु लँ हे मदु । ववं 'छुसू' या सत्तिक ब्रह्मपुत्र व ल्हासा खुसिया दुवाने थ्यन । अनं न्हिच्छि वनाः बहनी छथाय् खुसिसिथय् कुवा दिकल । बाचा फपूला मपूला हानं यंकल । सुथे १०।११ बजेती 'बगाः' धयाथाय् थ्यन । अनं ताथ्येयात कु-का कुब्जीकाः थःपिं सल गयाः पहाडया कंकं वना । 'तातं' गामं बाया वनेथाय् पहाडे च्वे तःगोगु

मिमनःपौ

चीभाः खनेदु । व हे 'चंपालि' गुम्बा खः । दुने मुख्य मैत्री वोधिसत्व व मेपि चःपि नं दु, अंगले ला च्वया तइगु हे जुल । प्यंगू दिशां वइपि व्यापारीत गुंला खः १२ निसं हे छुंदी (मेला) थ्यनि । थ्व गुंला खः ४ खुनुंनिसं च्यान्हु कि हुया ल्हासां वंपि व्यापारीतसं च्या, तिनिखाः, यू, भिपू, वनाः इत्यादि मीगु, थःपिन्त ज्यूगु मुलं ला गु मालताल न्याय्गु, हुंदिया काल बिल याय्गु, ल्हासाय् थःपिके दुगु मालताल न्याय् मीगु कोछीगु व मालताल ल्वाकेगु ज्या नं अन हे ज्वीगु ।

अनया हाट वजारे थोम् पसः तःवइपि आपाः मिसात हे । फुक हे भः भः धाय्क, तत जिक तिसां तियाः थंधंधाः ख्वा वःपि । छह निह चिनिया खचरानीत नेवाःनी-नेवाःनी थं च्वंपि नं दु । छह ला मै, छु धाय् ! सत्य मिच्याक् बांलाः । वयात जिं ताउत स्वया च्वने मफुत, छ्यैः हीकाः मेपाखे स्वया । तर जिगु मिखा जिं मचाय्क हानं उखे हे वन । वया थोमे मालताल व्व्वं जितः हे स्वया च्वंगु खनी मिखा चूलात, जिं हानं स्व गुलि थें व फिसिक् निहल । अले ला जि नेपाः थ्यना च्वंगु होस हे महु छन्त वाहाय् पिकाः खुनु वइनी सगं बीत फेत्तुका तःगु जितः नं छखे महासुची छपाते फेत्तुका तःगु दु । छंगु उखे थुखे सुकुन्दा, पुजाभः, ख्येँबाता, थापि, ख्वला इत्यादि सकतां दु । अज्या थाय् मामं छन्त सगं लःल्हाय् त्यंबले छं मांयात थय्क थंस्वःगु जिं नं छन्त हे स्वया च्वनागु जुयाः भी मिखा चूलात, छं ख्वाः भचा ह्याउँकाः कच्छुनाः सगं फल ।

अन छगू ल्वहतं सिया तःगु थाय् दु, अन सकलें नेवाःत जानाः कलस पूजा यानाः व मैत्री वोधिसत्वया देगले पताः छाय् माः । ल्हासा वज्रसत्वया थक्मलि गुभाजुं पुज्याइगु व पताः जक खाता स्वानाः स्वानाः दय्कइगु । थ्व पताः व्वय्तिनि अन बने ज्याय् जीगु । थुगुकथं व पताःयात भी थाय् यथाःया सुचं बीगु योसिया

हलेपताःयात थें महत्वबिया तःगु दु ।

मेला सिधय्काः २ न्हुति लिपा थ्येवा वन्दोवस्त यानाः खुसि सिथं सिथं पहाडया कंकं बयाः 'चिसों' थ्यन । अन म्नी थाय् मञ्जुश्री ति पाय् जाःगु पर्वते विघ्नान्तकया देगः दु । उक्की लय्सिवा ज्वलं पुज्यानाः भव्य् नय् माः-दे भव्य् । अय् धकाः अन देशे दक मखु लहासां वनापि नापं अनदक नेवाःत व खचरात जक । ज्वरे याय्गु ज्या फुक खचरातसे याइगु, व नं बजिया सिवे सँकय्गू व ला आपाः ज्वीक । धात्थं नेवाः खचरातय्गु फुइँ खय्गु अन हे । लं सी मखु अमेरिकाया-पिसं जक फाडरल्यांड (बौघा देश धकाः बिलायतयात व थःपिनि पुलंगु जात धकाः अंग्रेजतय्त साप माने याः धाइ, थन नं अमिसं नेपालं बया च्वंपि नेवाःतय्त 'अगुला' (ककारिं) धकाः साप हे माने याइगु । थ गु देश, थःगु जाति धयागु नं गजब हे, जन्म मखंगु थाय्थापि मनूतय्त सुं हने मा पि पाहाँबया च्वंथें सनिगु । थज्याःपि खचरातय्त बांलाक कत्ताना तय् फुगु जूसा गुलि ज्या वइगु ।

अनं लहासा वय्गु लँ खपु दु —'फिसः पाखं' वल धाय्व फिसः जक छी माः, 'धागु' वल धाय्व जंगलं वय्माः भाःपाः दु धाःगुलि जिपि 'धाः' पाखं वया । अन पहाडे च्वय् निगू पाकु दु - 'धा ह्यांजु' व 'कोखंबु' । निगुलि पद्मसंभवयागु । जिपि 'धाः ह्यांजु' थाहाँ वना । पाकुया कय् गुम्बा दु, ४१५ ह्य घेलुंत (भिक्षुत) व अन लः स सःतिक दुगुलि वाडँक स्वांमा-सिमा नं पिना तःगु दु । छह घेलुं पासा कयाः जिपि पाकी वनेत खिपते घानातःगु सिँयागु स्वान्हेँ थाहाँ धना । लिफः ला स्वय् फुगु हे मखु सप्त पाःताः । पाकी दुने थ्यंकाः हानं अनं मेगु हतं छेगू खिपः ज्वनाः थाहाँ वनेगु । अन मतं क्यनाः क्यनाः पद्मसम्भवया विश्राम याःगु थाय्, पद्मसम्भवं वःकाःबले लहाः बां सी दुगु धकाः क्यना यंकल । दुने पद्मसम्भवया ल्वहँया मूर्ति दु देपासं शक्तिह्य नं ।

अनं 'धा' लिहाँ वयाः कन्हेखुनु याः (च्वामोसा) गयाः वया ।

याः धयापिं सल थें मसं, छकुति हे ह मस्याक बासे ध्यन । छथाय् खयले घुर (पाल) प्यनाः बाय् च्वनाः कन्देखुनु संध्याइले लहासा ध्यन ।

जिपिं लहासा लिध्यंबले स्वकुतय् नाप व्यापार यायत थिक जुया च्वन । थपिं पुलांगु जाति जूगुलिं स्वय् हे घरानी पहः वसे सोभासे च्वं । उकिं थुपिं नाप व्यापार याय् साप हे अःपु । आपाः थुमिसं वहः हे ज्वना वइगु—त्याः त्याःगु व चिनिया छाप दुगु 'चुको, डाको, तामिमा' । जि धाःसा अमिगु भाय् छकुति हे मसःनि, उकिं वौया कस्सं च्वनाः बनेज्याःगु स्वया जक च्वना ।

थपिं नाप बने ज्याना च्वंसां अबुजुया मन नेपाः पाखे स्वया च्वने धुंकल, उकिं नेपाः वय्त माःमाःगु ज्वलं ताः लाकु लाकुं हल । मूसी तय्के छय्त माःगु धुं, छुकुं (दुरुखो) न्याउरीखंबु (हलुवावेच) कसू मिसि, बःसि व नंबु नं वकु बिकु चिकल जि सकतां स्वया च्वना— मांयात, छन्त व वयहेँ चित नं गुगुं ज्वरां, गुगुं भचा भचा पाक लंयात जिनंजि कय्चि, भुलाय्या गा, तिसायात धकाः लुँ २५ तोलाया धोतुं (चुल्या) दय्के बिल । अंगू ला धाय् हे मोल मांयात नवरत्नया अंगू, ताराकमल हीरा थुनागु पन्ना छगःया हे भिं निसः मोहति मझि हाकुशं बंगु । मेगु हिना अंगू, तुसिपु बुत्ता अंगू, छुछु अंगू छपुच हे । उकी मध्ये छन्त धाःगु पत्ती थाकावाल अंगूया चहक खनाः छको ला जि नं अबु नापं नेपाः वय् माःस्ति वल । धाथें मै, छन्त ख्वा. स्वःवःबले छिमि अबुं न्ह्याकु थें जि नं व अंगू छंगु अंगूपचिने न्ह्याके दुगुसा गुलि जक न्ह्याःपुइगु ज्वी !, तर नकतिनि वयाह्य जि वय् धाय् मज्यू, अथें व इच्छायात भसुकालं लहाकाः अबुजुया काहाँ बने पूजा भव्यात छ्याजेनं धाःधाःगु न्याके-निके छ्या ।

लहासाय् काहावने पूजा भवय् साप हे तःजिक नके माःगु जुया च्वन । पालाकतः व थःथिति इष्टमित्रपिं जक मखु वकील साहेब नापं ध्याके माःगु जूगुलिं फयां फच्छि तःचो याइगु जुया च्वन । अथे ला

मेया ला हे मडु थाय् हाकु छय्ला, तःखाः, न्याखुना छु दइ, अय् नं फैया लां चाःगु गोर्मा (तुइक जाकिचुं तयाः ख्वेका तःगु ला) मास्यी (कचिला) नांगा छय्ला (हलू तयाः मना तःगु छय्ला), तोपा छय्ला (तातू जक मनाः पालुक बाला तःगु ला), लागो-लापी, वुह्ला पुकालाया नापं स्वँ थनाः पुका तःगु व क्वेँ नापं तयाः दाय्कागु ला, छ पत्या ज्वी मखु छकूला धकाः फैया लुच्छु छकू छकुति देमा हे तोपुइक तय् हःबले धात्थं भुं पाखा हाः धाःगु थन हे खना । अज भी नेवाःतय् ला आमकन लगाच्चनिसं हे जातया ल्याः मद्य्का वइपिं हानं नेपाः लिथ्यंकाः पोबातका ध्यबा पुलाः नीच्चने मानिपिं जूगुलिं भी ला थन च्वतलेयात सँय् हे जुल धाय् माल । तर वकील साहेवपिनि जाथुसुवाः नं नेपाल-निसं च्वना हयाः सुनानं मथीक ज्वरे याकाः नइपिं जूगुलिं वय्कःपिन्त जक अनया हे जाथु सुवाःत वयाः ज्वरे याःवइगु जुया च्वन ।

थज्या गु तःजिगु भ्वजे भी नेपाःया गुथिगुथी थं मयोगु व्वति काय्गु व थनया पालाभ्वजे थं चिप व्व थया यंकेगु नं चलन मडु खनी, अथें द्रं द्रं बाना वनिगु । जि ला नुगः हे स्याना वल - उलिमछि दां खर्च ज्वीक यानागु भ्वजे थुलिमछि सिद्धि वं खनाः । तर व फुक पालाया लःकामितय्सं मुनाः कन्हेखुनु सँय्तय्त पलें (छगू प्रकारया माना) दानाः दानाः मिया छइगु व सँय्तसं नं 'भ्याय् वुइ खाला.' (नेवाःतय् नसा) धकाः लाकालुकु यानाः न्याइगु जुया च्वन । अले तिनि जि भचा मन च्वन-भी न्ह्याक ध्यबा अप्पो खर्च जूसां लःकामितय् निगः ध्यबा खंगु व हानं अन्न सिद्धि बँय् मलासे मनूतय् न्वे हे लाःगु खनाः ।

कन्हेखुनुनिसं अबुया ह्याउंतुपुलिं पुयाः इष्टमित्रपिं थाय् बेला काः जुल । गनं गनं जितः नं व्वना यंकु । अन अबुं "ध्व ला छिकिपिसं सि हे सिल जि नेपाः वने त्यना, कुस्यो (मालिक) पिसं जितः थं ध्व मचायात नं निघाः तया दीमाः, न्वानाः ख्यानाः क घाना दीमाः, स्यना कना दीमाः" धकाः ल्हाः वास्वा वास्या याना दीबले अभिसं नं "धन्दा

कया दीमो मिधाः (मालिक) जिमिसंफुगु बाःगु ग्वाहालि छाया
मयाय् ।” धकाः धया हइगु व न्हाथासं च्या त्वंकाः खातां कखाय्का
हइगु । हानं थव ह्याउंतुपुलिं यानाः सँय् असामितयत् थव नेवाः धात्थे
नेपाः वनिगु जुलं धकाः विश्वास जुयाः वीमाःगु याकन याकन बी
हइगु जुया च्वन । उकिं धात्थे धाय् धाःसा थव तुपुलिं ल्हासाय्
‘किसि प्यादा तय् छय्गु’ ज्या व्यू धाःसां पाइ मखु ।

छवाःति लिपा बकु-बिकु फुकं छेंगुलिं भुंके सिधल, ल्हासांनिसं
कुति थ्यंकयात धाला (सल ताथ्येया बाः) फुकं बियाः ताथ्ये नं कोजित ।
अले अबु व बंजात र हसितं च्यानाख्यः तक तः बया । नापं पाला
कतःपिं व राइ ह्य मेपिं नेवाः साहुत नं दु । कहाँ वःपिन्त सगं बियाः
मेपिं सकसितं सम्हे बिल । अनं अबुयात भागि यानाहस्या मिखां
ख्वबि वःगु दिकां दिके मफु । ख्वबि हुयाः हुयाः ताथ्येत खने दतले
स्वया च्वना । ‘भासँ नु भासँ नु’ धाय्क नं गंसःताय्दतले न्हाय्पं दुयाः
दुयाः न्यना च्वना । व गंसः तापाना ववं लत्याति लिपा अबु नेपाः
थ्यन । थःथितिपिं सकलें वयाः लँ स्वया यंकाः छें दुत यन । बाःछि-
नीन्हुति ला स्वःवःपिं हूल हूल जुल । मांया अमित न्हिलाः न्हिलाः
लचना याना जुजुं लिमलाः । छं, छं धाःसा बहनी ज्वीव कथाय् च्वनाः
नुगःमछिका च्वन ज्वी मखुला ? जि, जि ला धाय् हे मोल, थन बःन्ही
बःन्ही तुतः तातः व्वने धुंकाः बनेकथाय् याकःचा ज्वीव भीगु पुलां-
बाखं पुत्तु प्वीकाः ह्याइपु लंका च्वने माःह्य हे जुल ।

थथे तःवाः मछि ह्याइपुक च्वने मलाकं नःला सनेगु थ्यंकः वल ।
नेपाले थें छेंखा पत्ति नःलासने मोसां पाला थकालिपिं सकलें मुनाः
वकील साहेबया थाय् नःला संवने माः, न्हिन्हि पालंपाः दापा था वने
माः । छन्हु भीगु पालाया दापा थाय् पाः । जि नं वना । मेमेगु मेया
नापं “करमसं च्वसे हलगु विहलपे माल थनि, जोगि जुया देशान्तर
वने” धयागु बीरकुशया मे नं हाल । अले जिगु मने वल धन्य

वीरकुश राजा, थःत वानाः बिसिवंह कलाःया विरहं थःगु राज्य थ्यंक
किजा द्रुमकुशयात लःलहानाः “मामयाके बेला कयाः सुदर्शना मालवने”
धकाः माः वन । तर जि, जि जुलं गज्याःह्य धाय् निगः प्यंगः ध्यवा
कमाय् याय्या निति छन्न तोताः थन थ्यंक वया च्वना, धिकार हे का
थज्याःगु बंजाःज्या ला !

पालाय् निह्निह लिमलाः । जोपस्ता, सवै, मथ, बालसाही,
सीतलसाही इत्यादि जिनंजि महि छीमाः । नखः सिधय्व सँय् इष्टमित्र-
पिसं ‘संकंपालि’ (नखःया महि) तय् हइ तिनि धकाः आशा याना
च्वनिगु व वकील साहेबया तय्के छय्त नं पाःलाः पालां हे महि यना
वीमाः । उकिं न्ह्याक छ्सां मगाः । ख नं थज्याःगु महि भीसं दँय् छको
मोहनी सिवाय् लाछि मलाछि छी फुगु नं मखु ।

कूछि भव्यखुनु सुयां कथाय् ज्वरे याय् मो, पालाय् हे कूछि
भव्य । स्याकोत्याकोखुनु नं थ थःपिनि कथाय् भिद्यःया थाय् स्वने-सिने
यानाः लय् सिवा ज्वलं पूजा याःसां नय्गु पालाय् हे । लाय्कुली पाला
थकालिपि सकलं वनाः पूजा याःवनेमाः स्वनेगु जक थन भुयूफसि
मदुगुलिं तःपुलै स्वनिगु, उकिं सँय्तसें ‘भ्याय्वुकि लवु लोसाः (नेवा.तय्
लै नखः) धकाः धाइगु ।

चालंखुनु सकस्यां थःथः कथाय् चालं यानाः निहने ह्याउँसिन्हलं
तिनाः ह्याउँ तुपुलिं पूपिं थकालिपि न्ह्यःन्ह्यः तयाः पालाकतः सकलं
लाय्कुली वने माः । जि नं वना । सकस्यां फयां फच्छि तःजिफ छाय्पा
वइगु जुया च्वन । वय्यचिं लंयात लव्यक उरुस्तं (रुसया वाँय्चाया
छेगु) या तुपुलि, लुँयागु वा यांथियागु धोतुं व प्वाँय् प्वाँय् अंगू
न्ह्यानाः अज्ज वुहा वुहात छहनिहस्या ला न्हाय्पने सिखलं साय्कागु
तुकि सुया वःपिं नं दु । मेपिनि आपाःस्या क्वथाय् मीत तयातःगु
भिपूया लडि स्थानाः भिपूमालं क्वखाया वःपिं नं दु । सँय्-समीनीत नं
सकलं बजार हे बन्द ज्वाक थोम्पसः दुकयाः दुकयाः हूल हूल खःवइगु

जुंयाचवन ।

पायाःया ई ज्वीव हाकेवा 'स्मसाने सी स्यंकइपि' तसें तःपुलें
ज्वनाः गोरखा अडां पिहाँ वल वया ल्यूल्यू जिगिजिगि च्वंगु वसः
तिसाय् नं स्वांमाः खखायाः स्वानं लुना तःपि थकालिपि सकसिनं खं
ज्वनाः न्याः वल । खं भयातुर् धकाः नेतमदुयः न्याकइबले लहाः ज्वना
हइ थें थकालिपिनि खं दुगु लहाः फया हःगु दु । दकले लिपा वकील
साहेब तासया लं फिनाः लुँगजू दुगु सी कुसां क्वीकाः जःखः भी नेवाः
खचरात तयाः सल प्याखं ह्वीकाः भाःबले नेवाःत सकस्यां मन स्वकु
थाहाँ व ।

फुकं पालाया थःथःगु नाय्खि म्वीका. पालाकतः मुना वया
च्वंगु दु । भत्रालापालाया जक धाः नं थानाः वनिमाया पाया लुमंसे
वय्क 'हलुमांचुलि' धकाः ख्वाःपाः च्वया त गु हासापाय् पाःगु धाल
प्याखं हुइका हःसां पायाः वःपि सुं खानाः सना मवः, असंपायाः थें
धिकिहिँ न्ह्याना च्वन । उखे थुखे न्यनां न्यने मजीक पर्का म्वीका च्वंगु
दु । गनं गनं ज्वाः पर्काया सः नं ताय् दु । हानं पर्कां लानाः गुलिस्यां
वसः मि नःपि नं उलिहँ मदु । थुकथं पायाः पाकोर चाःहीकाः गोरखा
अडाय् थ्यनेव अन न्ह्यःनेसं हाकेवातसें तःपु लें त्वाकले दिका बिल ।
अले थकार्लिपिसं भुयूफसि पाले थें लें पाल । वकील साहेबया दां
सुबेदार छहस्यां पाल । उखे स्वया च्वंपि सँय्तसें 'हा ! लबु, हा ! लबु !'
(हा, लें) धकाः ध्वात्तु ध्वां ध्वां लाय् लाय् वुया च्वन । सँय् कुचेवा
(माहाँ) तसें चीका च्वंक च्वंक नं भी खचरातसें "फाक्यू, फाक्यू"
(चिलाहुँ, चिलाहुँ) धका. अमित ख्यात्तु ख्याना च्वनिगु, मानो उखुनु
अमिगु हे राज थें ।

धात्यं धाय धाःसा लहासाय् नेवाःतय् थ्व मोहनि नखः नेपाले
स्वया नं तःजि, न्ह्याइपु । न लँय् फुलपातिखुनु बहाइया तुपः सलं
पीन्हुया त्रिमिबःपि मेसं च्वइगु भय, न तलेजुइ देके वनेबले थें हिं कीगु

मिमनःपौ

धन्दा । भवानी पूजा धकाः अपाय्चो मोहनि-पायाः न्नाय्का नं हि
खुइगु ला गन चबाहाँ छगः हे म्याय्मो ।

जि नं जात्राय् चाः हुहुं लहाः उलि उलि सनाः छको नाय्खि
थाना । 'नँनेवालं बाजं थात' धया थं समीनीतसें जितः तु क्यनाः खँ
ल्हाना च्वन । जि लुमंसे वल - गुंलाबले छको जि नाय्खि थाना वया-
बले छं छिमि पाजु पिंथाय् भयाले च्वनाः स्वया च्वंगु । इन्त नं अथे
हे छिमि पाजुया म्याय्पिसं जितः क्यनाः क्यनाः छु धाःगु ? लाःसा
“गपाय् चो लहाः संका वःगु छिमि भाःतया हंचा बहनी चिकं थाके
मालि तिनिका” धकाः ला धाःगु मखुला ? मखुसा छाय् छ छय् : हाकु
तिनाः लुकुबी माःगु भयालं ?

असं चालंखुनु असं साहुतय् कथाय् चालं । मेपिनि सिन्हः
तिकेगु धकाः उखुनुं निसं हे वं वयात वं वयात पाहाँ हाना ज्वीगु व सात्तु
सालायंकाः पाहाँ याय्गु चलन खनी । थथे थःपिनि नखत्या व्वला सिधय्काः
सँय् इष्टमित्रपिं थाय् 'साकंपालि' तय्के छुछुं हे स्वन्ति नखः थ्यंकः
वल । लक्ष्मी पूजाखुनु नेवाःतय् कथाय् मत-मित च्याकाः लक्ष्मी पूजा ।
थु कियात सँय्तसें 'छुंमि लोसाः' (मत नखः) धाइगु जुया च्वन । भी
खचरातसें नं उत्तिकं हे थ्व नखः माने याः । ह्यपूजा खुनु सुथस्या चप्पा-
चिप्पा नय् धुनेव हे पाला-पालाय् वनाः ज्वरे याः वनेगु । बहनी ह्यति
ह्यति पुजाभः तयाः धलं दनाः ह्य पूजा याय् माः । सगंयात सिसाबुसा
जक तःसि, चाकुसि, कालजंबि मटुसां कोखा जजंका छतानिं थन तःजि
ज्वाल ज्वाल थिक तास, तिनिखाः रंगी चंगी लुँदुगु कय्चि चापाःया
जजंमो दुगु व जजंकाया नापं खोसि न्याउरीखंबु मिसि बःसि इत्यादि
गंगु मसला तय्गु । किजापुजा धाइ, तता हे मटु थाय् छु याइ, नेपाले
ततामिसं व्वति तया च्वंगु 'तःसि व्व' जक लुमंका च्वनेगु ।

थथे न्याइपुक निगुलिं नखः सिधय् व थन द्वीवात (धाक्रेत) हूल
हूल काहाँ बइगु जुया च्वन । हानं गामे गामे बने ज्याके छय् माःगु व

गुलिगुलिम्यां थोय नं पिकाय् मा गुलि थुथाय् साहुनयत् न्याक बंजाः
दःसां मगाः थें च्वनिगु, उकिं खचरात नं ग्वाहालि काय् मालिगु । न्हापां
ला ग्वलकत खने दय्कः वल । थपिं ल्हासा सहरं यक् हे तापाक् च्वपिं
जूगलि थौकन्हेया सभ्यतां भ्याः भचा हे मकीनि धाःमां ज्यू । वसः-इसः
हे नं यचुक पिचुक पुने मसः । उकीसनं तातापाक लँ ज्वी माःपिं जूगलि
श्वः श्वः मुना ज्वीगु व थपिं सुरा नं साप सुरा । हानं भचा हारां नं
हारां । अभ्यनं थपिं नाप नं बनेज्याय् थाक् मज्, अमिसं हे नयवत
(त्वहँख्याः) ज्वना ह्मगु खनी । अमिसं खँ-खँ ल्हानाः म्-माः कोछिना
बी । अमित छयाङ्ग रिङ्ग (थ्वँ खर्चं भतिभति बीव गाः । अथे हे
होरवात नं अज्यापिं हे । अज्ज थमि ला लं नं पाकपा (छेंगू) यागु ।
श्वः श्वः मुना वइ, वकुका वकु ह्मापा (फयाकधोँया छेंगू) ईपा
(गुँ खिचाया छेंगू) वँकाः (वँचुवँचु धाःपिं न्हियं तथ्वाःपिं जन्तुतय्
छेंगू) तंपा (वाँय्चा) इत्यादि छेंगू ज्वना वइ । आपाः थमिसं पुस्याः,
भिपू, नंवु इत्यादि न्याना यंकइ । थमि खँ ल्हाइग हे नं भचा छाः पहः
वः । हानं भीसं मेपिं नाप बने ज्याना च्वनाः अथवा मेगु ज्याय् लाना
च्वनाः अमित भचा नत्वीगु लिपा लात धाय्व हे तंम्वेकाः ‘छु जिमिगु
वसः भ्वाथः धकाः हेला यानागु ला ?’ धकाः धाय् लाकइ । थमि नाप
नाप हे धया थें सिलिबात नं वइगु, थपिं भचा सुचुपिचु । थपिं आपाः
भिभिपिं ‘सिलिङ्ग सल’ व ताथ्ये ज्वना वइपिं । उकिया मुलं भचा भचा
सकतां माल व आपाः वहः ज्वना वनिपिं । मेपिं छखलः अमदुत दु ।
थपिं दँय् छको जक वइपिं मखु, बराबर वइपिं । थमि भचा साप तं
मभिं । हारां नं उत्तिकं । भी थाय् नेपाले पूर्वपाखेयापिनि खुकुरि संकाः
संकाः ख्याः याइ धाइ थें थपिं नं न्याबले चुपि व तुपः भ्याना ज्वीपिं ।
निगति खँ जुलकि स्याना थकेत नं लिफः मस्वइपिं । थमिसं लँय् वइबले
गनं च्या चि दाय्के मलात कि फैया ही हे चप्पा वालाः नया वइ धाइ ।
हानं थमि गुलि गुलिस्थां मखमलयागु वा बनाःयागु लँने भिभिगु तंपाया

भिन्नःपौ

मुगुजि तयाः फिना वृषिं नं दु । मिसातय् तिसा आपाः पुस्या व भुयूगु भिपू । लहासायापिं व लहासां सप्ततिक च्वंरि तिकमुनितयत् मज्यूगु थ्वपूगु भिपू मुनायंकवृषिं हे थपिं ।

भीसं नेपालंनिसं थन लहासाय् थ्यंक वथाः धाथें बने ज्यायूगु थ्व हे द्वीवात नाप । छ उदेक चाइ थ्व द्वीवातयत् मि जक मियां मगाः आसिबाः नं तया छय् माः । ग्वं छु धाःसा अमित पत्याः ज्वीकाः अपिं छथोसित मी धुन कि थःपिसं जक हानं हानं न्याःवइगु मखु कि मेपि गाहा नं ब्वना हइगु । हानं अमि छगू चलन दु, अमि लक्ष्मी पिहाँ वनि धकाः साप ग्याः, उकिं अमिसं भाः भी कांजिनाः दां बी त्येव दीयात वान्यानाः बा पययाः थःपिनि लने छको हुयाः तिनि बी । अले अमित माल ल लहायत् न्हिले पिनाः पिनाः “जीमा, भिने मा, आकिवं थ्वया भिदुगं माल न्याय् फय्मा” इत्यादि धकाः मानो सित्ति बियागु थें दान बियागु थें लः लहाना बीगु । अले लय् लय् तायाः न्हिलाः माल ज्वनाः “दिसँ न्है सोता, दिसँ न्है भिदा” धकाः वनि ।

मेपिं, दुप्पा (भूतानी), मुसुमां, चिनियात नं दु । थपिं भी थें पसः व कथा दुपिं हे जुल । थपिं नाप गबलें गबलें व्यापार जू, तर लबः च्वथंच्वः जक थ्यू । अथे हे खाम्पात छखलः दु, थपिं लहासाया ततःधंपिं महाजन हे जुल । थपिं नाप जोडे जुयाः व्यापार याय् साप हे थाकु । याःत्याःया ल्याः स्वय् मोपिं, ध्यवाया पर्वाह मदुपिं । उकिं थपिं नाप मिले जुयाः व्यापार यायूगु हे बुद्धिमानी ।

थ्व हे व्यापारया हूले बहिया छास्कामिनी अजिमाया छगू जात्रा दु, भी समेद्यः न्याके थें दुने च्वनाः कुबुया हइगु । अनेक प्रकारया दंपु, खंजरी, भुस्याः आदि सँय् वाजं थाना जिगिजिगि च्वंक कय्चिलनं छायापा हःहः दःयात अथे हे तःजिक वसतं तियाः मिखा दुगु दःलाकां न्यानाः सुचि नीच याना तःहः छहः बह्लाःहः भिक्षुं कुबुया हइगु, स्वय् हे मयाहु क्वाः वः । सँय्तय् भापू दु— इभिमिथि जुल धाय्व व दः

लहने हे मफय् य ।

थुकथं ५६ ला तक मिखा हे कने मलाक बने ज्याज्या नेपाले खा
चिकुला फूथें च्वंकाः सँय्तय् दावा धांगु (न्हापांगुला लोसाः थ्यंकः
बल । थ्व सँय्तय् तःधंगु नखः । सिल्ला थ्वः पारुखुनुं निसें थ्व नखः
दनिगु । 'गुथूक' धकाः भी सा छेला भू याय् थें आमैं खुन क्वाति त्वनाः
चान्हसंनिसें बहिली देके वना पारुखुनुं निसें माःभि नयाः बांलाक्क पुनाः
कथाः लहाः वइबले थें ध्याकाः ध्याकाः 'पे' धकाः अनेक प्रकारया कविता-
मे हाला ज्वीगु व स्वन्हुतकं पस-पिसः तिनाः ह्विना ज्वीगु । गुम्बा
गुम्बाय् नं बरेतसं पृजा-पाठ यानाः बाखं नं कनिगु जुया च्वन ।

द्वितीया खुनु भी नेवाःतय् पोतला लामाजु दर्शन याःवनेगु
दिन । पोतला छगुलिं जिगिजिगि ताचो, ध्वाँय्, दिक्मान् च्वय्काः
छाय्पा तःगु । पोतलाया ततःगोगु तुयूगु किलासे लहासा पाकोरं हे
खने दयक ततःपाःगु पौभाः च्वया तःगु व च्वंनिसें कय् ख्यले थ्यंक
खिपः प्यनाः उकी अप्सरा, गन्धर्वत च्वया वःगु धका, मनून च्वय्का
हइगु । लहासाय् बहिया पिने लाखय् प्याखं थें ज्याःगु अनेक च्वाःप्याखं
होका तइगु । पोतलाय् दुने कोताःत व ततःधंपिं लामाजुपिं मुना
च्वनिगु । चिनिया अम्बा, दुःपाया पंबु व भी वकील साहेवपिं नं सकलें
पोतला लामाजु दर्शन याःवनिगु व लामाजुं सकसियां नाप कुशलवार्ता
यानाः थःथःपिनि देशे सुख शान्ति दु-मदु इत्यादि खं नं न्यनिगु । अन
छथाय् खप्से महि व मेमेगु नँ ज्वलं द्रुँ द्रुँ चिना तइगु व फैं ह्यं ह्यं सुवृ
गंका तःगु नं पपें चिना तइगु । अन न्ह्याम्हं सँय् तसें 'फिमलप' (प्रसाद)
भाःपाः लुतां काःवइगु खनी । अन हूल तःचोगुलिं तःले लाःपित त्यत्तु
त्यलाः न्हुत्तु न्ह्यीगुलिं सँय् स्मिपाहीं तसें कथिं भ्वाभ्वां दायाः चीका च्वंसां
४६ ह्य मनूनय्त घाःपाः ज्वीगु व गबलें गबलें ला मनूतसें न्हुत्तु न्ह्याः
सि हे नं सीगु हँ । उखुनु लानायाथाय् मेपिं सँय्त सुं वने मदु । भी
नेवाःत जक न्ह्याह्य बंसां ज्यू, वियात गु इले भांदिवा (भोछुना वनेगु)

जुयाः वने माः । लामाजुं रेसमया गोध्वाँय् घाना त गु लुँया कधिचां
भागि याका हइ । अन च्वना च्वपि लामापिसं सुंदि (कखा) छपु छपु
कखाय्का हइगु । व सुंदि खनाः सँय्तय् ई चुलुचुल वंका च्वनिगु ।

अनं जिपि पोतलाय् देके वना । न्हापां अनया मुख्य घः चेंहेसि
(करुणामय) दर्शन याना । अन थाय् थासे च्वया तःपि घःपि, खाया
तःगु पौमाः, च्वयातःगु अंगःया खँ ल्हानां मध्याः । न्हागुं तःधं, न्हागुं
आपाः न्हागुं तःजि । अनं जिपि न्हापा न्हापायापि १२ ह्य पोतला-
लामाजुपिनि सीह्न स्वथनाः दय्का त गु १२ गः हे चीभाः स्वःवना ।
कोलाक दय्का तःगु छखा छखा गुम्बाया दुने व व लामाया जन्मकाःछि
खाःगु अमूल्य अमूल्य रत्न सकतां उकी उकी तयाः लुंहे भुनाः दय्का
त गु । उकी स्वांमाः थें पुस्याः माः, भिपूमाः मोतिमाः कखाय्का त गु
व मेमेगु भिभिगु वस्तु नं सकतां अन हे स्वथना तःगु दु । अन छथाय्
छधी व्वकिलुँधी नं च्वया तःगु खना । व भचा च्वकामका लूसे
हिमालय बान्कि वः, छह्य बल्ला ह्य मनुखं जक ल्हने फइ । मेगु ल्हासा
दे न्हाक सुचु मजू धा सां, थनया मनूत मोलहुयाः यचुक ज्वी मसः
धाःसां गुम्बा छगू ला थुलि यचुकाः, पिचुकाः, सुचुका तःगु दु कि
कचिंगः जक मखु ध् छफुतियात नं अन च्वनेगु अधिकार महु. बँय् हे
न्हाय्कं स्वय् ज्यू ।

तृतीया खुनु बरेत दे नापं ह्याउँसे च्वंक ल्हासाय् दुहाँ वइगु व
सेरा, धेपुं, गन्धेया २१ दो बरेत नीन्यासः दँ ःह्यः भगवान्या नापं
वःपि भिक्षुपि कपिल वस्तुया लाय्कुली मूं थें व हे बहिली मुनिगु । २१
न्हु तक ला ल्हासादेशे थभिगुहे वां (अधिकार) । छुं जुयाः थ्व २१
न्हुया दुने छुं मुद्दा मामला जूमां कास्यालं स्वइगु मखु छोचिस्त्र्यागुं
(अधिकार कयातःपि भिक्षुरिः स्वइगु । अपि दुहाँ वयाकथं न्हापां
नागराजायात लखं दु ख ज्वीके मज्यू धकाः व ल्हेकुं (अडा या ल्हेचेवा
(कारिन्दा) तय्त २१ न्हुया थ्व धर्म शासनयात छिमिसं बालाक

गवाहालि यांना बीमाः' धकाः उदि न्यंकइगु । ध्व बरेतयत् न्हि न्हि क्या
त्वकेत क्या दायकइगु मुतूषाले मनु छह दनेजिलं मयाः । क्या मदायाः
त्वहं मी ह्याउंक छुयाः भर्वाइह मिक कम्वाइगु ।

उखुनु'निसं न्हि स्वको बहिया भुइख्यः थें च्वंगु तःधंगु चुके बरेत
सकलें संघ मुनाः पाठ व धर्मसम्बाद याइगु व सिधय्व बहिया न्याप्वाः
लुवां पिहां बइगु । अन न्याभास् हे च्वनाः व बरेतयत् दातापिसं गेतम्बा
(दान) यांना च्वनिगु । ध्व गेतम्बा बाइपि आपाःयांनाः ग्वाम्पात व मी
नेवाःत । धाइगु नीळरो, तर जरे यायबले २५ दो ज्वलं ज्वरे मयासे
मगाः । मी भास् जूमा न्याःपञ्जादा व न्याःसमेवले । ध्व कजीया थ धिति
इष्टमित्रपिसं दानशालाय् च्वंवेनेगु व भुइख्यले बाहां छू वने माः अथे हे
ध्व मोलम्या गेतम्बा याःवनिपि दातापिन्त नं अमि इष्टमित्रपिसं
ग्वाहालि याःवने माः । ध्व मी बौद्धपिसं स्वभावं हे धर्म थूगुलि षट्पार-
मिताया दानपारमिताय् चतुर्ब्रह्म विहारया मुदिता भावना दुगुया
लक्षण लः ।

सिपुन्हीखुनु चान्हे मी बजाःबा गीरा थें पाकोर छचालं चप्पाया
तोर्मा (गोजा, तःनेवः, बःनेवः) दय्काः उकी ध्योयागु अनेक बुत्ता ततं
मनु पशु पक्षी इयादि ज्यानाः छगू हगसया स्वर्ग हे दय्कइगु । ध्व
स्वयत् चान्हे पोतला लामाजु नं बिज्याय् माः । नाप नापं मी नेपालं
कल्यालि त्रिया हया त ह्य किसि नं फयां फच्छि छायापाः हइगु । अज्ज
अमिगु भाषां 'लार्जि फेसो' किसि बिज्यात) धकाः बाइगु । किसि नं
छह यः भाःपाः अथे बिज्यात धकाः वचं तय् माःगु जुया च्वन । हूल,
तरसकं हूल ज्वीगु । मी कोनेवा.खुनु थें गांगामं यक्क यक्क मनूत बइगु व
अथे हे समीनीत माःमाः इना ज्वीगु । धन नं मिसातबूत सात्तु सालाः
व्वय्के यंके यः हँ । जि नं न्हापां खंगु जात्रा जुयाः स्वः वना । गय् गय्
जुयाः जि ल्हासाया मुल्यादातय्गु हूले दुने लात । अथे ला जितः अमिसं
हुं याःगु मल्लु अथे नं अमि धःअवे बारपुर संवले व मिसातय् आय्

मिमनःपौ

ध्वात्तु ध्वाध्वां वंभले जिला कात्तु कानाः सासः हे ल्हाय् थाकु थें जुल ।
अज्याः थाय् भी थाय् कथाय् बराबर वइह कुचेवा (पुलीस) छहसैं
'अय् सोताला' धकाः ज्वनाः हुलं पित मह गु जूसा जि तस्सकं कसा
नइगु । लिपा ला अन चुपिं चापिं सुयाः घाः पा नं जुल खनी । छह
ला सि नं सित धाल ।

मेगु छगू बहिली च्वंछ करुणामयया जात्रा नं दु, रथे तयाः
सालाः पाकोर चाःहीकइगु । व नं जात्रा याय् लच्छि न्हवनिसें घः
मालेगु धकाः चान्हे चान्हे तुतः च्वने थें मे हाले थें हालाः माः ज्वीगु ।

थुगुकथं सँय् लोसा सिधया वंसां उकिया यधं गोन्हु तक नं
मतं । मीसं मोहनीं साकंपालि तय्के छया थें सँय् इष्ट-मित्रपिसं नं मीत
'खप्से महि' तयाः भाग तय्के हयां च्वन तिनि । प्रकृति तीजक चिकु-
लाया गावः उलाः वसन्तयात मिखा व्वल । वसन्त जक छाय् सुं क
च्वनि । व नं ला व हे ताके याना च्वंछ । उकिं वं नं ल्हासा देशया
छचालं दुगु लिखाया चहचकि हे मेगु याना बिल । अन थाय् थासे दुगु
बःसि, फौंसि, खोसि व स्याउ आदिया सिमाय् वाँक चुलि जाय्काः
गुगुं गुगुं सिमाय् बुं नं ह्यका बिल । नाप नापं मेमेगु नं रंगरंगया
स्वां ह्यकाः लिखायात दुगंझि छ य्पाः न्हाइपुका च्वन । द्वीवात सकलें
धया थें कोजी धुं कुगुलि लिमलाक वने ज्याना च्वने माःगु मखुत ।
उकोसनं आपाः गामे वना च्वपिं वंजाःत नं धमाधम लिहाँ वया च्वंगुलि
सकस्यां लिलाः । उकिं नेवा तय् थुथाय् हे भचा नेपा लुमनाः ह्माइपुइगु
खनी । अथे ला सुथे न्हिकं याय्वले व बइनी तुतः च्वनेबले स्वयंभुः
करुणामय, हारति धका नां काक पत्ति धया थें नेपाः लुमं । धात्थेंया
खं जा मै नेपाः लुमनि धयागु हे छँ लुमनिगु, छँ च्वंछ लुमनिगु खः,
थ्व धाय् माःगु खं मखु । उकिं नेवाःतय् ह्माइपु तंकेत छँ पिवाः मार्कि
(जाथु सुवाः) छह जक ल्यंकाः कथा हे मुचुक मुचुक 'लिखा' वनिगु ।
अन नयाः त्वताः ल्याः-खी यायी भाः मामयां द्विताः न्हि छयानी

मिमनःपौ

वश्यु । अथे हे जिमिसं ह्याइपु नं लंकेगु, छगू निगू मस्यूगु धाय् नं सीकेगु विचारं मेपि छद्म निह्य पासापि नाप सल्हा यानाः गुम्बा गुम्बाय् यः सीकः वनेगु कोछिना । अथे ला सेरा व धेपुं गुम्बा अपाय्चो तापाःगु मखु, म्फो थासं लहुतिति हे धया थें जक पाः, अज्ज सेरा ला सुथे निह्कं यानाः थाक्चों (कःमि स्वयंवेले थःने पाखे भ्यास्याहाँ भचा थध्याक छ्वाइवा छेँ बांलाक खनेदु । उकी गोर्धाय्, ताचो ज्वयका तःगु नापं सकतां सी दु ।

न्हापां जिपिं ५।६ ह्य पासापि मुनाः सेरा वना । सेरा धाय्गु जकं गुम्बा, व ला छगू देश धाःसां ज्यू । आपाः छेँ २ तँ जाःगु । व हे य दुगु पत्तो छेँ जक ३ तँ व यःया फुसे लाक गजू, कुंपा दुगु पौ नं दु । अन मुख्य य ह्यग्रि । मेपि बुद्ध बोधिसत्वपि व अंगले च्वया तःगु चित्रया खँ ल्हानां मब्याः । छगू कला प्रदर्शनी धाःसां ज्यू । न्हाथाय् स्वःसां ह्य.उँक चीवर पुनातःपि बरेत सित्राय खने मदु । थन बरेत ५५०० ह्य दु धाइ । गुंवाया धाखाय् च्वंगु छेँ जडा दुपिं निङ्मा लामा-तय्गु गुम्बा । अन च्वनाः गुम्बाय् विघ्नबाधा मज्जीकेत तःगो दबदब थानाः शान्ति स्वस्ति याना च्वनिगु । मेपि बरेतय् धर्मशास्त्रया अध्ययन व बराबर धर्म सम्बाद नं याना च्वनिगु ।

जिपिं वनाकथं जिमिसं ह्यस्यूपिं बरेत दुगु पत्ती छ्वा छेँ जिमि ज्वना वनागु खानदान दिकाः देके वना । धुं, देवा च्याका, खाता छाया, गनं गनं ध्य लुलुं निगू स्वंगू गुम्बा चा हिला । थाय् थासे ह्यस्यूपिं बरेत नाप लात । अपि नाप नं कुशलवार्ता यायां जिपिं जिमि छाःखः तिम्वि । याय्गु छेँ वना । अन थ्यंवेले अन च्वं पसं च्या-चि दाय्का तय् धुंकुगु । मोल कुस्यो, मोल घेलुं धया नं मज्यू अभिसं स्वय् फोहर जुयाः मयो धाःगु थें च्वनाः चाम्बारे सोताः' (नीगु खः साहु) धकाः च्या लुना बिल । अले अन नय्नी यानाः लिहाँ वया ।

आत्थें म्फो नेवाःत अथे धर्म श्रद्धा व देव देवतापिनिगु विश्वास

नं दुपिं जूगुलिं व बरेतसें गुम्बा गुम्बाया द्रलंढः दां धित्तु धिनाः त्याय् बी हइगु ।

थुग प्रकारं जिपिं छन्हु धेपुं गुम्बाय् नं देके वना । व गुम्बा सेरा स्वयाः भचा तापाक लहासा देशं पश्चिम पाखे लः । अन नं सकतां अथे हे धाःसां ज्यू । बरेत जक ७९०० मछि दु धाल । उकिं छेँ सेरा स्वयाः आपाः दु । मूयः महिष सम्बर । मेमेपिं चःपिं यक यक दु ।

गन्धं भचा तापाः लहासां ८१६ कय्ति हे पूर्व पाखे वने माः । पाखं छपाउति थाहाँ वनाः पर्वते च्वंतिसें उखेपाखे कय् भ्यास्याहाँ ल्वीक गुम्बा । अन बरेत ३३०० हा दु धाइ । चः मुख्य जेरिम्पोछे (मञ्जुश्रीया अवतार) । मेगु सकतां अथे हे । अन जिपिं बासं च्वनेगु यानाः वना । अन नं भी हस्यूपिं बरेतसें च्या-चि दाय्का बिल, थुक्या (क्वाति) दाय्का बिल । अनं कन्हेखुनु लिहाँ वया ।

धात्येया खँ जा मै, लहासाय् धर्म व संस्कृति थ्व हे गुम्बा गुम्बां याना । ल्यना च्वंगु धाय् माः । ख जः थन बुद्ध धर्म दुहाँ वःगु जुजु लहा-थो-री न्येन्चेनया पालंनिसें धाइ । हानं लिपा खोनचेन गम्पोया नाप भी नेपाळ पुत्री भृकुटिया ब्याहा जुसेलि ला व धर्म संस्कृतिया नं रूप कयाः पलाः न्याका वःगु खनेदु गुकी थ्व हे स्वंगू गुम्बा व उकिया कचा गुम्बा--हामुची, धीप्, फोरंखा आदि गुम्बाया बरेतय्गु लहाः खनेदु । विशेषयानाः हामुची ततःधंपिं, विद्वान्पिं लामाघेपा (शीलवान् स्थविर भिक्षु) त दु । थमिसं भगवानं मिसातय् नाप व्यवहार याय्गु विषये आनन्द भिक्षुयात कना बिज्याःगु खँ बांलाक पालना याना च्वंगु खनेदु । उकिं आपाः थिरिम्पोछे ज्वीपिं अनयापिं हे । अनया मुख्य चः भैपज्य तथागत । धात्ये स्वय् हे लहातं हलः छगः ज्वनाः सकतां स्वय् व हे हलः छगलं लाय्के धकाः भाला कया च्वं थें च्वं । अथे हे अनि (भिक्षुनी) तय् निति लहासा देशया दुने छगू अनि गुम्बा दु । मेगु छगू फोरंखा पाखे नं दु । फोरंखाय् ला छगू गिद्धयात ला नकइगु दिप नं

दु। अथे ला लहासाय् दकले तःधंगु दिप यरवा धाइ। अन जूसा उइ नं ज्यूगु जुया च्वन। तर अन ध्यंक यंनेत तापाःगुलि आयाः सीपि 'सास्याः' दिपे यंकइगु जुया च्वन।

थ्व खं छन्त धाय् मागु मखु, जन्म जूपि प्राणीत सकलें सीमाःपि उकिं गुलिखे नेवाःत थन नं सी धुंकल, थन-लहासा ध्यंक वया च्वन धकाः कालं मल्यंकु। उगु साले नं छह नेवाः सित, भी पालाया सकोया जोशी। थन थःथिति, फुकी-दाजुकिजा न्यागु धाःसां पालाकतः। जोशी-स्यस्य, बरे-गुभाजु ज्यापु-उदाय् धयागु थन मदु। सकलें पालाकतः। नेवाः जातिया नेपाः दुहाँ वक नेवाः याय्गु स्वभाव थन हे जक ल्यंदनि धाःसां ज्यू। सकलें पालाकतः मुन। पालाया खाता हल। वया ककाया काय् किजा मेगु हे पालाय्। वयात धाय्के छत, खाताया नापं व नं थ्यन। मेमेपिं इष्टमित्रपिसं नं खाता, धुं, द्यो तय्के हल, थ्व हे थनया व्याहा खः। वज्रसत्वया गुभाजुपि सकलें थ्यन। अले तुयूकापतं दुखापिखां तीकाः कूताले तल। भाजं-भिजं, सु-सा छुं मोसां प्यह गुभाजुपिसं कुवुयाः हामुची तक यंकल। अन तक स्याः-न्याःपिं ल्वया नं वने माःगु जुया च्वन। अनिसं ह केवातसं कुवुयाः सास्याः दिपे यंकल। पालाकतःपिं सकलें धयाथें दु, जि नं वना। थ्व सिथं यंकेंगु ज्या सुथ न्हापां हे याय् माःगु जुया च्वन, छाय् धाःसा थन उखुनु हे दिपं लिहाँ वयाः वःलाछि व्यंकाः कँय्लः काय् माः।

दिप छु। छगो तःगोगु सुलुफ्याच छितेगु ल्वहँः थें भ्यस्यहे ल्गु ल्वहँः। उकी सिपँय् दिके थें सी दिकाः कूताः जक कफ्वाना हल। वया ककाया काय्हासं च्याःगु धूँ छपुं सीया सँय् थीका बीव हाकेवातसं सीहसित वसः-इसः त्वकाः छयँले खिपतं चिनाः चय्पाखे साय्काः धमाधम ला खानाः व ल्वहँते गा-वंथाय् मुंका तल। छचालं ततःधिकःपिं घोट (मिद्धत) मुना च्वंगु दु, गुलि भाराभारा पपु संका च्वपिं, गुलि गलः तथकत यानाः ताक याना च्वपिं। अमित न्हापां कँय्नि कुचा

मिमनःबौ

कुशा यानाः नकल । लिपा छयँयात तःगो ल्वहँतं चियाः तच्छ्याना. व
ला नापं वालावाला संकाः तोता बिल । छति छकू छकू थःला मथःला
पलखं हे सुचुक नयाः घांत चिला बन । गुलि गुलि ध्वया नं बन । अले
व हि-हा दाः दी किना च्वंथाय् चप्पा बालाः सकनां हुत्तु हुया बिल ।
ल्यं दुपिं घांतसें व नं राकलुक यानाः नया बन । अले हाकेवातय् अन
हे लहाः-लही हुयाः बजि-विजि नय् धुँसेलि सकले लिहाँ वया ।

पालाय् श्यनेव घःसू पुजा भवय् । धात्थें मै, जि उखुनु व हे सुथे
न्हापां च्या त्वना वनागु सिवे बजि छपौ, ला छकू घुरकः छय् मफु ।
श्मसानया व हे दृश्य जक मिखाय् वया च्वन, च्वन-व गिद्धतसें
पुलिकँय् छकू छकुतिं घुतुक नुना छःगु, आतापुति सात्तु सालाः ल्वाना
च्वंगु व विशेषयानाः हाकेवातसें ला, हि, दाः छु भ्याः छु भ्याःगु ल्हातं
बजि नया च्वंगु जक लुमनाः भवय्व्वय् लहाः हे मवं । चान्हे नं न्ह्यः हे
मवः । जिपिं नँनेवाःत निह्वं छग्वारा चिना च्वना । मने छूछु खँ लुया
च्वन- थ्व सः न्यनाः वया कलाः गय्च्वंक ल्वइगु ज्वी, ख नं गय् जक
यानाः सह याय् फइगु खँ, गुलि लांलां तक खि कयाः च्व कयाः उसाय्-
मदु लहिनाः थःगु न्ह्य.ने भाःत सिका च्वंपिं ला वना बना वंक ल्वय्यो
धासेलि थन ध्यंक, व नं थ्व जू व जू धकाः मसीक मन्त धकाः वगु
‘कचिकां हिना पौ या भरे गथे भाःत सित धकाः सौसाः वनेगु ? उकिं
ला अबले सती वनेगु चलन दनिबले चण्डाल पात्तायागु जालं भाःत
मन्त धकाः सः न्यनेवं व पतिव्रता भिसा “छि कायया संसर्ग वने न्हां”
धकाः सती वना छःगु ।

धात्थें ला थन वासः नं छुं याय् खंगु मखु । २३ न्हु ज्वर बल
थःथःपिके दुगु पीत्तघन, संखवति, छु छु वासः नकल, मथ्यू, सँय्तय् थें
थ्वं दाय्काः त्वंकेगु इत्यादि वासः भीसं याय् छाःगु मखु, मं मं ज्वर
तच्चो जुया बल, कला ह्य ह्ययाः ह्ययाः ज्वरे हाल-सित । अले जि ला
च्वनां च्वने मफया बल । व भिसा छ हे थें च्वना बल, व हाल-लबल

ज्वी धकाः मने लुया वःलिसे छ हे ख्वःगु, हाःगु, मूच्छां मूच्छां ज्वीक संगु थें च्वना वल, खना वल । हरे में, छन्न अवलेतक छुं साक भिक नके मनंनि मनं तुना थें छजु भः भः धाय्क पुंके मनंनि न लुदंक नाप नापं गनं ज्वी नन । खः का छको निको फुकिजे पूजा पा ना ज्वीबले नाप नाप च्वने नं उलि हे का । व नं हने मा पिं आया, कला, दाजुपिनि न्हःने, नतुइ हे मछालापुसे च्वं । हो, लिपा उलि नं नाप च्वने मखं थथे बाया च्वने माःगु । उकिं हे ला ज्वी लडासा नेवाःतय्त म्हाय्मचा बीमयो धाःगु । संय्मय् जूसा व्यापारे वंसां नाप नाप खुनु वने ज्यू । ... जिं मचाय्क हे जिगु भसुकाः वल—“धाय् ज्यूगु मखु, ला-हिया शरीर, जि नं छुं जुयाः ... थन अथे हे जूगु जूपा छं नं में अथे हे ... छु छु जक याय् धुंकर ज्वी जि धाय् मफु ।”

सुथे ज्वीकाः भचा आनाहां न्हः वल । उखुनु अथें । एन्हु दुखुनु भि पूजा । सुथंनिसें वहिली व य य पिंथाय् खाता छपु छपु ज्वनाः मदुखुनु थथिति इष्टमित्रपिसं छ्या हया तःगु धयः लूवन । लंकोर चाःहिलाः खिवातय्त चप्पा नकल, फग्गितय्त ध्यवा दान बिल । गुभाजुपिसं वन्नसत्वं य (सफू छगू) ज्वना वया सी थाय् कथाय् पाठ यात । पालाय् लय्सिवा ज्वलं पूजा यानाः भवय् । उखुनु नं जि नाकं नसा काहाँ मवं चच्छि मने व सकोमिया कलाःहस्या थासे छ हे जक लुमनाच्वन, च्वन, उकिं कन्हेखुनु सुथे न्हिकं यानाकथं थाकच्चे थाहाँ वनाः ल्हामु अजिमा (छ्वास्कामिनि) यात कीगः तिनाबले सारा गुम्बाया जवपाखे जामाचोकुने सिकापाकुया हः खनाः पालाया पासापिं छ्वानिह नाप सल्हा यानाः अन वनेगु कीछिना ।

धार्थें कन्हेखुनु हे माःमाःगु ज्वलं सकनां ताध्येयात कुब्जोकाः सल गयाः वना छ्या । ह या कय् धुंकार धयागु गां दु, अन हे बाय् । कन्हे खुनु सुथय् गामं पिने ख्यले सकस्यां लं-लिं तोताः पहाड गयाः थाहाँ वना । न्हापां ला की जामाचोया जलिज्वहः थें मखाः ज्वी धकाः

मिमन.पौ

च्वनां मखु खनी, पाः साप तःस्वाः, प्यपां प्यपां चुयाः वने माः। ह्वः थ्यनि थे
 च्वंकाः छथाय् फहिला वने मा, उखे पाखे खने महु, पचिपचि यानाः
 कय् कय् पुयाः पलाः तय् माः। धात्थें अन जिगु पलाः छपलाः
 तोफ्यूगु जूमा क्वेँपू माले मालिगु। तर थौं तक नं अनं कुनु वयाः सुं
 नेवाःत सित धयागु मदुनि हँ, उकि थें जि नं मसित। ह्वतं दुने कथाचा
 थें २०।२५ ह्य मनू च्वने ज्यूगु पाकु दु। अन चीभाःचा छगः व ल्वहँः
 छगले पालि ख्वाँय् सीदु। व सुरतवज्रयागु धाल। अनं नं दुने वनेगु
 ह्वः छह्वः व जःखः थां गुंगः दु। थ्व सर्पया बिलु थें कैचा कैचा ल्हुगु
 थांयागु बाखं ला छं न्यना हे त गु दु। व ह्वतं दुहाँ वनेत फेफे तुनाः
 वनेमाः, मत च्याकाः वने माः। अन मतं भचा खने मदुबले जि ला
 भसंक वंक भी निह्वं क्यहेँचा व मेमेपिं त्वाःया दाजु किजापिं नाप
 जलिल्वहँः थ्यना च्वंगु। दुने मनू छह्व जक न्ह्यंगु ह्वःयाथाय् भी निह्व
 जक प्यपुंक लाःगु। मेपिं मत ज्वंपिं पासापिं गुलि न्हापा व गुलि लिपा
 लानाः रथाय् लाक्क ख्यूँसे च्वंगु व छ ग्यानाः जितः कस्सिक ज्वंगु।
 का, जि ला अन छह्व पासाया ल्हाः धकाः ज्वना च्वंगु। अले जितः
 भचा चिकु थें जुयाः अन बँय् ख्वाउँसे ख्वाउँसे प्याः थचाः वः थें जि
 चाल। अन दुने ध्याक्वे लाक्क गाः छगाः दु, अन हे गुह्येश्वरी बिज्याना
 च्वंगु धाल। धात्थें व गाले च्वंगु लखय् भीथाय् गुह्येश्वरीया जल थें
 स्वांसि व धालाथ्व वास वः। अन पूजा यानाः काहाँ वयाः ख्यलय्
 च्वनाः भ्वय् भी नया।

अनं व हे पहाडया ल्यूने पाखे च्वंगु गुम्बाय् वना। अन भिक्षुत
 नं दु। अनेक देवदेवतापिनि मूर्तिया नापं 'सुरतवज्र' धकाः बेतालिं
 चिकाः गुजिलं फिका तःगु छगू मूर्ति नं दु। स्वयाः ल्हासा लिहाँ वया।

धात्थें मै, संगीत व योगया अनेक सिद्धि क्यनाः पोतला लामा
 नापं लय्ताय्काः नेपाःया न्हाय् तया वंछ सुरतवज्र महा आचार्य नाप
 सम्बन्ध दुगु थाय् जूगुलिं भी नेवाःतय् निति व थाय् अत्यन्त महत्वपूर्ण

जू। उकिं आःतक नं लहासा नेवाःतसें व थाय्यात तीर्थ थें हना तः ।

थये आचार्य सुरतवअ लुमंकु लुमंकुं शाक्यादावा (बछला) थ्यंकः वल । थुक्रियात सँय्तसें भगवान जन्म ला धकाः माप माने याः । थ्व ला गबलें गबलें अनालां यानाः तछलां लाः वः ।

लच्छि यंकं धया थें गुम्बा गुम्बाय् भिक्षुपिसं व निङ्गमा लामापिसं (तन्त्र चर्या याइपिं) पूजा-पाठ इत्यादिया नाप नापं पौभाः व्वयाः उकी क्यनाः क्यनाः थ्वीक बाखं कना च्वनिगु । म्नी नेवाःतय् नं बहिली, हामुची, लुं देवा हिलेगु, खाता, धुं ज्वनाः द्यःद्यःपिं थाय् द्यः लू वनेगु व अक्षोवृतीया खुनु तःगू हे पालाय् गुथि दु । कथा पत्ति बहि-खाता, भिद्यः पूजा याना पुलां ल्याः कोछिनाः न्हूगु ल्याः छुङ्गु नं थुखुनु हे । पुन्हो खुनु ला धाय् हे मोल स्वांया-पुन्ही हे जुल, पूजा, भ्वय्, सकतां-सकतां नेपाः लोमं ।

थ्व खँ छन्त धाय् माःगु मखु, उथाय् तक नं म्नीगु आपाः पौ लहासा व नेपाः थाहाँ काहाँ ज्वीपिं नेवाः साहुतसें हे हय्-यने याइगु तिनि । उकिं छं नं अबले तक न्ह्याह्य लहासा साहु नेपाः थ्यंकः वः सां पौ ज्वना वःगु दइ धकाः आशा याना च्वंगु दु जुइ, हानं सुं लहासा वनिगु दु धकाः सीव चिट्ठि छपौ बिया क्कःसा ज्यू धकाः नं मने तः ज्वी मखुला ? अथे हे थन नं न्हापा अबुं पौ व पो ज्वना वः थें नेपालं वःपि नँनेवाःतसें नं पौ व 'तोकु' धकाः कस्यालि पो-पी नं ज्वना वइगु जुया च्वन । उकिं सुं नँनेवाः नेपालं वलकि च्याना रुयः तक्र वने मलाःसां व्वां छधू कथाय् तक्र वनाः पौ वा तोकु काःवनेगु चलन दु । गबलें गबलें ला 'स्वांपो' धकाः नेपाले छुं तःधं पूजा वा छुं तःधं ज्या याय् माल धाःसा 'थन थ्व पूजा जुल वा थ्व ज्या याय् माल' धकाः च्वया तःगु पौ सहित स्वां-सिन्हः दुगु समय्ज्वलं पो थ्यंकः वइ । अले पालाय् भ्वय् न्याइ, सकसिनं व सिन्हः तिनाः स्वां छुनाः नेपाः हे थ्यं थें न्यंक खँल्हा-बल्हा याइ ।

मिमनःपौ

थुगुकथं मां, नेपा. व छ लुमंकु लुमंकु नायो मदुगु जःमू थें
घौ-पाला, न्हि-ला यायां दंदं फुना वन । छको नेपालं पौ थ्यन कि तुरन्त
हे व्वयाः नेपाः थ्यंके माः थें च्वनिगु. मां नाप, छ नाप खँल्हा-बल्हा
याना थें न्यनिगु । हानं काल-बिल व ज्या-खँ धाधां व समय-जमू
मचाय्क चाःहिलां वनिगु ।

छन्हु छगू कथाय् नँनेवाःत थ्यंकः वःगु । भी पालाकतः मखुसां
भी व्यापार सम्बन्ध दुगु कथा जूगुलिं मिले जूपिं पासापिं नाप
च्यानाःख्यः तक लँस्व-वनेगु कोझिना । धात्थेंया खँ जा मै, व थ्यंकः
वःपिं नँनेवाःत नाप कुशलवार्ता यानाः खँ-खँ ल्हाय्गु सिवे नेपालं वःगु
पौ छपौ याकन प्वलाः डकी मेमेगु खँया नाप “भौमचा ... .. प्रमुखन
जल भोझिसयां आनन्द फया थुका” धयागु वाक्य छगू व्वनेगु इच्छां
हे जितः अन तक साला यंकुगु खः । ख नं अवुजुं थःगु पती छंगु नां
च्वय्गु गवलं तोमफौकु । वना, इले हे नँनेवाःत थ्यंकः वल । अमित
हासीकाः छगू निगू नेपाःया समाचार न्यना । तर मन व हे पौ दुगु
तातो पाखे जक, उकिं खँ ल्हाना च्वंपिं अथें तथाः जिपिं २।३ हा ल्याय्-
ह्यत जानाः व तातो व्वय्के हया । अमिगु कथाय् यंकाः अन
कथाय् च्वंपिं बंजाःतय् न्ह्यःने तातो प्यनाः स्वया । पौः दुदु
पिनि प्वलाः स्वयाः लय्तायाः लिइँ वल तर गुलि पुत्तु प्वीकाः
स्वयाया जिगु पौ मदु । नुगः मझिकाः जि अथें वया । उखुनु बहनी
व्यलि हे मयासं घना ।

कन्हैखुनु न्हिच्छि अथें, जि भुगुलुं । बहनी व हे ह्यिगः नँनेवाःत
थ्यंकः वःगु कथायापिं निह्य मनु व व हे कथाया पाला गुभाजु नापं
थ्यंकः वल । जि ला हसं थाय् तोतल । काचाक चोकूची भोस्वी धुन ।
अमिसं जिमि मेपिं पालाकतःपिन्त नं सः बिया थके धुंकल थें । व
गुभाजुं ‘स्वयादिसं साहुजु, संपार थथे हे ख.’ धकाः खँ हे छी मलाःनि
२।३ हा पालाकतःपिं थ्यंकः वल । अपिं वःगु ताय् व जि थय्क थँस्वयां

मिमनःपौ

अपि ला फुकं जमदुत थें धाय् ला कर्नपाका छुनातःपि द्यःगं धाय् जिला ग्यासेँ हे वल अले जि “छिपि फुकं छगो” जुयाः जितः छु याय् लनाः... !” धकाः हाले धुन । अले व गुभाजु “साहु, काय् मचा जुयाः अथे अधीर ज्वी ज्यूला, थज्याः बले ला खःनि चित्त चीफय्के माःगु” धाधां तीजक कचिकां हिना पौ ष्वल । फुकसिनं वयात त्वलहँ स्वया च्वन । वं पौ च्वना नं हल —

“काय भाजु ... यात अशुभ संवत दोलछि व पीच्या साल मिति ... ला गाक व ... वारखुनु ... रोगन छिमि अबुजु ... स्वर्गारोहन जुल । थन माःगु सतिगति याय् धुन, आमकन नं माःगु सुचिनिचि सकतां याना छ्व—छंमां ... ” आदि आदि छु छु धाल मत्यु, जि बांलाक ताःगु मखु । पालाकतःपि सकलें ध्यन, सकसिनं थःथःगु तुपुलि त्वय् धुंकल । जि ला मेगु छुं हे धाय् मफु, “यो ... बु ... ” धकाः जवसं च्वंगु द्यःगमे भोसुना बिया । मिखाया न्ह्यःने अबु गोतुइकाः त्वोक गां फाय्का तःगु, मां स चच्चः पुयाः नुगः दादां ख्वया च्वंगु व छ व क्यहेँ चां मांयात घय्घय् पुनाः ख्वया च्वंगु दृश्य वया च्वन, च्वन । हानं वाइसकोपे ‘भात्त’ मिक् मेगु थाय् खने दइ थें मेगु दृश्य वल — “जि नं थन सीसा ! ... ” अले छिमि नापं जि नं ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वया छ्वया ।

भचा सकलें सुकं । लिपा भी पालाया गुभाजु व सीपौ हानं छको छगः छगः आखः च्वना स्वत । अले अन द्यःगमेसं च्याना च्वंगु देवा कतकयाः जिगु लहाः ज्वनाः व पौ मते थीका बिल । कथा नापं मकसं नवय्क व भो च्यानाः नौ जुल । लिपा जितः अनेक प्रकारं ह्योकाः जिमि बंजाःतय् माःगु ज्या-जि वानाः सकलें थःथःगु तुपुलि लहातं ज्वनाः कथां पिहाँ वन । जि जक चच्छि बंजाःतसें चाःह्नीकाः मुगुलु च्वना च्वना ।

कन्हेखुनु सुथे भी थाय् खौ भ्या, काय् थें धुं छक्का भ्याः

मिमनःपौ

कयाः रुषाः-खी सिला । बंजाःतसें पालाकतःपि छहनिह्न वनाः गुम्वा गुम्वाय् ध्यः लू वन । निहने 'भिम्भवय्' पालाकतःपि सकलें वय् माःगु । वल, भवय्-भी नया सकसिनं जितः विचाः याना वन । थःपिसं स सःथे धीर्ज बिया वन । अमिसं धाय् फुगु, याय् फुगु उलि हे मखाः ।

छन्हु-निन्हु अथें वन । मी नेवा त सकलें धया थें विचाः वल । सँय् इष्टमित्रपि नं २४ ह्य वल । सकसिनं अवुजुया शील-स्वभाव, इमान-जमानया तारीफ याना वन । अथे हे ज्या याय् माः धकाः जितः अर्ति-शिक्षाया नाप नापं भलसा नं बिया वन ।

वाःछिति लिपा डाकं नेपाःयागु पौ छपौ थ्यंकः वल १७ न्हुति विचाः । सकतां खँ मांया भाषां च्वया तःगु, मां आखः मसःगुलिं मेपि स्वीतं चक्रा हःगु ज्वीमाः । उकिं छंगु नां मदु । क्यहेँ चिगु नां नं मदु । कय् लाक मामं नेपालयागु काल-विल स्वय्त व मेगु छेँ ज्या विचाः याय्त जितः नेपाः वय्गु तिवः याना तःगु दु । धात्थेंया खँ जा मै, व तिवःया दुने मांया मी निह्न नाप तयाः याकन छय्चिया रुवाः स्वय्गु इच्छा मुला च्वंगु दु । न्यागुसां जि नं हथाय् चाया वल, तुरन्त च्वयाः हे नेपाः थ्यंकः वय् मास्ति वल । तर ल्याः चाः याय् माल, ज्या-खँ लःलहाय् माल, बल्ल निला लिपा छह्न पासाया बज्जाःत नाप नेपाः वय्गु बढोवस्त याना ।

वया । जिमित नं अदुयात थें च्यानाः ह्यः तक पालाकतःपि व इष्टमित्रपिसं तःवल । अन नं पालाया पासापिनि नुगः मडि, रुवा ह्यूँसे ह्यूँसे च्वं । गुलिसिनं अमि छेँ छेँ वीगु पौ बिल । गुलिसिनं छुं दुविस्तागु वुखँ व छेँ कला पित्त वीगु कस्यालि नं बिल । फुक्कं बांलाक, लुमंक तया ।

जिपि सल गयाः भचा वय् धुं बले भेषुं गुम्वा खने दत, मानो ताचो संकाः जिमित वेला बिया च्वं थें । यानं हे छको नमस्कार यानाः सल न्याका । ववं न्यूनं वाःगु ल्यहँया पहाडे चय् ल्यहँयाह्य तःधिरुःसे

मिमनःपौ

च्वंङ्ग भगवान् यः छङ्ग दु । अनं गां गां पुलाः लहासा खुमि-मिथं मिथं
यातां त्यातां खाया च्वंगु तिसिमा व वाउंसे वाउंसे च्वंक पिना तःगु
कय्गू, बकुलाः आदिया बुं स्वस्वं छुसू ध्यन । अनं स्यामे (सिँयागु
नांचाय् च्वनाः ब्रह्मपुत्र खुसि छिनाः छगू कै, च्यांग्रा यक दुगु गामे बाय्
च्वना । हानं खुसि सिथं सिथं वयाः न्याफसो पाः गयाः थँथ्यंकाः लिफः
स्वयां याने पोतला व भयाकुरी गुम्वा खने दत । अले निगू गुम्वायानं
भसुकाः निथु छायाः पःत्या काहाँ वया । मनूत जुयाः जक दया च्वंगु व
लँय् चिचीचा जाःगु पर्वःचात यक दु, थाय् थासे च्वापु नं खने दु ।
उकिं अन सुलचं मदय्क मगाः ।

पःत्या पुखू तस्सकं तःधं । ह्याकिं ह्याकिमं यानाः थपाय् हाकः
सीमदु । सिथं सिथं लँ । दुंगाय् च्वनाः च्वनाः न्या लाइपि माभित्त
चाःचाः हिला च्वनिगु । अन लः हँय्त जक मखु मेमेपिं रङ्गरङ्गरयापिं
लः-भंगःत व मीसं छको निको जक आकाशे माःहना वःगु खनिपिं
कलःखात नं अन पुखू सिथे यक यक खनेदु ।

अनं भचा वय्व भारा गल्लि । निखें ल्वहँःया नांगा-गुँ । दथुइ
खुसि । जःखः पहाडे ढःढः दुथाय् खुँत सुला च्वनिगु भय । उकिं अन
ध्येवातसें तुपः थनाः ज्वना वःगु । अन दथ्वी छबाय् च्वने माः । अन
अंग्रेजी डाकघर व तारघर नं दु । १०१० खाति छेँ दुगु गां छगू दु !
सँय् सरकारया छगू मोम् नं दु ।

अनं वयाः मेगु छगू लँय् लाःगू तःधंगु थाय् — ग्यांचि । जि छगू
ज्या हे दयाः अन वना । सँय् ल्हय्कुं (अडा व गुम्वा ला दःगु हे जुल,
अंग्रेजी अडा व मी गोरखा अडा नं दु । डाकघर तारघर नं दु । अज्ज
मी नेवाःतय् छगू पाला नं दु । लहासाय् थें बखत बखते नाय्खि
थाय्गु व नखः हनेगु चलन नं दु हँ । जि नख बले मलाःगुछि छुं स्वय्
मखं । मेगु भारतं वःगु मालताल आपाः अन हे जुकाः हय् माःगुलि
अन बकु कुबुया त पिं ताथ्ये व पोंगाचात मो मो वया च्वंगु खनेदु ।

मिमनःपौ

उकिं साकं नं यक्क दु । बरु अन फय् वय् यःगुलिं सुय न्हापां हे पमः
चाय्का तड्गु व बान्हि पुल धाय् व हे पसः-पिसः तिनाः भयाले गोय्
तयाः पासा पासा मुनाः गफ सफ याना च्वनिगु बा ह्मिता च्वनिगु ।

अनं निगू स्वंगू सँयगां पुलाः फिखाछेँ थ्यन । अन छ्वालि
निबालि वः हँ । उकिं अनया तत गोगु छ्या चप्पा साप हे साः । सँध्यगू
व वकुलाः नं यक्क खनेदु । अन गांगामं व्यापार या वइपि दुइवात यक्क वः,
उकिं म्मी नेवाःतय्गु कोथि, पसः ज्यामः नं त गूमछि दु । हानं म्मीगु
अडा नं दु । कुनी थें अन नं हाकीम दिहा । अन नं फय् वय् यःगुलिं
अथे हे न्हापानं पसः चाय्काः न्हापानं हे तीगु । अन नेपा पहःगु देगः
चीभाः दु, गुम्बा दु । उकी थाय् थासे गोध्वाँय् स्वाना तःगु, ताचो
व्वय्का तःगु दु । मैत्रेय तथागतया छगः देगः । छचा खेरं छेँ दय्काः
दथुइ यः । जम्मा ७ पु स्वान्हे दु, उकी ५ पु स्वान्हे थाहाँ वनेव भगवा-
नया खाः चूलाइगु व मेगु हानं २ पु स्वान्हे थाहा वनेवतिनि छ्यँले
च्वंगु चीभाः चूलाइ । तँतँ पत्ति गुम्बा । घेलुंत च्वनाः पाठ पूजा-धर्म
याना च्वनिगु । अनसं पौभाः व्वइगु अंगः धाय् ला पक्खाः धाय्
छगः दु, उकी मैत्रेय बोधिसत्वयागु कारचीपी पौभाः व्वइगु । व ह्य
निं म्मी तिनि ह्यःया घंटाघर पाय् जाः जुइ ।

थथे स्वय्गु न्यनेगु यक्क दुगु थाय् जुया नं नेपाः थ्यंके हथाय्
चाःगुलिं अन चच्छि हे जक च्वना वया । वय्त अन नं फलेपालाया
थकालिं तिम्बि याकेगु चलन दु खनी । पाहाँ-पिहिँ यानाः त्वकु-पो
२।३ पो नं ज्वंका हल ।

अनं छगू गामे छ्वाय् च्वनाः जःखः कं भाः थें छमा निमा
सिमाचात दुगु खुसि व्वाना च्वंगु स्वस्वं थः सलयात नं अथे हे व्वाकेभनं
वया । भचा जक वय् धुनेवं पाः गय् माल । सल गन व्वाय् फइ ।
बुलुहूँ लवहँयागु ह्याउँपाः गयाः च्वय् मध्यवं बाय् कन्हेखुनु न्हापानं
ह्यंगु पाः गयाः च्वय् थ्यनेव सल त्व ताः कन्धा वयाः बाय् थ्यंका ।

मिमनःपौ

कन्हेखुनु साक्या ध्यन । पहाड च्वय् दय्का तःगु गुम्बा । अन
लामाया तखत हे तःले महिष सम्बर दुगु धाइ । अन कंघ्यूर-संज्यूर व
मेमेगु सफू नं यक यक दुगु सफू क्वथा दु । छाय् धाःसा अन तिब्बती
सफू थाइगु पारकं (प्रेस) दु । छगू छगू सफूया थासा छखा छखा छेँ
पँचिना तःगु । पसः, वजार, थोम-थीम नं दु । यले वरेजुपिनिगु ज्यासः
पसः नं दु ।

अनं निबाय् स्वबाय् वयाः धिप्री मैदान ध्यन । गनं गनं खुमि
नं दु । सल गयाः हे खुमि छीगु । अन सँय् सरकारया भोमया नापं व
मिखां न्ह्याय् मदुगु ख्यःया दथुइ गुम्बा, ज्यामः वरेत व गनं गनं
खुसिचाया सिथे सिथे छमा व क छेमा नं वाउँक खने दु । अन निबाय्
च्वने माः ।

अनं ल्हासाया लँय् दकले सकले ग्यानापुगु, ज्यूसेज्यूसे ज्वीक
दुःख सी योगु थाय् लंकोर पाः । जीवने दकले दुःख सी नंगु हे अन ।
उर्कि हे ज्वी ल्हासा वनिपिन्त साइते मलाइ धकाः घौ तयाः सगं विया
हइगु व थःथितिपिसं नापं सकसिनं सगं वी माय्का तःगु । मी छस्र मन्
स्वाय्त गुलिसिगु भितुना माःगु ! गुगु भीगु समाजया सभ्यताया
चि खः ।

अथे ला जिमिसं नं अनयात माः धकाः लाभा, ल्यभू, अय्लाः
गाक् ज्वना वयागु दु । थ्येवातसें छेगूया ह्विचाय् थ्वँ थना हःगु दु ।
सुथ न्ह पानं जक मखु फसे लाइ धकाः चान्हे बाचाती हे थना हःगु ।
गनं गां बा छेँ खने दुगु मखु । मिच्याकाः च्या दाय्का च्वने लाःगु
मखु । व हे श्वँय् चप्पा वालाः नय् माःगु । विपयागु फसं कयाः कपाः
स्याइगु द हे दनि, हानं पाः गगं थपाय्चो स्येँ-स्येँ वइगु कि सास हे
चब्बुइ थें ज्वीगु । बिचरा सलत नं अथे हे फवीँ फवीँ यानाः वया च्वंगु
दु स्वय् हे कन्ना चायापुसे च्वं । तर न्ह्याक्व हे दुःख कष्ट जूसां छंगु स्वाः
स्वय्गु आशां जितः ह्येका हया च्वंगु दु । उर्कि छं नेपाः ध्यनेव थ्व फुक

मिमन.पौ

दुःख लोमंक मयना याइ तिनि बयागु खँ बःकयाः बह पाः च्वय्
थ्यंका ।

अनं सासः हे मफिसे हतपतं क्वहाँ वयां फय् मं मं तच्चो जुया
बल । ख्वाले कि ख्वाले फसं कल । माकःतुमुलि गलवन्दी हित्तु हिना नं
मुत्ताः दुगु मखु । थ्येवात 'हुर वल थें' (ख्वाउँ फय्) धकाः हाळा हल,
जि ला हंसं थाय् तोतल, अय् नं हानं छको छ नाप लाय्गु आशां सुप्रेम
सार्थबाह, सिंह सार्थबाहपिनिगु बाखं लुमंकाः जि नं करुणामय लुमंके
धुन, तारेमाम् नांकाय् धुन । थ्येवातसें जिमित सलम्हं क्वकयाः बँय्
भोसुकल, थःपिं नं भोसुन । य ने फसं जिमिन फिया फांगां फाय्कां
च्वन । हानं व फुक च्वत्क त्वका नं यना च्वन । अथे फि ष्वीका यनि-
बले जिमित नं वं ल्यहेँ थनि थे थनि थे च्वं । भाग्यं फसं हे फय्यात
ष्वीके यंकु थें ह्वीं ह्वीं सः वय्क न्ह्याना वँव पलख लिपा ताय् मदय्क
तापाना वन । अले 'सोता, फिदा, नुनु, याकन नु, भाग्य जुल' धकाः
उर्वमे सल गय्काः च्वाके हल । बह बह पाःक्वय् फँगले थ्यंवले मानो
जिपि स्वर्गे थ्यंथें जुल । फय् नं मवल । दमदिम नं तन । ग्याःगुलि हंसं
धाया च्वंगु दु । अन हे बासं च्वना । अन नय्बुं च्या दाय्काः मामं थें
विचाः यानाः क्वाक चप्पा नकुवले व चप्पा साःगु वयान यानां साध्य
मजू । छ बाहाय् पिका खुनु न्हिने छिमिथाय् क्वथाय् तयाः पाहाँ
याःगु सत्राः लुमंसे वः ।

का, भचा लिपा ला च्वापु गा. । न्हापां ला वा बल धकाः
च्वनागु, लिपा वा तन फुति जुजुं फ्वात्त फ्वात्त कपाय् थें च्वापु जुया
बल । थ्व च्वापु न्हापा फय् वय् न्ह्यः गाना ब्यूगु जूसा जिपि नेपाः
थ्यनिगु हे मखु सकलें अन हे समाधी च्वना छ्वंगु ज्वी । भाग्यं धाय्
ला छंगु ख्वाः स्वय्गु इच्छां त्याकुगु धाय् मय्गु जि मसी, अथे हे मेपि
नं सुं मसी । चर्च्छ अन लुमुक यनाः नेपाः म्हंका च्वना । कन्हैखुनु
सकस्यां न्ह्यः बयां च्वनतिनि नय्बुं च्या त्वनेगु मखुला फिदा, धकाः

मिमनःपौ

धंवसेलि तिनि दनाः च्या-चि त्वनाः अनं यया । लं शिमालय कंकं वय
माःगुलि च्वापुइ निभालं कल कि च्वापु च्वलः वय् यः हं, उकि उखुनु नं
जिपि हथाय् चाः । सल नं कुनी बाय् ध्यनिन धया थं भचा च्वाय् वः ।

अनं जिपि सोनाम् गुम्बाय् देके वना । अन आपाः छेँ १ नं
जक जाःगु गुंबाया द्यः दुगु छेँ जक ३ नं जाः । घेनुंत नं दु । वय्
मेमेगु गुम्बाय् थें सिपुति मिया तःगु व अंगले नं न्यंक द्यः च्वया
तःगु दु । अन खाता छायाः धुं देवा च्याकाः लुङ्क द्य दर्शन याना ।

अनं वयाः कुति थ्यंवेले जिपि छेँ थ्यं थें जुल । ख नं अन सँदे हे
तिनिसां नेपाः पद् वय् धुंकल । नेपाः तुपुलि व पुतु दुगु भाँत फ्यूपि
तामाङ्ग भाय् व खय् भाय् ल्हाइपि भल्यात थोथो खनेदु । नेवाः तय्
नं गुलिस्थां लं सुरुवाः, गुलिस्थां भाँत सुरुवाः फिनाः नेवाः भाय् नं
ल्हाना जूगु ताःवेले म्ही नेपा गाले चाःहिला च्वना थें च्वन । उकि जिमि
मिखा उखे थुखे मदय्क चा हिउ । तर मिखां चाःचाः हिलाः छत्वाः
नित्वाः पर्सि लु हे ल्वीकुसां धुलंघालं गयाः भ्वीसे हाकुसे च्वंगु पिलाक
खने दय्क घय् सुया तःगु तामांतीतय्गु जक । अले मिखाया गय् च्वंक
आशां घात धकाः भसुकालं कना विल ।

जिपि हथाय् चायां लु याय्, छगू ला निन्हु स्वन्हु न्ह्यः कुनी नं
च्वापु गाःगुलि लं मचाया च्वंगु, मेगु थ्येवातय्के बकु बुम्मे याना कयाः
नेपाःया भल्यात बन्दीबरत याय् माःगु । उकि मंमदु मंमदु ३४ न्हु व
कुति गाले च्वने हे माल । धोविया हथाय् उवीवं चान्हे निभाः त्वइ
मखु थें ।

बल बल ४ न्हु दुखुनु सकोया भल्या नायो थ्यंकः बल । भल्या
मालाः बकु फुक इना विल । अले जिपि नं अन कुति-थकालियाके बेला
कयाः तुति तप्यंक न्यासि वया । धातये न्हापा ८ न्हु मझि वीगु चाबहि
४ न्हु हे थ्यंका ।

जिपि अन थ्यंवेले लँस्वः वःपि वया च्वने बुंकुगु । मां जाँ

मिमनःपौ

बखिमाः वय् ज्यूगु मखु छ नं मवः । अन पुलं वंजाःत व दाजु-किजा,
इष्टमित्रपि ८।१० ह्य ति दु । मसला-मिसला बिल, कुशलवार्ता यानाः
अनं जिपि वया । बहनी छेँ थ्यंवेले तोप हे तल । जि खनेव मां खल ।
मांया व तुयू पर्सि खंबले जि नं सः हँ पनाः मिखा ललः धायाः ख्वय्
मास्ति वल । हानं चाकः मकलं छको स्वया तर मिखां मा गु वस्तु
ल्वीके मफयाः अः खः खय्वि जकं मुंका हल । अले मांयात भागि
यानाकथं जि नं ख्वया हे दिया । जिनः भागि याःवःपि छ व क्यहेँ चा
नं ख्वल । गथि अःखः ज्योयो ! थ्यंकः वयाः सकलें लय्ताय्गु थासे
अथे सीगु छेँ थें खय्य माःगु । सकसिनं मी भोद्धिसितं वल्ल बल्ल
होकाः लिहाँ वन ।

हानं अबु मदयाः मी न्याक नुगः मल्लिसां जि ल्हासं थ्यंया सगं
ज्वनाः लँवः वय् मखंगुलि सकलें धया थें थःथितिपिसं गंक गंक नं स्वः
वयां त्वःतल । उकिं अमित मूसी नं लंपाः तयाः हे तय्के छय् माल । तर
अबुया थें जि मूसी तय्के छय् मा धकाः ल्हासां नंबु तया हयागु
मदु । उकिं मज्जि मगाःपिन्न नंबुया पलेसा कस्मीरा न्यानाः तय् माल,
तया छया ।

न्यागुसां नेपाः थ्यँस्यंलि नेवाः ज्वी हे माल । गोन्हुचां मदवं
पीवातका ध्यवा पूलाः पूजि कया हल । जि नी च्वना । नापं छ व क्यहेँ
नं नी च्वनेत पासा च्वंपि । धुकी छगू न्हिले मास्ति वइपुगु खँ छु धाःसा
नी व्यंके धुंकाः तिनि छ थ्यने हइ धकाः च्वनां, नी च्वनेत नुचिउखुनु
हे थ्यने हल । अथे सँय् तिनिह्य, पू च्वनाः नी ज्वी मानिह्य जि नाप
द्यने धुंकुवले छ नं ला समीनी जुल मखुला ? अले जि नापं अबुसं-
वहलाः च्वनाः छ नं शुद्ध ज्यंगु जुसंलि मिसात नं नापं ल्हासा छया
हया तःसा गुलि ज्यूगु । सँय्तय् थें नापं च्वनाः व्यापार यानाः न्याक
दःसां दक मुनाः नेपाः का ह्य दइगु मखुला ? छु खः छु खः पुलंपिनिगु
वुद्धि । जि ला बालाक थ्वीके मफु ।

मिमनःपौ

अधे हे छन्दु धाधा निन्दु धाधा मेगु निलाति बंबले अनुया खुला
त्यल । शुद्ध ताछां लाःगुलि पाहाँ च्वनेगु जक खुला मन्वसे सकसिनं “दु
थें दुगुयात ल्वय्क ज्या यात” धकाः हाइ हाइ याक मांया मन लुदं
दकिलां तःजिक पाहाँ ब्वना भ्वय् यात ।

भ्वय्वले ड्याय् च्वंवि पि वंजाःनीतय् न्ग मङ्गि ख्वाः खनाः
अमिसं छुं मधाःसां जि भसंक वन —अभि भाःतपि ल्हामाय् च्वना च्वंगु
खुदं फ्वीन । उकिं भ्वय् सिधय्व हे हाँके छय्पि वंजा त माले धुन । छह
ला पुला नेवाः हे जुल, मेपि निह्न जक न्हूपि कोछिना । अज्याःवले
लाह्न ल्हासां पौ छपौ डार्क थ्यंकः बल । उकी च्वया तल —

“सँय्तय् स्योले लाय्कुली) कुना तवह्न स्यापां ग्याबु बिसि
वयाव गोरखा अडास सरन बल । वकील कपटान साहेवन नेपालस
च्वयाव मुहा यायगु धक विचार यानावं च्वन तिनि मामि (सिपाही)
व अफीसरत हूल वयाव गोरखा अडा घेरे यानाव तले थाक्च्वय् थ्यंक
नं स्वाहने छुनाव थाहाँ वनाव स्यापां ग्याबु लुटय यानाव यंकल ।
उकिं सकलेन ग्यानाव पाकोरम सकस्यां पसल तित । निन्दु लिपा
पाकोर लँस पसल दुपि सकलेन ननिस्याकत (थानाय्) वा धक काब्यु
(उर्दि) न्यंकुसां नेत्रालत सुं मवं । सँयत वंपिन्त ‘स्यापां ग्याबु सँय् रैति
जूया निमित्तिन गोरखा अडास बिसि वना च्वंह ज्वनाव यंगु । सँय्
सरकार व गोरखा सरकारया विरोध छुं जूगु मखु । उकिं पाकोर लँस
कोथि थोम् पसल बांलाक चायकाव न्हापा थें च्वव’ धक न्यंका हल
धाल । उकिं आव ला पसल भति भति चायकु दत्त, अध्यनं सकलेन
ग्याक न्हापाया थें बानलाक बन्द व्यापार मजूनि । हानं लिपा छु उमी
गुगु ज्वी धाय फुगु मखु । साहुया सम्पत्ति जिमिसेन विचाल याय
मफयाव हिना मिना जुइकाव च्वने माल धालसा जिमित बानलाइ मखु ।
उकिं थ्व फुक बनवस्त यायत साहु हे छधू मझासे जी मखु ।”

अले जि व याय् ध्व याय् मदयाः तरसकं हथाय् चाल —

मिमनःपौ

“उलिमछि सर्वे अन तिनि !” उकिं व्वां वना. बंजाःत छ्वत्त जोशीयाके साव्त कया हया । न्हापां ला बंजाःत थी हे मदु । लिपा जि नं वयगु धासेलि तिनि बल वयगु कोछित । तर जैशीकथाय् न्द्वनां “आः ला लँ हे मचाःनि वने जी मखुनि । हानं च्यान्हु भिन्हु त्वाः छको वा ?’ धकाः धया हल ।

जि, गबले लहासा वनेगु ज्वी धकाः विचाः यानां च्वना तिनि चीफ साहेव भोमशम्शोरया टंगाल दरवारे देगे दक धया थें लहासा साहुपिन्त मुंकल । जि नं वना । भेंवेठके कुति, केरुं, ग्यांचि, फिलाछे आदि थाय्या नेवाः साहुपिं थोचा-थोचा मुनाः खँ लहाना च्वन । सुब्बा सद्दार्पिसं म.स्यूपिं साहु साहुपिके गन गन बाय् च्वनेगु थाय् दु, गन गन नय् त्वनेगु वस्तु काय्गु दु, गुखें गुखें वंसा सत्तिक थ्यं इत्यादि खँ न्यना च्वन । जि छुं स्यूगु मखु, अमि खँ लहाःगु न्यना जक च्वना । लिपा सक्तितं “हानं माल धाःसा सःते” धकाः वेला बिया हल । जंगवहादुर महाराजया पाले थें सुनां सुनां छु छु ग्वाहालि याय्फु धकाः मन्यं, उकिं अत्रले तुंछें साहुपिसं खुला तर पल्टनयात लही धाःथें सुनानं भाला काः नं मदुगुलिं तुंछें साहुया मचातसें थें लुंया कलि नं सुनानं न्हाय् मखं ।

उथाय् कंपुकोट, तोसाखानाया जक लिमलाःगु मखु, सीलखाना, बारुखाना, धानगोदाम इत्यादिया नं लहाःदी मदु । मानो समे-पञ्चादां न्याः थें फुक थासे माल सामान ज्वरे याना च्वंगु दु, दु । जि ला छको-निको ग्यास्यहे नं वः—खइला वनां ! तर थःगु न्हय्पुस्तां हि चःति हाय्काः कमाय् याना तःगु सर्वे ‘जूजू थे ज्वीका, म्वाय्से’ धकाः नं धाय् मफुत । छगू ला अत्रले जिः नेप ले प्युंका तय्गु ‘या’ मदु थें च्वन । उकीसनं बंजाःत जक वय्त माने हे मजूत्रले वय् हे माल । लँ चाल धयागु सीव हे हानं लहासा वया, व नं न्हापाया थें कुतिया लं मखु, कालिम्पोंग जुनाः ।

मिमनःपौ

छको ला लँया हूल कूड व रेलया घरघर सःया नापं सीटीया तीसलं थाराकनु न्हू। अय्यनं सिलगरी रेलं कइं वय्वं नेरालीत पुचः पुचः खंबले भचा मन याउँसे च्वन। कालिगोङ्ग थ्यंरले ला नेपाः हे लिथ्यन धा सां जिल। अज्याःगु हे पर्वः, अज्याःगु हे स्वांमा-सिमा, अज्या गु हे बोलि बचन, छह निह ला भी थ थितिपिं नं दुगु जुया च्वन। अन हे छहसिथाय् कोथी बाय् च्वनाः कन्हेसुनु हे ताथ्ये व दोबस्त यानाः कंससुनु अनं वया। अन नं नैनेवाःतय् तयां प्रा पुइकेगु चलन दु खनी। बहि पुइकाःनिह वंजाःतय् तयां प्रा पुइकां तोतल।

लँ, कुतिया लँ थंज्या गु हे, गनं पर्वःया जंजं वय्गु गनं पाखं थाहाँ काहाँ ज्वीगु। पेदोंग, जलेला, धोमो, म्यासिमा जुकाः सुन्हु दुसुनु फारी थ्यन। तर फारि धाःगु न्ह्याइपुगु थाय् मखु। तस्सकं चिकुगुलिं छुं अन्न मसः। छ सलकि अलछिन ज्वी धाइगु थाय्। छ हलाः छमा घाँय् थं लयाः सलतय् वा ताथ्येतय् नकडगु। न्ह्यागुसां थ्व फारि ग्यांचि, किखाछे व लहासा आदिया लँपु लाःगुलिं अन नेवाःत व सँय् वंजाःतय् बकु-बिकु थतकन याय्त् मनूत च्वना च्वंगु दु। छगू निगू ज्यासः-पसः नं दु। अंग्रेजी डाकघर व तारघर नं दु। अनं निवा-य्ति स्वांमा सिमा छुं मदुगु धुइना धाःगु फिचय् बाय् च्वनेमाः। तापाक न्ह्याथाय् स्वःसां मेगु छुं खने दुगु मखु, च्वापुया च्वापु जक खनेदु। अनं भारा गलि पुलेव तिनि भचा मिखा याउँसे च्वंक स्वांमा-सिमा व वाउँसे च्वंक वुं खने दइगु। गुगु लहासा थ्यंकं दु धाय् माः। थाय् थासे लँया च्वय् च्वय् अंग्रेज लडाइबले सँय्तसं दय्का त.गु भोम् (क्रिहा) नं खनेदु।

अथे ला मै, जिमित च्यानाख्यः तक लँस्वः व हे बल। तर न्हापा न्हापाया थं न्ह्याइपु मजू सकस्यां ख्याः चक्कं मजू। उखे थुखेया छगू निगू कुशलवार्ता यानाः जिपिं लहासादे दुहाँ वया।

धात्ये ला मै, उथाय् तक लहासां सुं मनू पित छ्या महःनि

मिमनःपौ

खनी, दुहों व पिन्त जक न्हाथासं वःसां दुत कया च्वंगु दु । हानं गुम्वा गुम्वाया बरेत, चितुंन (भिक्षु अधिकारी) कोता-कोतातय् नं सुयां ल्वापु याय् ह्याः-मयोसां माःमा गु लडाइया सामान दुनें दुनें ज्वरे नं यानां च्वंगु दु धाल ।

धात्थेंया खँ जा भीसं ल्हासाय् अधिकार कया तःगु खमफाःपिं सुं विदेशी शक्ति 'छिमिगु देशे थ्व गोरखातय् छाय् थुलिमछि अधिकार' धकाः थनया निह्य प्यह्य हारांहारापिं अफीसरतय् छुनाः छुनाः तंस्वेके बिया तःगु दु खनी । अभिसं ल्हासाय् दक नेवाःतय् स्यानाः दक धन-माल लुटे याना काय्गु धकाः ग्वसाः ग्वया तःगुलिं भीसं थ पिनि दुधन सिसितइ धकाः न्हापा व्यापारीतय् उर्दि व्यूबले सुनानं थःपिनि सर्वे गनं सिसि तय् मडु धकाः न्यंका ह गु जुयाच्वन । थ्व खँ ४१६ ह्य नेवाःतय् भरे वय पार याना च्वंपिं नेवाःतय् दां त्याय् बिया सेका १८ तक नं व्याज नया च्वंपिं सँय्तय् थवं थः "थज्याःपिं सोभापिं नेवाःतय् गय् स्यानाः सर्वे काय्गु !" धकाः खँ ल्हाःगु भी हे वंजा, छहस्यां ताःगु हँ, उर्कि हे ग्यानाः त्रितः अथे पौ च्वया हःगु खनी ।

न्हागुसां जिपिं ल्हासा थ्यसेंनिसं थन छुं अपाय्चो तःधंगु गडवड मजू । नयाः त्वनाः ग्यः थें चिकु थें व्यापार नं यानां च्वना ।

छन्हु लाय्कुली वकील साहेवं दशथकालिपिं मुंकाः लामाजुं हंगुली घाँथाः ग्वोवा (क्षमा पवनेगु) याःगुलिं भी नेपालया जुजुं क्षमादान बियाः मिले जूगु तार थ्यन धकाः न्यंका हया दिल । अले छु मानि, गोरखा अडाय् धूमधाम भवानी पूजा-भजन इत्यादि जुल । पालाय् नं पाला आज्जु पूजा यानाः दापा-दिपा थानाः लय्ता भव्य न्याल ।

थये मेल मिलाप जुसंलि नेवाःतय् थः थः सँय् इष्ट मित्रपिं नं लय्तायाः अमिके काय् मानिगु नेवाःतय्गु दां जक बिया हःगु मखु, न्हापा थें माःगु तक ग्वाहालि याय्, बांलाक ज्या या धकाः भलसा

नं बिया हल ।

उगु उगु हे वखते तँय्, च्वामो, पाक्पा (छंगू) नं एकहट्टी जुयाः अंग्रेजी कंपनी थिके जुजुं वःगु व उथाय् हे छारुंकाजियात काजि दर्जा ककयाः भयासा. दर्जाय् तथा, जागीरदारतसें खेप व्यापार याय् मदु धकाः नं उर्दि बिल । उर्कि उथाय् कोता कोतात इष्टमित्र दुपि नेवाःतय् नामं आपाः खेप चले जुल । भी नं व दँय् यक् हे व्यापार जुल धाय् माल, चप्पा नतले हे लिमलाः उर्कि मेगु छुं खँ त्रिचाः याय् मलाः ।

ध्व हे व्यापारया हूल कूले ६ ह्यह पोतला लामाया ह्य स्वथना तःगु लुँयागु चीभाःया ज्वारात-तिसा खुया. म्यूह चितुंयात वेश्या मिसा छह नापं ज्वना यंकाः केले या.वले वं लांलां न्हवनिसें आपालं ज्वारात खुयाः नेवाः साहुतय्त व सँय् वंजा.तय्त नं मियागु दु धकाः प्वःगुलि उथाय् ज्वारात धाल धाय्व सुनानं थी मझालाः बजारे ज्वारातया भाः हे मदया च्वंगु । अज्याःवले गनं गनं छजो हीराया टप मी हल । स्वय् हे लुइनापुसे मिच्याक् थो । अट यानाः व २०० पाँय्ति दां वंगु टप ११० पाँय् दामं न्याना । छन्हु जि सुं-सां मदुबले बनेकथाय् च्वनाः व टप पुत्तु श्रीकाः आइंलास तथाः स्वया च्वना - नोयु धोलना च्यामकुस्योयात (कोतानी) बांलाःगु टप छजो धया च्वंगु, ध्व टप वं खन धा.सा २५० पाँय् धाःसां पुलि ।

अबले हे मनू छह स्वान्हें थाहाँ वःगुलि कावाक्क व टप गमे दि जक दिका, न्हःनेसं पेमाधोलमाया म्हाय् वास्याहाँ न्हिल—सोतालाया छु स्वथना दियागु ? स्वय् ।

जि “छुं मखु !” धयागुलि जि क्यनि मखुत धया थें ‘खै, छुं मखु, जि ज्वाल् थिक खनागु छको ला क्यना दिसँ स्वय् !’ धयाकथं जिगु मुले चुयाः गमे लहाः छ्याः टप बत्ता काय् लाकल । जि ह्य-ह्य हे गरखेसे च्वनाः छन्त बाहाय् तथाः ४५ ला लिपा छ वःखुनु बहनी नं

नहापाया थें हे छ खाता कय् तुं यने त्यंगुलि जि तीजक छगु लहाः
ज्वनाः सालाकयात्रले वय्थे मवय्थे यानाः जिगु ह्यय् थीक खाताय्
फेतू यःगु लुमसे बल । अले जि भवा लिचिला च्वना ।

वं बत्ता चाय्काः धाल - गुलि वंगु टप थ्व सोता ?

बयात जि छको स्वया । बया मिखा व हे टपे जक । स्वय् हे व
टपं सुयाः थ त त्वःगु, बांलाःगु खना च्वं थें । अय्नं जि धया - थ्व टप
मीगु मखु, च्यामकुम्पो छहस्यात व्यु धकाः छह छोंपुं (सँय व्यापारी)
नं बिया थकुगु ।

वं व खँ ह्येकथं धाःगु थें यानाः धाल - अथे धया दीमते सोता,
थ्व टप छजो जितः बिया दिसँ, बरु गुलि माः माक्व कया दिसँ ।

जि धया - २०० दोर्जे (पाँय्, ३३३॥ सँय मोहया) व्यूसां बी
मज्यू भमुला, करपिनिगु वस्तु ।

वं भचा ख्वाः च्याकाः बेकोमिखां स्वत - भ्याय्वुत (नेवा.त)
धयापिं थथे हे का, सिद्धिं काय् धयागु मखु, माक्व कया दिसँ रे, थ्व
टप छजो जितः ययाः मखुला व !

खुनु वं भीगु बाकिगु दां बीत ज्वना वःगु दु थें, मिखा फुति
याना थें याक्वालां छकले दय्क सँयनोट् पिकयाः “का, माक्व कयादिसँ,
सच्छि दोर्जे दु” धकाः न्ह्यःने तया बिल ।

जि लिसः बीत विचाः यानां च्वना तिनि, वं स्वय् मगाः धाल
धया थें हाकनं लिसा काल - का मगाःसा मेगु १० गू दोर्जे दां ८१०
न्हु त्वाः छिगु मेगु दांया नापं हया बी, जिल ला ?

जिगु दोछि-भिन्यासः कंपनी लवः नय्गु आशाय् प्वं दाल ।
अय्नं ज्युसा ह्येका काय् धकाः “मेगु आमया सिबे बांलाःगु छजो टप
हइगु दनि व कारे भमुला” धयाया माने जूगु हे मखु, छयँ संका च्वन ।
हानं जि ह्येका - स्व भमुला, आम हे काय्गु जूसां न्ह्यःने टप मखन
धाय्व छोंपुनं गुलि धाइ, गुलि धाइ, उकिं थौं चच्छि निं तोता थकि,

कन्हे मू कोछिना तय् ।

“का, का, भ्याय्बुत धयापि न्हाय्ब दःसां मगाःपि अगोस्ति ।
मेगु २० गू दोर्जे दां हयाबी, हाला च्वने मते” धकाः बस्ता याक्याले
तयाः जि मेगु छुं लिसः हे बी मडाकं सरासर बन । जि अथें आताहां
स्वया च्वना । न छुं धाय् फु, न लाकः बने हे फु । अथे ला थन याक-
प्वाले थ्यंक बालाः लाका काःसां छुं ल्याः दुगु मखु । लाःसा वं नं अथे
हे लाके बी धकाः मती तःगु ला छु छु । छाय् धाःसा स्वान्हें क्वाहां
वनेत छको लिफः स्वयाः ‘दिसं न्है भिदा !’ धकाः मुमुक्क न्हिलाः लुकु-
बित । अले जितः तिक्क मिन - जि नेपाः काहां बयाः सेंगुं देके बनावले
२३ ह्य मिसातसें मछाःमिखां स्वःगु व जि अमि पाखे मिखा मन्वयागुलिं
अमिसं भचा आशां याः थें यानाः “गपाय्चो तिन्हूगु व !” धया थें
याना वंगु । ख नं उथाय् तक जा जि अमित वास्ता तय् माःगु अवस्था
नं मखुनि, छन्त जि न्हापा ल्हासा बय् न्याःयाह थें हे खना च्वनागु
तिनि । तर अमिसं स्वय् न्हापा न्हापा छ थ.छें चाहिना च्वंबले ४५
लाया दुने जात्रा-जित्राय् बा देके-दीके बनेबले जि गिजे यानाः स्वः थें स्वइ
धकाः च्वंगु ज्वी । उथाय् ला जि ल्याय्हाचा तिनि, यांथ्यां मस्युनि ।
उकीसनं थौं कन्हैयापि मचातय् थें आखः च्वनेगुली अथवा मेगु छुं
ज्याय्-खँय् मन छय् माःगु मखुगुलिं जिगु मन भचा मिसातय् पाखे जक
ज्वाना च्वंगु बखत तिनि ।

न्हागु थजु वं जितः भचा मछिका थकल — जीबनया लं मेगु नं
दु धयाथें क्यना थकल । अले जिगु मने अनेनेगु खँ लुया वल - धात्थें वं
जितः अथे भिदा धकाः छाय् न्हिलाः स्वया वंगु ! न्हापा ला अथे गबलें
मधाः । ला.सा बया जि य हे यल ला ! जि नं व टप लाकः हे बने
माःगु थें ! धात्थेंगु खँ सीके दइगु । ख नं सकलें धया थें नेवाःतसें थन
कलाः तया तःगु दु, गुलिंस्यां सीक, गुलिंस्यां मसीक पाःगु थुलि हे जक ।
तर मै, जि मिजं जुया नं, मिजंत धयापि भम्बः भैं धकाः धया तःगु दया

नं १ दँ तक जि नैया कयता चिना च्वना । छाया धाःसा जि न्हिन्हि छ
लुमं, छं चा-चच्छि बाय्माल धाय् व खाः ज्याइगु लुमं, हानं सिंहसार्थ-
बाह्या बाखं नं लुमं -- ध्व लहासा देशे लसित यक दु धाःगु । उकिं व
न्यादँ ला जि थन दक मिसात धातयें लसिचा-लसिचात थें हे भाःपा
च्वना, खना च्वना । ख नं छह निह नैवाःतय्त थनया मिसातसें दुःख
नं बिउगु जि खना । हानं हिन्दुस्ताने ग्वाःपसः तथा च्वनिपि मिस्त दु थें
थम नं मोजा-पञ्चा थाना वीपि मिस्त मदुगु मखु । तर संसारे-अःखः
न्यःखः दुगु सन्मारे मभिपि जक मखु यः थें यः थें भिपि मिसात नं
थन यक यक दुगु जुया च्वन । होकागु मखु मै, भी हे पालाया छह
पासायात मिसा तल धकाः सीकाः साहुं पितिना हःबले वया कलातं हे
कत्ताना माःगु तक छें-ज्या याना नं उयें थुखें मालताल कयाह्याः व्यापार
याकाः तुति च्चीकां तोतल । लिपा जूवले व पासाया कलकत्तां हया तःगु
मालताल न्ह्यागु कथाया नं बाना जुया वन । अथे हे छह मेह नैवाःया
साहुं कयनाः कथा हे चाय्के मफया च्वंवले वया कलातं साहु साहुतय्-
थाय् वनाः विन्ति भाव यानाः थोम पसः तथाः २३ दँया भित्रे साहु
फुक पुला नं थगु नं कथा चाय्कां तोतल । थुकथं यक हे समीनीतसें
नैवाःतय्त कत्तानाः कःधानाः तुति च्चीका तःगु दु । तर अज्याःपि
मिसातय्त भी नैवाःतसें बांलाक थः नालाः विचाः याना मतः । ला.लाः
थें बाय्थः फवाय्थः यानाः लँय् लूगु लँय् सं तन धया थें नैपाः वय् त्येव
वांङ्गया थकइगु । न छुं नय्त्वनेगु बन्दोबस्त याना थके माः, न थाय्
बाय्था हे । छुं जुयाः छह निह मिस्त नैपाः हे वःसां नैपाले न्ह्यथुपिसं
व जहानपिसं लाःलाः थे याइगु । अले गुलिं लिहाँ वइगु व गुलिं नय्
त्वने च्वनेगु पहः मिले मजुयाः अथें सिना वनिगु । उकिं मेपि समीनी-
तसें नैवाःतय् कलाःपिन्त भचा क्कं मिखां स्वयाः हेला याइगु । ख नं
नैवाः भाःतपि नैपाः काहाँ वय्व गुलिगुलिसिनं जक हानं पसः चले
याना च्वने फइगु, आपा सिनं ला हानं सँभ भाःत काय् मालिगु व

मिमन.पौ

गुलि गुलि 'अनि' (भिक्षुनी) जुया छद्गु । थये जुयाः नं अमिसं नेवाः
भाःत काय् दुगुलि थःपिन्त 'भ्याय्बुकि किमे' (नेवाःतय् कलाः) धकाः
फुँइ याना ज्वीतिनि थ्व धकाः गजव ।

छन्हु मांहा वल, मेगु मालताल भचा नं कया यंकल । वं थ्व नं
धाल - सोतालाया उलिमछि दां वंगु टप नं बिया ह्य् ला ?

जि धया - सो नीला, (साहुनी) जि क्यनागु नं मखु, यानं हे
भमुलां खंकाः बीमखु बीमखु धाय्क लाका हःगु, व नं सच्छि व नीगू
दोर्जे दामं छोंपुं माने हे मजूनि, जितः गुलि ध्याग्गु मम्यु ।

“अय् नं का” धयाः व वन ।

जि “ज्यूसा लित बीके हति नीला” धया छ्या ।

गन लित हइ । च्यान्हु फिन्हु अथें वन । छन्हु जि ग्यामुकं छको
चाःहिलाः लिहाँ वयाबले धिकुछुमी लँय् लाक्क मिसा छद्गुस्या च्व फाना
च्वंगु लिक्थं खना, लं जंधुली थ्यंक फाता प्वीका तःगु । जि वयां च्वना ।
न्ह्यःने थ्यंकाः दना वलं ला व हे भमुला ! जि खनेवं ख्वाः ह्याउँसे च्वंकाः
नेताः गाःवंक न्हिले थें जक याना वन, बांलाक नतुया मवं । जि कथाय्
लिहाँ वयाहा नेपाः थ्यना च्वंगु - छ छको उसाय् मदु लाय्काः कःसी
वासःचिकनं बुया च्वंगु, मोमो धाय्क नं क्यहेँचां जंधुली चिकं पाका
च्वंगु, जि ल्यूनें स्वया च्वना । जि खनेवं क्यहेँचा मेगु हे तोह चिनाः
दुने वन, जि अन ल्यूनेसं दुगु छं मखं । जि नं-नि मबासं तीजक क्यहेँचां
थें च्वंक बुका बी धकाः जंधुली थि जक थिया, मस्यु जि थियागु छु
पात थें छं लिफः स्वत । जि खनेवं ख्वाः ह्याउँसे च्वंकाः नेताः गाः वंकाः
“मयो जि बाः, मामं छु धाइ !” धकाः छ कच्छुत । क्यहेँचा वल ला
धकाः थय्क स्वयां, का, जि ला थःगु कथाया लुखाक्वय् धकाः थ्यना
च्वंगु ! धात्थें मै, जि उखुनु चच्छि न्ह्यः मवः छ छको छको, व छको
छको लुमना च्वन, च्वन ।

व ! न्हापां जि खनाबले १२।१३ दँति जक दुहा मचा मीथाय्

जूसा अबले ६१० दँ दयूक तर्कं तपाःलं फिकाः तःपि मिसामचात थें
मांझ नाप बइ, “भमु, भमु” धाय्, न्हिलाः मांझ नापं प्येप्येपुं वनि।
व छ थें च्वं धकाः अबले जि मस्यू। तर आः व खँ लुमंकाः स्वयंबले म्ही
निह्न नाप नाप हितः ज्वीबले छ गय्च्वं व नं अय् हे च्वं - तुयूचा ख्वाः,
मिखा बाला बाला चिं, हिसिचा दु। वया बौ व दच्छि जक दुबले मदुगु
हँ, व नं सँय्तसं स्याना छःगु। उथाय् ल्हासा व अंग्रेज लडाइ सि जक
धःगु व तिब्बते चीनया अधिराजत्व दुगुलिं चीनसरकारं अंग्रेजतय्गु
लडाइया खर्च फुक पुलाः अंग्रेजतय्त ल्हासां लिं छःगु लोमंकाः
चिनियातय्गु छुं हे अधिकार मदु थें याना व्यूगुलिं चीनं तंम्बेकाः
चीनी सेना ल्हासाय् छ्या हल। पतला लामा अंग्रेज लडाइबले चीने
बिसि वं थें भारते बिसि वन। लिपा चीने ल्वापु-ख्यापु विद्रोह जूगुलिं
पल्टनयात नसा व तलब नं मध्यसंलि अम्बान् सहित अपिं सकलें बिसि
वन। बिसि वने मलाःपिं चिनिया सिपाहीत व चिनिया व्यापारीतय्त
नं सँय्तसं मालाः मालाः स्यात। उकी मध्ये म्ही कथा नाप न्हापांनिसं व्यापार
सम्बन्ध दुह्न चिनिया व्यापारी ताङ्ग-शेन-शाङ्ग छह्न नं लात। वया
कलाः पेमा धोल्मा समीनी जुया नं नेवाःतय् थाय् लाना च्वंगुलिं जक
ल्यंगु हँ। मखुसा ला वयात नं मेमेपिं चिनियातय् कलाःपित थें सँय्तसं
कः फायाः स्याइगु ज्वी। न्यने हे ह्य पीसे वइगु खँ। मेपिं म्ही गोरखा
अडाय् शरण वःपिं चिनियातय्त जक म्ही कपटान साहेवं शरण कयाः
कोता कोतातय् थाय् व चिनियातय् थाय् नं वनाः निखळकं लय्ताय्क
खँ-खि ल्हानाः सिपाहीत पासा बियाः हिन्दुस्थान थ्यंक तय्के छुत। थ्व
गुण निखलःस्यां लुमंती खनी। लिपा लिपा तर्कं कपटान साहेबया नां
काःनि। अनं लि पोतला लामा भारतं लि थ्यँसेलि ‘चीनी सम्राटया
आज्ञां’ धकाः बिया तःगु पोतला लामाया “धर्मगुरु” पदवि नापं
“भगवान बुद्धया आज्ञां” धकाः हीकाः १३ हह्न पोतला लामां थःगु
प्रसस्ति चले यात।

मिमनःपौ

अनंनिसं चिनियात जक मदुगु मखु कि साथू-ह्वेचू व लुं दुगु भिभिगु क्वेचिन्, यांथि व भवीया धोतुं, अंगु, कयो इत्यादि चिनिया माल व रिजिं धोर्जे, दुतां, दुनि आदि च्या नं च्वय्यागु लं लहासाय् दुहाँ मवल, मेमेगु माल ताल नेपालं वइ थें चिनिया महामुचि, व्याडी आदि चिनिया माल नं कलकतां जक हइगु जुल धाल । उकिं ८।१० दं ति हे न्हापा न्हापाया थें केशरी, तंपा, धुँया क्वेय्, धुँया छंगू, नम्बु व मेमेगु मचुया च्वंगु मालताल नं सुचुक ज्वना वनिपिं, न्याना यंकइपिं चिनियात मदुगुलिं क्वथाय् थोपू माल आपाः ल्यना च्वनिगु जुलहँ । लिपा लिपा तिनि हानं छह निह चिनियात खने दयाः महि पसः, वासः-पसः, होटल पसः इत्यादि चिनिया बाना दुगु पसः व सँ खाकेगु ज्यासः नं चाःगु जुया च्वन ।

न्हागुसां व वीर मिसां भाःत मदुसां अमि कोताः छह थःथिति दुगुलिं नेवाः साहुत व छोंपुं छोंपुंत नं बःकयाः व्यापार यानां च्वन । न्हाय्यात नं स्यने कने यायां थपाय् धिकः यात । लिपा जि हानं थन थ्यंबले ला व मचा मेह हे जुया च्वंगु—छ स्वःसा स्वय् हे मो - लाउं जक मखु, पहः चहः नापं छुं मपाः । पाःगु छुं दःसा वसः हे छता जक । धात्थें वयात नं छन्त थें कैचि मार्का पर्सिं सिकुसा ... .. च !

छ ! छ ला धाय् हे मोल, जिमि मामं स्वयाः खनाः जातकं त्वय्काः हंका थकुह । मचाबले हे नापं पां देखा कया तयाह । अबले मचा हे जुया जक खः, हंकइ धयागु, पां देखा काय् धयागु ला धात्थें जीवने न्हाइपुगु हे खँ खः, कलाः-भाःत गुकथं हने माः, थः थवे गुकथं हनाबना-विचाः संचाः याय् माः जक स्यनि कनिगु मखु निह्यत्यपूया माया-मतिना नं गुकथं याय्माः व नं छगू छगू दत्तले स्यने कने याइगु । व सकतां खँ छं नं लुमंनी ज्वी । लोमंसां लिपा लिपा धलं दंबले बाखं बाखने व देखाय् ल्यू च्वं वनाबले न्यना वयागु लुमं ला ? उकिं छ नाप नं जिं अथे हे हना च्वनागु, छं नं जितः उलि हे ग्यंक सकतां

मिमनःपौ

सकतां याना ख्वंगु । तर विधाताया विधान हे अःखःगु धाय् ला मीसं
थःपिन्त ल्वःखनं जीवन न्हाके मसःगु मस्यु, अबुजुयात कत छ्या हय्त
जि लहासा वया छु 'भीगु' धाय् छं यइ ला मयइ ला मस्यु, अथे नं जि
धाय्- भीगु न्हाइपुगु जीवने कुमिचा दाल ।

जि, ख्वख्वं वया । छं नं जिगु लिसः पौ म थ्यंतले क्यहेँ भत
नाप ख्वबि मत व्यू जुल, थनतक ला छुं मखु नि, छंगु मन मुकतं जिगु
हे पाखे कपाला च्वन तिनि जि नेपाके दुबले थें । जितः लँय् छुं
मज्जीमा, यानागु ज्या साफल्य ज्वीमा धकाः हे मने ज्वी मखुडा ? तर
थथे मत व्यू ववं लिपा जूबले सुथे सुथे न्हापानं न्हापानं न्ह्यलं चाइगुलिं
गबले संगुइ गबले जनबाहाले व गबले गबले गुह्येश्वरी थ्यंक नं वन थें,
अन छको निको पासापिनि भाःतपिं ध्वदुदु नाप लानाः पासापिनि
मछालापुवले थः नुगः मछिकाः लिहाँ वय् माःगुलिं मेमेपिं देके वइपिं
विधवा मिस्त बा थः थें हे भाःत सँदेशे लाना च्वंपिं मिस्त नाप ख्वयंभु,
अजिमाद्यः, जनबाहाद्यः मूचीभाःद्यः नं पालंपाः उला छत खनी ।
धात्थेंया खँ छु धाःसा उथाय् थ्यंबले छ छह्य एक नम्बरह्य द्यःउइँचा
जुइ धुंकल ।

ख नं आधार मदय्कं छुं वस्तु नं ल्यना च्वनि मखु । छन्त
उथाय् आधार नं छंगु हे धापु अनुसार जि हे जक तिनि । उकिं जि
छको “सिलु वने ला !” धकाः खँ छुनाबले छं धा नं धाःगु दु - “जि
ला छ मदय्कं च्वने मफु, जितः नं व्वना यंकि ।” अले जि न्हिलाः निह्य
त्यपू सिलु वनाः सिलुमे थें जूसा छु याय् ?” धयाबले छं कच्छुनाः
मिखाय् ख्वबि ललःधाय्काः “अय्सा छ नं वनेमते !” धकाः धाःगु
आः नं जि लुमंनि, उकिं थौंतक नं जि सिलु वने मनंका च्वना ।
अज्याःह्य जितः ज्या खं धाय् ला धनया लोभं थन ध्वाना हःबले छन्त
आधार नं ला मन्त । धात्थें मचा छह्य जक दुगु जूसां वयात हे जि थें
भाःपाः वयात न्वाकाः व नाप हे ह्मिताः मन तथा च्वनिगु ज्वी । लिपा

मिमनःपौ

जि नेपाः बयाबले नं छं अथे जितः भयातु तायाः तापाकइगु मखु, व जिगु साली थें ज्याःह्य मचाया न्याःने धाथेंयाह्य जि' न्याःने दइबले न्हापाया सिबे अप्पो माया याइगु ज्वी, मतिना याइगु ज्वी व खं जि बांलाक स्यू ।

तर उथाय् थ्यंबले ला छ कयांछे लामाया बाखं न्यनाः अनेक जप-तप-ध्यान थाइह्य जुया च्वने धुंकल । ख ला व लामा खामनिसें छदु दानाः बयाः नं लहासा जुकाः हे वःह्य खः, अथेनं थन अज्याःपिं लामात पुचः पुचः दुगुलि अबले जिमिसं वास्ता मतया । लिपा सिल— व लामां धमांसाहुया छेँ च्वनाः वन्दु-धर्म कंगु व अनं थाय् मगानाः मञ्जुश्री पर्वःथाने व यले नागबहाले नं वनाः बाखं कन धाल । अले न्हापा न्हापा नेपाले न्यने मखंनिकथंया बाखं कंगुलि धर्मे श्रद्धा दुपि बुद्धमार्गीत आपाःसिनं बाखं न्यन, वन्दु-धर्म यात । उकी आपाः मिसात हे धाल मखुला ?

स्व मै, छ तंचाय्मते, नुगले नं स्याके मते छं । जिं बांलाक हे चाः—अबले छं न्हिन्ह छेँ ज्या फुक न्हापा न्हापाया थें याना नं जितः नकाः त्वंकाः विचाः संचाः याना नं हानं जि नाप छपाः लासाय् घना नं छंगु मन मेखे पाखे । अथे धकाः छंगु ह्यया पवित्रता पाखे संखा यानागु मखु । छं धरोधर्म थे धा मै, छंगु मने “उलिमछि जप याय् मानि, उगु पत्ती ध्यान याय् मखंनि, गबले याय्गु ! हानं थ्व गनया मोगु तन्ता व गु !” मखुला ? ख नं गुलि याउँक माजु छह्यसित विचाः यानाः ल्यंगु ई फुक थः यःयःथे जप तप-धर्म कर्म याना च्वने दुगुली मिजं छह्यं बेहेपा च्वने माःगु, छखेंला अप्पो हे तन्ता खः । उकि हे ज्वी मै, दै तक हानं नाप च्वना नं भी मत्त छह्य हे मदुगु ।

धाथें मै, छ उगु पतके नं जि सिलु वने धयाबले थें गँ जक गंगु जूसां जि लहासा मवइगु ला छू छु । हानं उथाय् जि लहासा मवयां जिवे छुं ज्वीगु व सर्वे हे फुक फुनाः तनाहाः ज्वी मालिगु नं ला मखु ।

बजाःतयत् “छिमिसं स्वयाः याना वा” धकाः धया हःसा भिपि बंजाःत,
अमिसं फक बचे यानाः ह हे हउगु । हानं भी नेपाले नं पुलांगु छेँ बुँ द
हे दु, अबुं कत ज्वना वःगु उलिमछि लुँ वहः तिसा द हे दु, हानं छुं
भचा सां जि नं ज्वना वयागु दु । व हे व्यापार धकाः जि ब्वां ज्वी
माःगु मखु । समय छेत चिक्रिचा धंगु छगू ज्या नेपाले हे याःसां ज्यू ।
हानं वय् हे माःसां दं बंदं जक च्वनाः लिहाँ वय् ज्यूगु । तर छंगु व
दुमग्यःगु छ्वासुगु व्यवहारं यानाः जितः लिकुंके मफुत, हानं लँय्
वयाबले नं न्हापा ल्हासा वयाबले थें जितः ख्वबि लँ मपं । ल्हासा थ्यंकाः
नं न्हापाया थें लुमन्ति कथुप्वाः त्यू मवः । वयाकथं व्यापारे ल्हाः तया
छ्यागु छ्यां जुल, थौं तक उकी हे प्यपुना च्वना तिनि धाय् माल ।

उथाय् हे नेपाले चन्द्रशम्शेर महाराज मन्त । थन वकील अडाय्
शोक माने यात । तर सँयतय् धाःसा अमित दुःख व्यूह्य मन्त धया थें
लय्ता वः । उकिं भी नेवाःतयत् भचा हेपे याना हःगु व ११ साल निसं
पुले मोला च्वंगु थ्ये (जगाः भंसाः) सँयतय् सरह पुइकेगु धकाः तिया
हःगुलि भीगु माल नं सँय् व्यापारी तय् नामे चले याय् माल । छाय्
धाःसा वकील साहेबं पुलांगु अहदे मदुगु थ्ये पुले मज्यू धाउगु, अमिसं
धाःसा मकासे मतोतइगु जूबले व्यापार हे दिके मालिगु जूगुलि च्याडि
आदि माल कालिम्पोङ्गं निसं हे थ्येवातय् नामे चले जुया वल । ल्हासां
वनिगु कस्तू च्वासां-तय् आदि नं अमिगु हे नामं कहाँ वन ।

उथाय् हे भीगु च्याडि बकु यक थ्यंकः वया च्वंगु धोल्मां खनाः
न्येबकुति च्या कोछिनाः भीगु न्हापायागु दां फुक धया थें बिया वन ।
व हे टपयागु मगाःगु व मेगु लिपा यंकुगु पत्ती भचा जक बाकि । थथे
नेपाल ल्हासा लडाइ मज्जीगु जुयाः व तस्सकं लय्ताल -- सोता, थथे
गोरखा सरकार व देवासुंया (सँय्सरकार) मेल-मिलाप जूगुलि हानं भी
याउँक व्यापार याय् दत, न्हापाया थें निघाः तया दीमाः, मेगु दां
हिसिल्लहामुयात याकन हे बीके हय ।

जि मथुयाः हानं न्यनाः सीका—भमुलाया नां “हिसिल्हामु”
जुया च्वन ।

जि, गोन्हुतक भमुलावइ, बल धाय्व बयात “हिसिल्हामु ला !’
धकाः हाय्के धकाः मती तथा च्वना । व वःगु मखु । छको निको व
नांया अर्थ विचाः याय्बले छ लुमनाः भसुकाः नं वइगु । ख नं धात्थं
छंके ‘ज्ञान’ द हे दुगु जूसा जितः अथेभनं नुगले स्याकइगु मखु । मदुतले
मदु, न्ह्यःने दसेलि न्हापा गथे अथे हे यानाः थः नाला व्यूगु जूसा छुं
खं हे मदुगु । जीवन न्हापाया थें अज्ज न्हापाया सिवे नं चाकुन सललल
न्ह्याइगु । छं उकिया अःखः याःबले लुमंलुमं भं हे नुगः हीसे हीसे च्वना
वइगु ।

छन्हु अथे हे नुगले धौबजि वाय्काः जि अथें च्वना च्वना ।
न्याः-नी वःपिं सुं मदु । वंजाःत नं सकलें कुने पसले । अज्याःथाय्
भमुला तुक्क थ्यंकःबल । वयाकथं वं “ह्रीग हे मामं हुं धाःगु ... ..”
धयाः याकप्पालं दांपो पिकयाः प्यना बिल—थ्व मांया ल्याखे मगाः-
निगु, थ्व जक टपयागु मगाःगु पत्ती, मेगु च्याडियागु जक निन्हु प्यन्हु
लं च्वना दी मालि धकाः मामं धाल ।

जि वया ख्वाः स्वया, व मुसुक न्हिलाः कच्छुत । न्हापा न्हापा
व अथे गबलें कमछू । व जक मखु मेमेपिं समीनीत नं वयासिवे ल्यासे
ल्यासेपिं, पंम्हुइ थें च्वंक न्यताः च्वका ह्याउँपिं नं जि खना, अपिं नं अथे
छह्य हे कमछू । अज्ज अमित नेवा तसें लहाः ज्वनाः सालाः नापं फेत्तुकाः
“छ लिहाँ वने मोल न्है, थन हे च्वं” धकाः धातले नं “अँ, जिपिं
गरीवतय्त साहुपिसं पत्याः याइला ?” धकाः न्हिला च्वनिगु जिं खं ।

जि स्वयां च्वना, वयागु ख्वाः, लाठं, ह्यबां फुकफुक । धात्थेंया
खं जा मै, व स्वया च्वनागु मखु, छ स्वया च्वना, मोल्हुया जनिखं जक
जँय् हिनाः कःसी सँ पाना च्वंह छ । अले जि व दां थी गयाः थें च्वन ।
जिगु भिपाय् दांयां नीपाय् जुया च्वंगु व दां खनाः जुले भेलाहा यानाः

मिमनःपौ

पुइकागु दां थें च्वन । अले जि व दां थि हे मथिसे मेगु मालतालयागु मगा गु पत्ती दां जक मुना कयाः वयात धया—भमुला, व दां मोल, लित यंकि !

वं पुलुक छको जितः स्वत, अले स्वय् हे नुगलेस्याः पहलं छयँः भचाः म्वेद्याक कच्छुनाः भचा छाक दांपो ध्वात—सोता, भ्याय्बुत धयापि ल्हासा वङ्गु हे ध्यबा कमाय् याय्त जक, ध्यबा भचा दय्व मेगु छुं हे मोपि । थःछेँ कलाःयात ला वाङ्छयाः खय्का वय् फुपिसं थन सुया मने छु दु व खँया गन च्यूताः तया च्वनि । जि थ्व टप छजो लोवनाः काय् धयां, व नं ध्यबा पुलाः न्याना काय् धयां ध्यबा अप्पो काय्त गुलि भेलाः खँ ल्हाना च्वंगु—छोंपुनं छु धाइ, छु धाइ, च्यामकु-स्योयात बीमाःगु, छुछु, छुछु । आः न्हागुसां कयादिसँ रे, जि बी धाय् धुंगु नीगू दोर्जे दां ।

जि छु धाय् छु धाय् जुल । खँ खःगु हे, जि अप्पो मू काय्त हे खँ दयकागु, हानं छ लुमंगुलि हे वयात काचाक थःनाले मफुगु । उकिं पलख सुंक च्वनाः धया—स्वाल हिसिलहामु, आम नीगू दोर्जे दां छन्त नुगले स्याकागुया दोपं जुल ।

तर वं व दां मभ्यू चोक्ची कुने दिका तःगु ल्हातं मिखा छको पियाः जितः स्वत । हानं मिखा ललः धाय्कल—सोतालां जिगु नां गथे सिल ?

जि धया बिया—जि दकले यःगु जुयाः ।

“खँ दय्केत ला भ्याय्बुत धाय् माःला ! छुया ययि जिगु नां छितः ? यो ... .. ह्य ला ... ..”

धाथें खँ खःगु हे, जि योह्य नेपाले हे । वयाके मन वंगु नं व हे योह्य थें च्वनाः । उकिं वं “छिकिपिनि नेपाले च्वंहा साहुनी गय्च्वं धकाः न्यंबले जि “छ थें हे च्वं” धकाः लिसः बिया । तर व पत्याः मजू, तीजक दनाः वने ल्यन । जि व दांपो भिनाः—“ना यंकि ल्हामुला”

मिमनःपौ

धकाः धयां व टप ज्वालाक थिक लिचिल, दां मकाः ।

अले जि दनाः देपा ल्हातं वयागु जब ल्हाः सालाः याकप्वाले
व दां स्वचाका बिया । जिगु पचिने बाहाय् पिकाः खुनुया च्वसिन्हः किना
वः थं च्वन ।

अले वं जितः तुं क स्वत - सोता !

जि नं निह्ला - हिसिला !

व कच्छुत - मिंदा !

“छिरि !”

“मिंदा !”

“छिरि !”

“मिंदा !” वयागु छय् जिगु नुगः पाय् । वयागु चिकं तिला
मतः निगु रेसम थं नाइसे च्वंगु सँ व साभोंया नं जि सिल - वया नक-
तिनि मोल्हुया वःगु । उकिं हे व ह्मीगखुनु मवःगु ।

यमै, जि बांलाक हे स्यू छं न्हाक हे जितः पंगलः थं भाःपाः वास्ता
मयासे च्वंसां थ्व खँ व्वनाः छं अबले जि कलाः तल धकाः न्हापालाक
न्यंबले थें आः नं ह्य चिक मिन तिनि ज्वी, नुगः भारा भारा सन तिनि ज्वी,
मखुला ? छु याय् मै अबले जि नेपाः वयाबले छको जि छंगु माया-
मतिना भचा छ्वासु थं च्वंगु खँ न्ह्यथनां छं धाःगु दु — “संसारे, न्हागुं
हिला हिला वनिगु संसारे छुं हे स्थिर जुया च्वनिगु मखुसा हानं मनू-
तय् मन जक गय् न्हाबलें उत्थें जुया च्वनि ?” खः मन चञ्चल, व यो
योथाय् ब्वां ज्वी यः । तर अज्याःगु मनयात नं विवेक विचारं चिनाः
खःगु भिंगु लँय् छय माः धयागु खँ विचाः यानाः न्यादँ तक व मन
छंथाय् जक छ्या हया च्वनागु । तर छं जि न्ह्याने ध्यना नं जिगु खँय्
नाकं ध्यान मतः, ख्याः थें जक यानाः — थ्व ह्य छह्यं मुकतं छंगु हे ला
खःनि धकाः जितः ह्येकेत स्वत, म्हुतु प्वाः तिकेत स्वत । आः छं धाइ—

“थः याउँक मेस कलाः तया च्वना नं जितः जक थथे धाल अथे धाल ।”
 खः जि कलाः तया, छंत अन्याः याना, तर जानाजान छ मययाः छन्त
 दुख बी धकाः मसु । जिगु अवस्था छको नं विचाः याः ला में छं ?
 न्हापाया खुसी लहासा वयाबले जि अज्ज ८।१० दँ ल्याय्हा तिनि, बुद्धि
 मदुनिह, यां थ्यां मस्युनिह, नीन्यादँ हे मक्यंनिह ल्याय्हाचा । अज्याः-
 बले नं जि छंगु रूप व सः जक मसु छंगु पदः चहः नं सकतां सकतां
 लुमंकाः गुलि गुलि बांबांलाःपि लोवनापुसे च्वंपि समीनीतसे हाय्कः
 वःसां वास्ता मयासे खुसिं घय्पू वःसां पर्वः लिचिलि थें लिचिला
 च्वना । तर नेपाः वयाः निदँ निदँ नाप च्वना नं छंगु मन ज्वना वय्
 मफुगुलि लिपा वयासिवे ८।१० दँ बुढा ज्वी धुंकाः जिगु मन चीमफुत,
 होका तय् मफुत थ्वया पाखे वना विल । आः छं हे धा अबले जि
 छुकिया आधारे च्वनेगु, छ थें वः वेँ ज्वी मफुत, न सुरतवज्र थें योगा-
 चार व चचावेँ ज्वी फत ।

अज्ज धात्थेंया खँ जा में, हिसिलां जितः ‘मिंदा’ धकाः थःत यः
 मिखां स्वय् धुंकाः नं जि लांलां छंगु लँ स्वया च्वना तिनि—गनं छुं
 सूत्रं छं छुं धया हइला, ‘आः जि बांलाक विचाः याना तय्, मतिना
 याना तय् याकन काहाँ वा’ धकाः च्वका हइला धकाः आश याना
 च्वना । खः का जि पौ च्वया मइया । च्व नं गय् च्वय्गु अज्याःगु
 खँ । हानं छ उथाय् तक आखः सःगु मखुनि थें ! मेपित क्यंवनिबले छु
 धाइगु मेपिसं ! उकिं च्वय् माःगु छेँयागु खँ मांयात जक च्वयाः छन्त
 छुं म च्वया, जल भोछि धकाः च्वयाः पार याना ।

अले, अले थः धाइ ख्वाः वःह थःत उलि हे विचाः संचाः याइ
 ल्हाः वःह, हानं रूप-गुण सकतां छंगुथेंह मिसायाके मन बंगुली छं
 न्हाक हे जितः मिजंत धयापि थथे हे खः धकाः दोष ब्यूसां जि ला
 थःत उथाय्यागु अवस्था स्वयाः दोष बी मफु ।

हानं छुं दिन लिपा थ्व खँ नं जि सिल—थ्व फुक खं यानाः छ

नं मंदले उबले हे भिक्षुनी जूवने त्यंगु हँ मखुला ?

खँ छु धाःसा उवाय् चन्द्रशम्शेर मदयाः भीमशम्शेरया राज
जुसेलि गोरखा पत्रे नेपाल भाषा नं छापे जूगु भाषण स्वयाः न्हूजुजुं छुं
न्हूगु ज्या याकइ ला धयागु आशां छुं ज्या याय् माः धयागु मने दुपि
मनूत जानाः सफू कथा (पुस्तकालय) दय्के दःसा ज्यू धकाः विन्तिपत्र
तःगुली मेगु राजनैतिक मुदाया हूलकूले लाकाः विन्तिपत्रे सहिछाप तक
सित १००।१०० दां जरीवाना याःगु ब लामा धर्म मयोपि मनूतसं
गुभाजु गुभाजुपि जात भात मुदाय् ल्वाकाः उदायतय्त आदम्बर मत
दय्कल धकाः दोष बियाः दुःख बिल। उकी लाःपि १ ह्य मध्ये धम्माढोक
भन्ते-अबले श्री दशरत्न नं दुगु जुया च्वन। उकिं दशरत्नजुया नेपाले
च्वने ह्याःला आक्याब भा बले ४।५ ह्य मिसामत्त नं च्वना यंकुगु जुया
च्वन। अमिसं अन च्वनाः बांलाक बौद्ध शास्त्र च्वना मच्चंसे ८।१० ला
जक च्वनाः नेपालयात हे बांमलाक चन्दा-चिन्दा थयाः लिहाँ वःगुलि
छ वने मखन हँ मखु ला ?

जि, थन ... .. व ... .. हिसिला नाप गुक्थं हनेगु विचाः
हे याय् मलाःनि पोतलालामाजु निर्वाण जुल। छकोलं हे ल्हासादे
छगुलि ख्यूंसे च्वन। सुयां ह्यय् तिसा जक छुं मदुगु मखु कि मिसातसं
पांदे नं तोता छुत। उकीसनं थाक्चोया ताचो नं छपु हे मदुबले धात्थें
ल्हासादे छगुलिं लामाजु मदुगुया दुखं च्वना च्वंगु थें खने दत। मी
वकील अडां माःगु खाता-खिता तय्के छयाः पाला थकालिपिन्त न्यंका
हल। अले मी नेवाःतसं नं खाता तय्के छयाः थाय् थासे ध्यः लुके
छुत। थःपिनि दस्तुरकथं ४ न्हुतक तुपुलि नं त्वत। छाय् धाःसा मी
नेपालया अजि बडामहारानी स्वर्गे जूवले नं भोसं जक थःपिनि नेपालया
दस्तुर थें वकील अडां “नेपाले थथे जुल” धयागु सः कना हय्व पाला-
पालां व साहु साहुपिसं नं खाता तय्के छयाः ध्यः लुके छयाः सँ-सि
खानाः ४५ न्हु तक बेतालि चिनाः दुखं च्वंगु मखु कि सँय् सरकारं नं

खाता तयके हःगु दु हँ ।

छुं दिन लामाया ह्य अथे तयाः धर्म यात । लिपा लामाया ह्यय्
बास-इसः तयाः लुं पानाः लुं यागु हे चीभाः दय्काः मेमेपिं लामापिन्त
थे धूमधाम उत्सव यानाः सकसितं दर्शन बियाः उकी स्वथन । व चीभाः
दय्केत यथा श्रद्धा चन्दा नं काल । अन पाल ग्वयाः खिपः प्यना त.थाय्
चन्दा व्यूवःपिनिगु हल हल । गुलिसिनं दा, गुलिसिनं थःपिनि तिया
वःगु तिसाः—घौ, एको, अंगू व धोतुं पां पां वान्छया थकुगु खनाबने
जि भसंक मचाबले भीथाय् स्वयंभु ल्हंवलेयागु खँ लुमंसे बल—जि
ह्वितु ह्वितुं पासापिं नाप सेंगुं च्वय् थ्यना च्वंगु, उखुनु अन गःतगिने
च्वंगु ह्वे लुं, रत्न आदि छाय्गु इच्छा दुपिं वा धकाः सःता तःगु
खनी । उकिं साहु साहुपिं व विशेष यानाः श्रद्धादुपिं मिसात यक् वया
च्वंगु दु । अन मिसातसें व्यूगु हिना अंगू, तुकि, अखवरया अंगू आदि
काकां धकिचा छपाते मुंका च्वन । लिपा साहु साहुपिनि नापं जिपिं नं
च्वय् थ्यन । अन कं थत यंकुगु व तिसा फुकं कुरकल । साहुपिसं हीरा
माणीक, पन्ना, नीर आदि रत्न व ह्वे कुरकल । नवरत्न खाकाः ज्वना
वःपिनि यू, भिपू, मोति आदि स्यना वनिगु रत्न कुरके मच्यू, लिततुं
बिया हल । लित मकाः पिनिगु रत्न जक लिपा फकीबाताया नापं च्वय्
गजुली स्वथनेगु धकाः अन जिम्मा काल । जिपिं मत्त २।३ ह्यसित धमां
साहुं ज्वना भा गु लुं कुचा छकू छकू बिया दिल, कुरकाः जिपिं सकलें
कहाँ वया । धाथे मै, धर्मे श्रद्धा धयागु न्हाथासं दु खनी, ताल जक
थःथ गु जुया च्वन ।

धाथे खःगु जूगु खँ लहाना च्वना मै, छं नुगले स्याके मते । उथाय्
छुं समय तक छ नेपाले दनिगु लोमन, हिसिला हे छ जुयाः जिगु न्हाःने
दना च्वन, छं थें हे-वं नं जि लहासा मवयानिबलेयाह्य छं थें माया-मतिना
याना च्वन ।

धाथे हे धाय् धाःसा मै, समीनीतसें गुलि छें धस्वाके फु उलि

मिमनःपौ

मी नेवाःनीतसें याय् फु थें मच्चं । थमिसं भाःत काय् धुन धाय्ब
नेपाले पिने तया त.पि मिसातसें थें नय् हिँ, तीहिँ जक यानाः मिजं-
यात भार जुया च्वनिगु मखु कि छु तक याय् माल व तक यानाः
भाःतयात थकाय्गु स्वइ । थपि बल्ला गु जात जूगुलि बलयागु ज्या - लः
काय्गु, भुतू ज्या याय्गु, व्यापारयात माःगु मालताल कुंकुं थमं हे
लश्या ह्यगु व माला बन धाःसा शत्रु नप दांगादुगु ज्वीक ल्वाय्त नं
लिफः स्वइपि मखु । थथे निगू ज्यूयां छगू ज्यू जुयाः दुग्येक माया याइपि
जूगुलि हे थमित हिसिला धाःथें ध्यवा छता दय्व गाःपि स्वार्थी नेवाःतसें
प्यासि, लसि इयादि धया त.गु ज्वी । थज्याःगु मेगु ज्या ला वं याय्
माःगु मखु बंजाःत दु, लःकामित दु, अध्यनं बराबर वयाः जितः नके
त्वंकेगुली नापं ध्यान तयाः मांमितय्त स्यनाः स्यनाः अमिगु तालं साक
साक ज्वरे याकाः नका थरइ ।

उथाय्छको जि सेखं चायाः ज्वर वउ । छुं छांमनसे लुमुक दागमं
न्ययाः अथें च्वना च्वना । व थ्यंकः वल । अथे च्वना च्वंगु खनाः स्वय्
हे नुगः मछि ख्वाः तयाः ‘छु जुल हां जिदाया ?’ धकाः चोक्ची
कसं फेत्तुत । जि ‘च्वय् च्वैरे’ धकाः दागं साला बियां नं मच्चं ।
तीजक दागमे दुने ल्हाः दुतङ्क्या हयाः तुति थिया स्वत । भति भति
ज्वर दुगुली नं दागमं पुया तयागु तुति ला काइगु हे जुल । अले व
भ्वय्कन—छु याय्गु, मिदाया ला ज्वर तस्सकं वः थें च्वं, ग्यामि वैद्य
(चिमिया वैद्य) सःता हय् लाकि छु ?

जि धया—मो, छुं मजू थौं न्हिच्छि छुं मनसे का लः त्वनाबी,
कन्हेला याउँसे च्वनि ।

व पयाः मजू । अमि ला ज्वर छको वल धाय्ब भं त्यंक नयाः
थ्वं दाय्काः त्वना बी, अज्ज लाःसा च्वा.मोसाया दुग.कय् चुंचुंदक
छ्यानाः काति दाय्काः त्वना बी । उकिं यानाः आपाः मनूत
सि नं सी । थ्व खँ मीत ज्यूगु मखु । वं व खँ सियाः हे चिनिया वैद्य

सःताह्य धाःगु ।

जि वैय सःनके मझ्या । अले वं छ्यँले थिया स्वत, नाडी स्वत, मानो व छय डाक्टर थें, नर वं मस्यू व ज्वर निन्हुं कलाइ धकाः । उकिं वं मिखा ललः धाय्काः जितः स्वत । अले जि वयात साला कयाः च्वय् फेत्तुका । अज वं जितः तुं क स्वया च्वन । वं स्वय् जि लाइ हे मखुत धकाः च्वन थें । जि वया ख्वाले पितु पीकाः धया - ल्हामु, छं छाय् अपाय्चो धन्दा कया ? जि सी धकाः ला ? थौं छन्हु मनयां जि सी मखु, छं स्वया च्वं, कन्हे हे ज्वर छत्ति दइ मखु ।

व छत्ति हे पत्याः मजू भं नुगः मझिकल । वं स्वय् न्ह्याबलें मनूत धयापि मनसं सने फइ मखु । अले जि वयात ह्येकाः खँ न्यंका । खँय् खँय् श्व नं न्यना वया जि छाय् यल, जि सी धकाः अपाय्चो छाय् धन्दा जुल ?

उकिया लिसः वं छु बिल स्यूला ?—न्ह्यापां वं जितः खंबले लाखे जि छुछु छता माला च्वं थं च्वं हँ, लिपा जूबले व माला च्वंगु वस्तु व थः हे जुल हँ । छाय् धकाः न्यनां लिपा छको लाखे जि वयात स्वःबले व वस्तु लू थं च्वंक लय्ता मिखां स्वत हँ, उकिं लाखे वया जि खनाः माया वन हँ ।

न्ह्यागु थजु वं उखुनु जितः तांता मवं । जि नं हुँ मधया । मने मने “सकसिनं सी हे धुंकल, च्वंसा म्वाय्से ।”

वं चच्चि लिक्केसं भोसुनाः गबलें ख्वाखना सलं गबलें निहले थें यानाः थःगु नुगः उलाः क्यना च्वन—“मिजंत धयापि थथे हे खः काय् सिबाय बी मसःपिं, थमिसं गबले मिसातय् नुगः धात्थें खंकइ थुइकइगु मस्यू, थनयापिं निह्न स्वह्न दाजु किजायां छह्न मिसा तइपिसं ला मसिल धाय् म्वाल, भिदां ला सीके फय् माःगु खः—मिसातय्के गुलि माया दु, गुलि सेवा याय्गु भावना दु । व हे भावनां यानाः थनया मिसातसें कुं मि सह यानाः निह्न निह्न स्वह्न स्वह्न मिजंतय्गु आत्याचार फया

मिमनःपौ

चन । अथे हे जिके नं थःगु मायां दना व गु सेवा याय्गु भावना
मिदां मखंकुसा जि मेगु छु धाय् ?” व मुकुमुकु खल । जि ह्यय् पित्तु
पीका बिया—छिरि !

प्यन्हु न्यान्हु लिपा जि लाल, तर आवाः धन्दा कया जूगुलि
ला मस्यु व ग्वारा चिन । ज्वर नं वल, मुसु नं वल । मांहा मिथाय् छन
धाय् थ्व-थाँ दाय्काः त्वंका बी, लाःला गु नका बी धकाः ग्यानाः
मङ्क्या । निन्हु स्वन्हु तक पियात पियात हाय्क दांलाका तया, व हे
काःलः भचा भचा त्वंकाः । मांहा न्हिच्छि न्हिच्छि च्वना वनि । उकिं
जि छुं याय् मो, न्हिच्छि बने ज्याना च्वनेगु । ख नं थनयापिनि खं
फाय्गु चलन हे मदुबले खैथल ला माःगु हे मस्यु, न्हि काय्त नपचि
(न्हि ह्रीगु नंबु लब्ध्याना तःगु) याक्वाले हे दउगु जुल । व हे का बहनी
छको-निको वंजाःतसें हया व्यूगु काःल न्ह्यच्याका बीमा उलि हे । नेपा
जूसा उसाय् मदु लही गुलि थाकु ! न्हिकं याके माःगुलि कथाय् वं
पुनाः रुवा, सिके माल । नीलः हयाः न्हिकं याके माल, अलेतिनि काःलः,
वासः छु छु माल सकतांया पाः वइ । उकीसनं सेखं ज्वर वा थंक्वं वंगु
रोग ज्वीव ला मोल का, मदिक धया थं खैथळ, बाता कोपरा ज्वंछ
ज्वी मालिगु । छं लुमनिला ? अवले छ तस्सकं उसाय् मदुबले जि अथे
हे जित्ति यानाः छिमि मांयाथाय् मङ्क्यागु । मांपिनि धाःसा ज्व्या
व्यूसां ज्यू धयागु विचार, तर जि पनाः मङ्क्यागुलि जक छुं मधाःगु,
उकिं जि मांपिनि मिखा पीकाः माःगु सकतां याना च्वना । छको निको
कोपरा नं वाना च्वना । ख नं मांयात याके ज्यूगु मस्यु, क्यहेँचां नं
महुतुं छुं मधाःसां मननिसें न्ह्याइगु ज्या मस्यु । छन्हु सुथे छन्त खिफाका
च्वना । छं हःह पुक मुसुवल, खैथल उखे भयंक । लहाते खै फाके धाःसां
लहाः निपां कोपराभ्याः, अले व याय् थ्व याय् मदयाः काचाक् महुतु
महुतु ल्वाकाः खै कयाः छन्त खि ह्रीके धुंकाः भयालं फाना ज्व्या । लिपा
छ नुगः मङ्गिकाः ख्व नं ख्वल—“हरे, जि पापि गुलि जक दुख बी

मालितिनि थें !” जि “अय् धयागु नं दुला मकुबले !” धकाः ह्येकाः
बल्ल वामः नका ।

अथे ला थन भोल्वे, थंक्वंनिगु व मचातय् तःकै वइ धयागु
उस्त मटु । गवलें गवलें तःकै बल धाय्व धा सा बुढाबुढितय् त नं वइगु ।
आपाः मच्च मि नं मीगु । अथे हे महायुद्धं लिपा छको थन तच्चोकं
भोल्वे बल हँ । भी नेवा त जक थां लानाः म्हुतु ह्याले सःपि जूगुलि सुं
गसी, सँय् समीनीत धाःमा यक हे सित धाल । उकिं सँय्तसें “नेवाःतय्
धर्म बद्धाः” धकाः धाइगु हँ । अथे हे वयात नं जि बांलाक म्मीथाय् थें
विचाः याना जक उगु पत्ते लाय्के फुगु नत्र ला ल्वय् तःचो हे ।

ध्यःचाकुसंलूया पालाय् पूजा पाजा यानाः नखः दनावयागु,
चान्हे छुछु ह्मना च्वंगुलि लिवाक तक न्ह्यः वया च्वंगु । म्हंगु नं म्हंगु
ला, मानेग्यापे छको वना वयागु, कानिकुस्यो (सिंहसार्थवाह चीभा)
थ्यंबले कानिकुस्यो ला मू हालाः भारारारा दुना वःगु । जि ला न्ह्यलं
चाःबले ह्म-ह्मि हे गरखेसे च्वना बल । अज्या गु, लहासाया व्यापार दकले
न्हापां स्वाका थकुह्म सिंहसार्थवाहया नामं दय्का तःगु चीभाः स्वय् हे
भी नेपाळे छमा सिमाया सि मडुसतः दय्के धुंकाः ल्यंगु सि दय्का
तल धाःगु भुतिसः न्ह्यःनेया सतः थें पाकोरया लँय् नेपाल व तिब्बत
सम्बन्धया पुलंगु चि थें धकुमकु धाय्क च्वना च्वंगु व अन थोम् पसः
तइपिनिगु बाः नापं नेवाःतसें हे कया तःगु । उकिं ल्वाः खी सिलाः
बहिल्ली देके वनाकथं व चीभाः नं स्वया वया ।

न्हिने भोछिस्त्र्यां थःपिसं साक दाय्का तयागु चाकु तयाः जा
नयागु व नय्नी धुंकाः वंजातसें हिसिलायात “नेपाले जूसा मचाबूपिन्त
थथे हे ध्यःचाकु तयाः जा नकेगु, लं नं लहामुला, मचा छह्म बुइकि रे
अथे हे नके” धकाः हाय्का च्वंगु । अज्याःथाय् किरिक सः वः थें च्वन,
थय्क स्वयां खाया तयागु फेलमाः यांतां यांतां सना च्वंगु । पिने वयाः
न्यना स्वयां मेमेपिसं नं भुखा व्व गु हे खः धाल ।

मिमनःपौ

निन्दु स्वन्दु लिपा अनेक हल्ला बल—स्वनुयागु भुखा लाखे
हिन्दुस्तानया थःने पाखे व नेपाल छगुलि ध्वस्त जुल हँ । तार चव्यूगुलि
अनयागु छुं हे खबर मद्दु हँ । सकलें भभःनुया जुल, बकील अडाय्
नं न्यंवन, तर धात्थेंगु खँ सुनानं सीके मफु ।

लिपा छगू निगू अखवार बल । हिन्दुस्तानया विहार प्रान्तनया
नाप नापं नेपाले नं यक स्यन । येँ, यल, रूप स्वयाः नं भौं दे तस्सकं
स्यन । यलया कृष्ण देगः छगः तोताः मेगु फुक धयाथें त्वहँ देगः दुन ।
मेमेगु पौ दुगु देगः जक उस्त मद्दु, भति भति पाखा, कुं पा जक स्यन ।
चीभाः धाःसा जामाचो चीभाः तोताः मेगु छगः हे मद्दु । मनूत छेँ
चवने ग्यानाः बुइँ-बुइँ, ख्यले-ख्यले चवना चवन धाल । थथे ख्यले-ख्यले
बाय् चवनेगु व च्वापुं दाय्का ज्वीगु जिमित ला मामुलि खँ, तर
तिन्हिने पिहाँ वने मज्यू, लिवाः न्ह्यबाः ज्वी मज्यू धाईपि नेपाःया
मिसात गथे ख्यले घन ज्वी, सुथे त्वीक त्वीक पुगाःबले गथे जक हँल-
चिकुल याना चवन ज्वी ! अज्याःगु लँया दुःख निको निको सिया छ
हे धकाः काहाँ वयाह जितः छं न्हापा थें माया यानाः थः नाला व्यूगु
जूसा मै, जिगु व फुक दुःख लुमुगु सुखे हिला वनिगु ।

बल्ल पिप्युं निलाति लिपा नेपाःया खबर बलं गुलिस्यां छेँ दुन
धाल, गुलिस्यां मचात सित धाल, गुलिस्यां बौ मन्त धाःसा गुलिस्यां
छु जुल धाल । निह न्हय्ता खँ ताय् दया चनिगु, ह्य हे चिक चिक मि ।
लिपा थःगु छेँयागु सः वःबले ला थःत संसार खंका तःह्य मां हे मन्त
धाःगु । छकोला छुं हे मचाः थें जुया वन, तुरन्त हे व्वया वयाः पाजु-
गिथाय् वने मास्ति बल, मचाबले मांया ल्हाः ज्वनाः वनेगु लुमंसे बल ।
धात्थें मै, व पाजुपिनि छेँया चा अप्पा द्वं ल्हाकाः गय् जक जितः
लुमंका चवन थें जि मांया ! ख जा व बूगु धात्थेंयागु वया 'थ.छेँ' व हे
खः, अथे नं भीगु चलन अनुसार व अन सीगु मखु, जिमि अबुया
अर्थात् वया भाःतया छेँ सी माःगु । व खँयात भुखां अःखः याना

मिमनःवी

बिल—नखया वना च्चंन मांयात ल्हाना बिल, स्याना बिल, जि थन च्चनाः हालां-ख्खया छुं चाःगु मखु ।

बाःछि नीन्दु वनं नं सुं मिले जूपिं पासापि नेपाः वनिपिं वा कलकत्ता वनिपिं मदु । धोलमां न्हिन्हि विचाः याः वया च्चन, मामं थें विचाः याः वया च्चन । ख नं जि वया जिलाजं, अज्ज याकःजिलाजं जूवले विचाः याङ्गु हे जुल । धानं धाल —सोताला, ख ला मां थें तःधंन संसारे सुं मदु, मेगु शब्दं धाःसा संमार हे मां ख, अथे नं मदुगु मदय् धुं कल, सोताला मायां मां हानं स्वाके फइ मखु, सित्तिके लँय् दु ख स्यू भाय् थें जक ज्वी । वरु मांया नामं ग्येतम्वा याना दिसँ, धर्म कर्म याना दिसँ, भाय्गु खं ल्हाना दी मते । उकीसनं सोताला भाल धाय् व ल्हामुया छु गत्ति ज्वी ? थ्व नं विचाः याना दिसँ । व मेपिं थें ज्याःह्य मिसा मखु छि सि हे स्यू ।” व सुकुसुकुं खल । जि नं भसंक वन—जि न्हापां ल्हासा वय्त सगं काः वनावले छिमि मां नं अथे हे ख्वःगु । हानं लिपाया खुसी ल्हासा वयावले जिमि मां नं अथे हे ख्वःगु । व नं छाया मख्वइ वया नं याकःम्हाय् । व हे याकःम्हाय्यात वया जिलाजनं वाना वने धाःबले वया नुगः गथे तय् जी ! नेपाले छ छम्हं जगाजगि दनि । छं जितः अथे मनं तापाका च्चन धकाः वं मस्यू थें । वं स्वय् जि नं मेमेपिं नेवाःतसें थें वया म्हाय्यात च्चुक वां छ्या थकइ । जितः नं खः थें च्चना वल । जि वयां नं मांया खाः राय् खनिगु मखय् हे धुं कल । छन्त नं जि अप्पो पंगलः ज्वी, छाया धाःसा उथाय् थ्यं बले लंकाय् च्चना च्चपिं भिक्षुपिं नेपाः वय् धुं कल । लाःसा छं नं किण्डो बाहाले वनाः अमिगु खँ न्यनाः अमिगु धर्म पाखे मन छय् धुं वल ज्वी । उकिं ग्यानाः जि नेपाः वय्गु खँ फ्यासुया वन । छं नं ला जितः वय् हे माःकथं पौ छ्या हःगु मदु । अले जि छुकिं साय्काः वय्गु मे, छं हे धा !

अथे धकाः जि मां लुममंगु मखु, न नेपाः हे लोमं, हानं छ नं

लोमके फुगु मखु, अथे छको-निको नुगः मझिका चरन कि हिसिला वने
दयकः वडगु । गबलें गबलें मांझ नं थ्यंकः वडगु । थथे बरावर नुगः
मझिका च्वंगु खनाः धोल्मां छको गनं चा ह्व वनेगु मल्हा थिल । उकि
जि नं वने मनंनिगु जुयाः जिपि निम्हं 'समे गुम्वा' सीकः वनेगु
कोझिना । समेया लँ नं चंपालि वने थें सल गयाः वंसां ज्यू, कुवाय्
च्वनाः वंसां ज्यू । सल गयाः वन धाय्व निह्म छखे छखे लाक्क वने
मालिगुलि निम्हं नापं 'निह्मु लिवां' निसं कुवाय् च्वनाः वना । चम्पालि
वनाबले थें कुवा मच्चाकुसां छको निको कुवा वाराकारा सं, छको ला
कुवा तिक नं न्हुल । अले हिसिला ग्यानाः "आमाला !" थकाः जिगु
मुले भोसू वल । जि मसंरवन भुवा व्वःबले जि नेपाले दुगु जूमा
उखुनु न्हिने मां पाजुपिथाय् वना च्वंसां जि ला छेँ हे दइ । उकि छं नं
अथे हे ग्यानाः काचाक्क जितः वय्यू वडगु ला मस्यु ।

न्हागुसां जिपि समे थ्यन । पर्वतया लिक्क लाःगु थाय् जूगुलि
अन लिक्क लिक्क यक्क पाक्क दु । पाक्क दुने दुने अनेक थ पि तथा त गु
दु । अन देवा व धुंया कुं यानाः उसुया च्वनां च्वने मफय् यः । अन
नेपाले तिनिह्यः बागूति पाय् धंगु थासे छचालं चाकलाक पक्खालं
चाःह्वीका तःगु व पक्खाः म्वले छचालं चीभाः भोछुका तःगु । अन दुने
गुगुं नेपाः पहःगु, गुगुं चिनिया पहःगु नं तःखा मझि छेँ दु । गुगुं
२तं गुगुं ३तं जाःगु व आपाः १तं जाःगु । प्यकुने थ्यंगः चीभाः नं दु ।
दध्वी लाक्क धया थें दलामं चाःह्वीका तःगु देगः दु १००० दं मयाक
पुलांगु । स्वय् हे तँ तँ पौ दया भी मदु सतः बान्कि वःगु, उकी दध्वी
लाक्क च्वंगु तःगोगु श्रीखण्डयागु योसिं छगले ग्वया तःगु, उकी मूलुखाया
खापाय् लाखय् ख्वाःपाः छ्यलं च्वीका त गु व थ पि शाक्यमुनि पद्म
सम्भव व मेमेपि थःपि यक्क दु । थ या ल्यूने पाखे सिंया त्वाकः छगः
तया तःगु दु, स्वय् हे ग्यानापुसे च्वंक भ्वाथ गु । व लाखे दँय् दँसं न्हूगु
तइगु, तर दच्छि दइबले त्यात्या ख्वाख्वा याना तइगु हँ । तलेयागु तँय्

मिमनःपौ

मन् छयः व ल्हा तुति नं यक् खाया तःगु दुः अन वय् छ लाया तःगु व
च्यय तुः तलरारया कथापौ ताना तःगु खनेदु । ह्य हे जिरिङ्ग जिरिङ्ग
मि । हथाय् पथासं श्व फुक स्वयाः अन दुपि घेलुं तय्त छुं भति दान
यानाः जिपि उखुनु हे लिहाँ वया । ३ न्हु दुखुनु ल्हासा श्यन ।

मीगु छेँ सिं माहाः आपा गु छेँ जुया मुखां छुं मजू खनी ।
उकि दय्के नं मा गु मखुत । तर मेमेपिं छेँ स्यंपिसं भूकम्प पीडितोद्धार
संस्थाय् श्यवा त्याय् कयाः थ थ पिनि छेँ धमाधम दय्कां च्वंगु व
वननपुलि निसं तय्क धीर शम्गेरया सालिक व पुठामंसारनिसं वंगः
फोचाय्क न्हूगु मडक दय्कुगु खं नं मिल । छगू गजवगु खं श्व नं
मिल - दुना च्वंगु यलया महाबौद्ध देग ल्हनेत खर्च मदयाः दां त्याय्
माःबले गुथिया थकालिपिसं थःपिनि छेँ-वुं दि च्वयाः भूकम्प पीडितो-
द्धार संस्थाय् दां त्यानाः देगः दन हँ मखुला ? गज्याःगु धार्मिक भावना,
गज्याःगु कलाप्रियता व ? ख नं श्व हे शिल्प कलां यानाः नेपाःया
न्हाय् च्वना च्वंगु दुः विश्वं हना तःगु दु ।

धात्थं मै, जि थन छिपि निम्हं उत्थं च्वं धाय्बले व पत्याः मजू,
खालि वयात हंकेत, हेभाय् चभाय् याय्त जक धाःगु थें याङ्गु, अथे
हे छ नं वयात 'हिसिला' अथवा 'ल्हामु' धकाः सःतेबले छन्त सःता
च्वनागु थें च्वं, व नाप च्वना च्वनेबले नेपाले छ नाप च्वना च्वनागु थें
धाःसा पत्याः ज्वा मखु, व जि बांलाक स्यू ।

छन्हुया खं, पासा छह्यस्या नेपालं बकु, श्यंकः वया च्वंगु । बकु
छ्याःबले तिनिखाःलंया बकु खनाः व छबकुं जि न्याना हया । कथाय्
श्यंकाः वंजाःतय्त बकु छ्याकाः स्वयाबले फुकं भिभिगु पुलांपुलांगु
तिनिखाःया थारु लं । उकी छपाः हे जर तासया लं दु, दबलगु ज्वाल्
थीगु तासयागु । थय्क कया स्वयां व ला चौबन्दी जुया च्वन । उकि
मेगु लं फुक गमे दुत छ्के बियाः व छपाः अथें फुंगया दःनेसं दिका
तया । बइनी ल्याः ली स्वय् सिधय्काः वंजाःत काहाँ वने धुंसेलि दुने

मिमनःपी

कथाय् लासालिसा चक्का च्चं हिसिलायात म ता । व पिहाँ बल ।
 अले जि धया — स्वय् , आम तःपाः लं त्वया छ् । व 'छाय् ?' धकाः
 न्हिला च्चन, लं मत्वः । अले जि ह्मासाक लं त्वकाः ह्माजुया शःने व
 तासया लं फिकाः पुतु नं छिका बिया । उगु ताके भीथाय् कथाय्
 भिभिगु चिनिया रेसम नं यक दया च्चंगु — गुगु' वुत्ता दुगु गुगु' वुत्ता
 मदुगु । वुत्ता मदुगु गुलाफि रंगगु रेसम लाला च्यानाः कैचिमाका यानाः
 सिकाबले वयागु घुतुंया कारचिपि वुत्ता दुगंछि बालाक पिच्चया
 बल । उकियात ल्वय्क लुँ वुत्ता दुगु पत्ती रेसम छक् जि न्हिने हे माला
 तयागु दु, खुकुति हाकःगु, उकिं वयात ल्वीकाः गां न्येका बियाबले मु
 वयात नेवाःनी मखु धाइह ! अले जि धया — छु थौं आराः (अय्लाः)
 त्वंकेगु मखुला हिसिला ? वं न्हिलाः लहाः थच्चय्क गमे च्चंगु अन्ति
 कयाः मझाः पहलं अय्लाः लूबले जि भसंक वन—छं, छिमि किजाया
 व्याहाबले अय्लाः लुनाः लिहाँ वयाः भरीकथाय् जिमित अय्लाः
 त्वंकः वःगु, किजा नापं अथे हे तासया लनं फिनाः । अले जि पी मफुत
 लहाः ज्वनाः ह्स्त्यंक साला कया । तर जि “ य ... ” धकाः छंगु नां
 काल खनी । वं मथुयाः त्वलहँ स्वया च्चन ।

अथे हे वसतं पुंकाः नापं छको पाकोर चाःहू वने धयां गन लँ
 न्यं, अथे पिहाँ वनेगु ला गन छको-निको बहनी वसतं जक तीकेत नं
 गुलि थाकु, कथाया खापा मतिसे वं गबले मयू । अयनं न्हिन्हि निम्हं
 बहिली देके वनां च्चना ल्यूल्यू छ नाप वया च्चं थें च्चंक । अथे हे छको
 श्रीपञ्चमीखुनु कामकुस्यो देके वना । लहासा देशं पूर्व पाखे कय्छिति
 वनाः महामञ्जुश्रीया लवहँया मूर्ति दु । थव लाखे महाचीनं नेपाः
 बिज्याःबले थन छको भास फिनाः तिनि बिज्यागु हँ । नेवाःत सकलें
 धया थें वया च्चंगु व खचरात नं दु । भी थाय् मचातय्त्त मञ्जुश्री
 बंकाः 'नमोवागी' याके थें थन नं खचरा मचातय्त्त उखुनु' निसें आखः
 स्यनेगु चलन दु । दँय् छको छेवापालायापिसं जात्रा नं यौइगु दु । गुगु'

मिमनःपौ

गुगुं पालाया अन वनाः दापा नं थाः वनेमाः । जिगु जीवनया ध्व दं
बदं जिनः तस्मकं न्हाउपु ताः । जि ई वंगु मचाः गोदं गोदं ! उथाय्
हे मचाह्य पोतला लामाजु ल्हासाय् दुत हउगु धकाः खं ताय् दत ।

धात्थं ल्हासा दे छगुलि छाय्पा हल । थाक्चे थाक्चे ताचो
व्यक्कल, लँय् लँय् नं दिकमान प्यना हल । ल्हासा ध्यने बाःछिति न्हाः
काजि छह्य व गुम्वा गुम्वा लामात नं वनाः लँम्वः वन । अनंनिसं लुं यागु
पालकी तयाः बाजं-विजं नं थाकाः हल धाल ।

ल्हासा ध्यनिखुन् सेरा, घेपुं, गन्धेन् स्वंगु गुम्वायां मुख्य मुख्यपिं
लामापिं, काजिपिं, अंग्रेजीमिमनया नायोह्य माहेब, चिनिया अम्बा,
दुपाया पंवु व म्ही वकील साहेवपिं नं सकलें वना च्वंगु । सँदेया फुक
धया थं सिपाहीत व ल्हासादे छगुलि थं न्हाना च्वंगु खुसि थं मनूत
वना च्वंगु । नेवाःत नं थःथः पालाकतः मुनाः पाला थकालि न्ह्यःन्ह्यः
तयाः वना च्वंगु । रंगरंगया ध्वाँय् ज्वनाः फयांफच्छि तःजिक वसतं
तियाः लँय् जःखः दनाच्चपिं सँय्-समीनीत नं उत्तिकं । लामाया पालिक
खने दय्व धुं च्याकाः लय्लय् तातां “क्रिपय् निमा स्यासौ” (म्हीगु
लय्ताया दिन वल) धकाः ध्वक् ध्वक् हाला च्वन, मे लुनाः कक्कःछुना
च्वन । बाजं थाःपिं, स्वाहालि पूपिं नं उलिहं मदु । गुलि प्याखं हुया
वःपिं । जात्रा हयाः पाकोरया लं वहिली छको दुत यंकल । अनं नोर्बु
लिखा । अनया चहचकी धाय् हे मोल व ला म्ही यँया वसन्तपुर धाय्
थं ल्हासाया ग्रीष्मपुर धाःसां ज्यू—तान्त्रइबले लामा च्वनेत दय्का तःगु
निगूगु लाय्क् । उकीसनं ध्वजा पताकां छाय्पा तःबले यानं स्वय् गुगुं
तपाःगु पौभाः व्यया तः थें ।

छुं दिन लिपा साइते लाकाः पं तलाय् लामायात विश्ववज्रया
चिं दुगु सिंहासने बिज्याकाः राज्याभिषेक बिल । न्हापाया थं स्वंगुलि
गुम्वाया मुख्य मुख्य लामापिं, काजिपिं व जःला खःला देशया राजप्र-
तिनिधिपिं नं सकलें सःता तःगु दु । अन मेमेगु पूजा-पाठ सिधय्व सँय्

मिमनःवौ

सरकार पाखें लुँयागु अष्टमङ्गल व सप्र गन्त नं उरहार दृष्टलपल ।
सकसिनं खाता छायाः दर्शन याना बल । लामाया पाखें नं सकसिनं
खाता, कोखा प्रसाद बिया हल । थुक्रिया लिचो गोन्हु तक लहामाय्
उत्सव जुयां च्वन ।

भीथाय् नेपाले नं न्हापा न्हापा गबलें मजू थें म्ही जुजु त्रिभुवनया
राज्याभिषेक नीन्यादं दुगु मिलभर जुबिली नं अथे हे मखाः धूम धाम
जुल ज्वी मखुला ?

ध्व खँ छन्त धाय् माःगु मखु म्ही नेवाःत धयार्नि वडा गजबर्पि,
गुथि गाना, नखः चखः, जात्रा उत्सव धाल धाय्व मिखां मख्वर्पि ।
छेँ-बुँ, मचा-खाचा फुक तोताः वने ज्याय्या निंति थन भ्यंक वया
च्वना नं नखः चखः जक हना च्वना नं मगानाः दिगुपूजा, दिसिपूजा
नापं न्याय्का च्वनिर्पि । पालाय् छगू दिगूयापि जक मखइगुलि दिगु
पूजा छगू पालाय् मन्याः, गुलिगुलिस्यां साहुया दिगु पूजाया दिने
कथाय् हे जक न्याय्कइगु । दिसिपूजा व गातिलाः धाःसा तःगू हे
पालाय् न्याय्के माः । म्ही पालाया गातिलाः, जि नं धलं दं वनागु ।
मण्डः जक ह्यति ह्यति मखु कि च्वनेगु नं सकसिनं तुन च्वने थें च्वने
माःगु जुया च्वन । पालाकतःसिं जितः हाय्कां च्वन — 'थुगुसी हिसि-
लायात नं पां धलं दंकेगु' धकाः । अले जि लुमन-म्ही छकः ककायाथाय्
तिलाः धलं दं वनागु । गर च्वंक न्याइपुसे च्वं लुमनिला बाखने छह
राजकुमारीया ह्य बांश बयान याःबले जितः कुति न्यानागु ? लिपा
जिमि धलं दने धुंकाः सिफं लूबले छयँ ल्वाकेत थय्क स्वयां देपाय् छ
मदु । नुगः भचा गरखेसे च्वनावल । अले मेगु छगू मचाबले न्यना
तयागु खँ नं लुमनावल - ककाया लाखे न्हापा कलाः मयो हँ, ३ दं थंकं
नापं अष्टमी व्रत दंबले अथें यथा वन हँ । जि ला लुमनं - अंशबन्दाया
खँय् अबु व ककाया नतुसुतु मदु हँ, मां व ममाजुया नं ध्यंध्यं धाः हँ,
अय्सां अबले नेपाले भिक्षुत व अनागारिकात मदुनिगुलि अबु मां,

मिमनःपौ

कका-मुसापिन्न भिक्षु जृ वा, अनागारिका जृवा धाःपि नं मदुनि । लिपा
लिपा आगमे व मेमेगु फुकी भ्वजे ववं अन मिन्हः नीबले अनि याय्
माःगुलि अथं नतुसुतु दया वन हं । थथे मेमेगु खंय् न्ह्याक ल्वापु ह्यापु
दःसां फुकी-गुथि इत्यादिया पुलंगु महायानी थिति रीति य नाः आः
तक नं फुकी बाकाय् मिले चले जुया च्वन तिनि धाय् माल । थन थ्यंक
वयाः नं पाला म्वनाः पृजा आज्ञा याना हे च्वना मे चचा हाहा हे
च्वना, अज्ज नेपाल भाषाया नं छुं सेवा याना हे च्वना धाय् माल ।
ने. सं. १००६ साले पाखे हर्षमान साहुं नेपाः आखःया थामा दय्काः
छापे याना वन । भी आज्ञुपिसं नं गोगू गोगू मफू लुं आखलं च्वका
हया तगु दु, छं देकुनी खं हे खं । आः लिपा लिपा नं खाता बहि चिथि
पत्र जक नेपाल भाषां च्वया च्वनागु मखु कि सारनाथं पिहाँ वया च्वंगु
'धर्म दूत' पत्रिकाय् नेपाल भाषा नं दुध्याकेत आमकन नेपालं ग्राहक-
पिसं च्वया छुः थं थनं नं १६११ कंपती चन्दाया नापं तःपौ मछि पौ
च्वया छ्यागु दु । पासापिसं लेख नं बराबर च्वया छुगु दु । अथे हे
लिपा लिपा नं 'च्वसा पासा', 'नेपाल भाषा परिषद्', 'नेपाल भाषा
विकास मण्डल' यात सफू पिकाय्त् व 'नेपाल भाषा पत्रिका' यात
म्वका तय्त नं चन्दा गुंकाः छ्या ह्यागु दु । हानं नेपाः आख या
टाइप दय्केत नं छ्या ह्यागु दु ।

तर मै, न्हि फुनाः चा वड थें जिगु थज्याःगु सुखया न्हि नं
मचाय्क फुनाः दुःखया ताःहाःगु चा वल - गवलें गवलें हे सुथ मज्जी-
कथं । धाथें मै, अबले ५ दया दुःखया दुने छगू आशा मुला च्वंगु दु -
छ नाप लाइतिनि धयागु, छं न्हापाया थें हे माया-मतिना याइतिनि
धयागु । तर थ्व लिपायागु पत्ती दुःख ला शुद्ध आमैया चाया अन्धकार-
गनं आशाया जः तक हे मदुगु । उकिं जि ख्वय', साप हे ख्वया,
मिजंत धयापि थपाय्चो ख्वःपि सुं हे मदु धाय्क ख्वया । ख्व नं गय्
मख्वय्गु, मां मदु दुःख तंक विचाः संचाः याना च्वंहा धोल्मा जक मन्त

धयां जीवनयात धात्थे ज्यू दां तथा च्वंछ 'हिसिल्लामुं' नं वाना वंसें लि ।

न्हापां ला ज्वर भचा वःगु । छुं-छां मनकुसे का लः भचा भचा त्वंकाः अर्थे तथा । २ न्हु दया नं ज्वर काहाँ मवसेलि चिनिया वैद्य हयाः क्यना, वं नं ज्वर ककाय् मफु । लिपा पासापिसं धिकिलिन्वाया डाक्टर क्यनेगु सल्हा बिल । धात्थे अन वनाः हालाः ख्वयाः डाक्टरयात बल्ल व्वना हयाः क्यना । आन्टिप्लोजीसन तयकल, छु छु वामः नवल, छु छु इजेक्सन यात, जि ला न्हापाया थें धकाः आशा याना च्वनागु फुक सिद्धि, न्ह्यः वय्कुगु धकाः च्वनां मिखा तिग्युगु तिसितं याना बिल । मचा छ्छ जक दुगुसां मै, वया ख्वाः स्वयाः व नाप क्षिताः मन तथा च्वने दइगु । व नं दुगु मखु । जितः ह्वांय् ह्वांय् ख्वय्क जिगु ज्यू ल्हया यने थें यंकल, जितः दिपे तक हे व्वना मयंकु । पासापि पिवाः च्वनाः कथाय् तुं कुना तल । छको ला सिना हे वने मा स्ति बल । लिपा ज्ञानमासि भिक्षुपिं थें घेलुं जूवने ला धकाः नं मती बल । तर ८।१० न्हु तक पाछाकतःपिसं मतोतु, व वया नं व वया नं अपि सिपाही पाः च्वने थें पाः च्वना च्वन । वाःछिति दसेलि अमिसं जितः नेपाः वनेगु सल्हा बिल । जि नं छको ला छ लुमनाः छंगु न्हापा न्हापायागु, मताना लुमनाः व हे वय् ला धकाः नं मत्ती बल । तर छंगु—जि नेपाः कहाँ वयाबले २ दँ तक नाप च्वना नं, सकतां ज्या-खँ न्हापाया थें याना च्वना नं मन छुकिं छुकिं साय्का च्वंगु व्यवहार लुमनाः जि भपुकाः बल—आः ला हानं १५।१६ दँ मछि अप्पो बासि ज्वी धुं कुबले छु याइ. छु मयाइ, न हे मतुल धाःसा, ख्वाः हे मस्वत धाःसा छु याय् ! उकीसनं उथाय् थ्यंबले ६० साल पर्व राजनीति मुदाय् ला.पिं मनूतय् नापं नेपाल भाषाया लेखकपिं नं तोता हय् धुं कुगु व श्री ३ जुद्ध शम्शेर राजर्षि पद काःगुलिं श्री ३ पद्म शम्शेर जुजु जुयाः लंकां वःगु बौद्ध शिष्टमण्डलया सिफारिसं पितिना त.पिं भिक्षुपिं नं नेपाः दुकाय् धुं कुगुलि

मिमनःपौ

नेपाले हानं थेरवादी धर्म प्रचार जुयाः मिसात नं धमाधम अनागारिका
जुया च्वन धाःबले जि नेपाः बया हानं छं जितः थः नालितिनि धकाः
जि विश्राम हे याय् मफुन, मबया । तर याकःचा ज्वीव पिने कथाय्
च्वनां च्वने मछुइगु, दुने कथाय् जक मिखा वनिगु । अन नं मिखां माःगु
वस्तु ल्हाके मफयाः रुवबि जक मुंका हइगु । उथाय् थ्यंबले छंगु पौ नं
मवय् धुंकल धाःसां जिल । उकिं जि बराबर हामुचि गुम्वाय् वनेगु
याना । अथे ला वःदं मझि ल्हासाय् च्वने धुना नं घेलुंत नाप धर्मया
खं ल्हाय्त गाक भाय् जि मसःनि, अथे नं अनया व शोलवान्पिं घेलुं-
तय्गु खं न्य जक न्यनेबले नं मन हे याउँसे च्वं । अनं लिहाँ वय्बले
आःला नुगः मझिके मखु, रुवय् मखु, हाले मखु धकाः मती तथा वयगु,
तर बहनी याकःचा ज्वीव व हे मुलुया व हे सुका, भसुकाःया माः
चाःहीकाः सुथ याय्गु ।

उखे चीने कम्युनिष्टतसें त्याकाः न्हापा न्हापा स्वयाः चीन यक
बःलाका ह गु व चीन-तिब्बत सीमाय् नं यक चीनी फौज बया च्वन
धागु हला बया च्वंगुलि अमेरिका, बिलायत, भारत व नेपाले नं
सहायताया निंति च्वया छ्वागु थें, उकिया छुं सन्तोषजनक लिसः मवः-
गुली नं तिब्बतया पूर्व पाखे गडबड जुल खनी । छुं दिन खाप्पातसें
ल्हानाः पना ला तल, अय्सां सँय् सरकार ग्यानाः पोतला लामायात
राज्यभार बीगु लामा १८ दँ दय्काःतिनि बीगु दस्तुर दुसां १५ दँ जक
फूह लामायात ज्योतिष लामातसें ज्यू, बीमाः धाय्काः समारोह पूर्वक
राज्यभार लःल्हात । लामाया नामं सम्पूर्ण क्षमादान बियाः जेले दक
बन्दीत नं तोता बिल ।

अय्सां तिब्बती क्षेत्रे कयलाः बया च्वंगु चीनीपल्टनयात लामां
लित छ्वय मफु, उकिं काजिपिसं राष्ट्रीय सभा सःताः सभां लामायात
यातुङ्ग बिसि वने माः धकाः धाय्कल थें राजकाज चले याय्त भिक्षु
लोसांग् ताशी व श्री लुक्छुवा निहामित लःल्हानाः लामा यातुङ्ग ध्यन ।

नापं यक हे लुँ-वहः, ज्वारात नं बकुवकु चिकाः यंकाः सिक्किमे तुंगाः
महुयाः स्वथना तल धाल ।

थुखे म्मी वकिल अडाय् मुनां मुनां जिगु बिपये छु छु खं थ्यंका
तल मस्यु छन्हु जितः वकिउ साहेवं सःतके हयाः ख्यं ख्यं वयकाः
नेपाः हुँ धाः धया दिल । अले जि वय्कःयात “विचाः ला अथे हे
याना च्वना, २।३ गू ज्या सिधय्के मफयाः विस्तार जुया च्वन” धकाः
तोह तया वया । अथें लां लां दया वन, तर जिगु द हे मदुगु ज्या गन
सिधइ ! अले कपटान साहेब तंम्बेकादी धकाः ग्यानाः वय्कःया वचं तय्
थं ज्वी, मने भचा सां शान्त नं वइ धयागु आशां छको लहासादे
त्वःताः नेकुर (तोर्थ चा ह्य) वनेगु विचाः याना । धाथें उथाय् हे
शारिपुत्र मौङ्गल्यायनपिनि अस्थिधातु विलायनं हिन्दुस्ताने हइगु थ्व
हे चिकुलां धाःगुलिं २।३ ह्य सँय् पामापि नाप जि नं वनेगु कोछिना ।

धाथें ताथ्ये-तिथ्ये बन्दोबस्त यानाः ४।५ ह्य सँय् पासापि नाप
जि लहासां पिहाँ वया । कालिम्पोंगे २।३ न्हु विस्तार जूगुलिं जिपि
१३।१ ४६ खुनु सुथे तिनि कलकत्ता थ्यन । उखुनु हे अस्थि ध तु
कलकत्ता थ्यनिगु जुया च्वन । वकि बासे थःपिनि पो-पी सकतां दिकाः
व्वां वनाबले राजभवनया न्ह्यःनेसं जुलूस नाप लात । चौकडी वगिले
च्वनाः पश्चिम बंगालया गभर्नर श्री कैलाश नाथ काटजुं ज्वना भाःगु
अग्र श्रावकपिनि अस्थिधातु राजभवने थतयंकाः पूजा जुल ।

उखुनु हे सन्ध्या ५ वजेती भारतया प्रधानमन्त्री पं. जवाहरलाल
नेहरू देश देशया प्रतिनिधिपिनि न्ह्यःने व अस्थि दुगु चैत्य लः लहाना
कयाः उको च्वंगु भौ वि तःछ्यानाः सकसितं दर्शन त्रिल । नापं
नेपा.या कोँचाखि व वय् पुया च्वंगु दु नेपाः हे लुमंक । अन चर्च्छि
परित्राण पाठ व विविध वाद्यवादन जुल धाल । जिपि जक बौद्धयात्रीत
फुक छ्वा हे छँ तय्गु याना तःगु दु धाःगुलिं व खुत जाःगु ३१ नंबर
सेंट्रल एमेन्स्यू छँ वनाः सँय् समीनीत च्वना च्वंगु तय् च्ववना । कन्है

मिमनःपौ

खुनु नं अथे हे देश देशया बाजंया नापं बौद्ध प्रतिनिधिपिं सहित धातु जात्रा यानाः धर्मेनला मैदाने दय्का तःगु मञ्चे यंकाः स्वागत सभा जुल । अन लंका, बर्मा, चीन, श्याम, तिब्बत, भूटान, भारत, भोपाल व नेपाल आदि देशया बौद्ध प्रतिनिधिपिनि भाषण नं जुल । लिपा सभा मिधय्काः अनंनिसं जात्रा याना यंकाः कालेज स्कायरया धर्मराजिक चैय बिहारे तल । थ्य ला छं नं थ्व हे खं ज्वी ।

वं कन्हे खुनु 'धर्मोदय सभा या वार्षिक अधिवेशन व हे त खा छं जूगु । जि नं धर्मोदय सभाया मेम्बर जूगुलि स्वःबना । सभाय् मिसातय् पुचले छ नं च्वना च्वंगु व थःथवे जिगु हे विषये खं ल्हाना च्वंगु थं च्वंगुलि जिगु मने अनेक खं चाःचाः हिलाः सभाया भाषण, रिपोर्ट, पुरस्कारया घोषणा इत्यादि छुं हे मताल, मथुल, याकन पिहाँ वय् माःस्ति बल । लिपा सभा सिधय्काः वय् ल्यनाबले नेवाः छद्मस्यां "छितः छध् उखे भासँ धाल" धकाः जितः च्वना यंकल । तःच्यागु भांग्रां कथा खुया तःथाय् मेगु छगू कथाय् अनागारिकापिनि नापं छ नं च्वना च्वंगु । अन मेमेपिं मिसातय् नापं छिमि छुखेमस्यु माया धाःह्य फुकी तता छद्म नं दु । वं जितः "भासँ भाजु" धयाः छन्त मिखा भाय् यात । छं मं मदु मं मदु दना वयाः जितः भागि यात । अबले नेपाः वयाबले नं जि सँय् हे तिनि, तःपाः लं हे फिता च्वनागु तिनि, तर अन जक स्वय् हे थो मःयोपिन्त थो थो याइ थें, छुं घच्चायापुगु वस्तु मज्जि मगानाः थो थें या गु छाय् व ला छं जकं सी । जि ला ह्य-ह्यि हे गरखेसे च्वनाः बिज्यासले च्वसिन्हः छाय्काबले अनियाःगु व न्हापां लहासा वयाखुनु वेला कयाबले अनि याःगु लुमंसे बल । जि पछ्ख हे अन च्वना च्वने माःस्ति मत्रल । जिगु ख्वाः गय् च्वन थें मस्यु, छिमि व हे ततां थःथिति पहलं "थुकथं हे नेपाः भाय्गु मखुला भाजु ? स्वया दिसँ आः ला नेपाः मभासँ मजिल ।" धकाः छं पाखे स्वन । जि नं स्वया । छंगु स्वाः कुतु वइ थें च्वं । जि "अँ तीर्थ छको निं चाःहिला स्वय्" धकाः

धयाकथं जि अनं पित्रां वया । वं हानं दुनें तुं धया हल - अनं ला
नेपाः हे भाय् मालि । धात्यं वयागु धव खंयात ल्वय्क छंके नं मने जिगु
निंति भतिचा जक नं थाय् दुगु जूसा गुलि ज्यूगु । महु, उकिं जि तुरन्त
हे पासापिं व्वनाः चिनिया पाराय् च्वं वना । वयां कन्हेखुनु हे जिपि
बौद्धतीर्थ चाःहुलेत कलकत्तां पिहाँ नं वना छ्या ।

१६ ताराख नेपाली बौद्धपिं सकलं व हे सेंट्रल एभेन्यूया छंनिसें
महाबोधि विहार तक धुज्या बुज्या, धिमे, गुंलाबाजं, काँ चार्वि, दापा,
ज्ञानमाला भजन, तुतः व्वंपिं भाजुपिं व धुं धुपाय्-स्वां धकि इत्यादि
ज्वंपिं मय्जुपिं सहित वनाः सामुहिक पूजा जुल धाल, छ नं ला वं ज्वी
मखु ला ? जिमिसं छुं मखं । खंपिसं धाल - दकले ल्यूने च्वंगु कतः
देखायागु पूजाकुया ल्यूने पय्ताः खलः झगु नं दुगु जूसा धात्यं नेपाले
द्यःकाःवनागु थें च्वनिगु ।

जिपिं बुद्धगया, सारनाथ, राजगिरि, बलरामपुर, कुशीनगर
चाःहिलाः दकले लिपा लुम्बिनी नं वना वया । अन चाःहिला च्वत्तले
बाखने जक न्यना तयागु भगवानया जोवन चरित्र सम्बन्धी थाय्
मिखां खंवेले न्हाइपुसे हे च्वन । धात्यं नीन्यासः दँ न्ह्यः व व थाय्या
गज्याःगु चहचकि ज्वी धयागु नं मने बुलुक लया वल ।

धात्यंगु खं ला मै, लुम्बिनी छथाय् थःगु हे नेपाल जूगुलि मेगु
छुं झिलिझिलि महुसां भगवान्या जन्म भूमि व मिसात नं फुक पसिं हे
सिना तःपिं जूगुलि जितः मने छुं मझि मजू । मेमे थाय् ला भगवानया
मय्यूगु थाय् सिल, खन, उलि हे सिवाय् जितः ला सहरे सहरे
चाःहिले अपाय्चो न्हाइपु मताः । छाया् धाःसा जि जुल नेवाः, कैचि
मार्का पसिं तोमपूगु पिलाक व न्हय्कु हाकः गां भुत्तु भुना नं मझले
माःपिं मिसात स्वयाः हे अप्पोह्य, हानं थन नं गनं ला पिमज्जय्क
ख्यातुसे च्वंगु तःपाःलनं फिना तःपिं आच्याःपिं नाप बुला च्वनाह्य ।
अन लां न्हाथासंत्वीसे त्वीसे च्वंगु पिलाक जक मखु पुलितः पुलितः

मिमनःपौ

अयंक खनेदुगु मीम पोमाकं फिनाः ल्हुकु ल्हुकुसंक नुगःपा च्वया जूपिं
भुयूनीत ध्वदुङ्गु, खंपिं स्वर्षपिनि हे मञ्जालापुसे च्वं ।

न्यागुसा जिपिं हानं कलकत्ता लिथ्यैस्यंलि चिनिया पाराया
ककः अयंक हाकुगु मुक्वाः न्याना तःपिं चिनियानीत खनाःतिनि भचा
जिगु मिखा याउँउ । अन जिपिं हानं नः३ ला हे च्वने माल । छाय्
धाःसा कलकत्ता अयंक वयावले मालताल भचा गाक्क ज्वना मवंसे गय्
वने, उकिं मालताल माःजुजुं बजारे जक मखु नेवाः साहुपिनि कोथी नं
उखे थुखे वने माःबले ल्हासा नेवाःतय् विपये अनेक खँ नं जुल — नेवा-
नीतसं दुखसिया च्वंगु व गुलिं गुलिं व याय् अथवा याय् मदयाः पय् नं
वंगु नं । अय्सां मै, छं अपाच्चो हेला याना वंगु गुलिचां मदुनिसां जि
छन्त लोमंके मफुनि, मल मल जि अवले नेपाः वयावले धकि जाय्क
ग्वाः ग्वे-स्वां व्वति लःल्हाय् हःगु थों थें लुमंनि । मेगु अवले लाखे छह
साहु मचां १०।१२ दँ ल्हासाय् च्वनाः नं ज्या तीप्यंके मफयाः नेपाः
काहाँ वय् मखना च्वंगुलि थःगु नामे च्वनाः धर्म कर्म याना च्वंह कलातं
नयूनय् हे मखंका च्वन धयागु खँ सियाः तायाः नं थमं छुं कत बिया
हय् मफुगुलिं “जि नेपाः वय् हे फइ मखुत, छं माःगु बन्दोवस्त यानाः
मेथाय् वना छु ।” धकाः पारपत्र पौ च्वया हःबले व मिसां नुगः
मछिंकाः ख्वख्वं पय् नं वन धाःथें छला अथे वनिह्य हे मखुत । छगू ला
छ बुढो हे जुल धाःसां जिल । हानं वया थें नय् मखं धयागु नं ला छं
मदु । उकिं अथ खँय् विचाः याय् माःगु हे मखुत ।

तर जि अन कलकत्ताय् छगू-निगू खँ मेगु नं सिल — छन्त लाखे
भन्तेपिसं अनागारिका छीत च्वना हःगु हँ, लिपा जि दु धयागु सियाः
भाःतयागु वचं मदय्क मज्यू धकाः कुरीनगरं लित छया हःगु धाल,
मखु ला ? छाय् थें मस्यु, छं अबले न्यना नं महः, हानं जिके न्यना
च्वने माःगु नं ला मखुत, छगू प्रकारं जितः नेपाः काहाँ मवइह्य जूबले
सच्छिनीदँ आयु बिया तय् धुं कल धाःसां जिल । अय् नं मै, छन्त अथे

मिमनःपौ

पिप्पवाना यंकेगु मस्वसे जन्मकाछि ब्रह्मचारी ज्वी धकाः च्वना च्वंछ
 छह्य ऋषि लय् नाप लाह्य मिसायाके स्वां छफो कयाः भगवान्यात
 द्रहलपाः दर्शन याःबले भगवानं व हे मिसा नाप ह्याः ह्याः धाय्क ह्येकाः
 हंका छः थं छन्त नं छेँ हे च्वनाः दान-धर्म यानाः निह्य बांलाक मिले
 जुयाः च्वंहुँ धकाः न्वानाः जितः पौ च्वके व्यूगु जूसा न्हापा न्हापा
 मखुसां हिसिला मदुबले ला जि वकील साहेव तंम्बेकइ धकाः ग्यानाः
 अथे नेकुर वनेमोक पालाकतःपिसं धाःबले हे नेपाः वय्गु खइ । अथेनं छं
 अपाय्चो अनागारिका हे जुयाः भन्तेपिनिगु सेवा याय्गु मन जूसा
 अबले नं जि पनागु मखु. आः नं जि पने मखु, छं स्वयाः यत्थे या । वरु
 बांलाक विचाः यानाः पुलां पि अनागारिकापि नाप नं सल्हा यानाः जक
 वनेगु भिनि । लिपा पिहाँ वने धुंकाः “न्यना दे सुखी च्वना दे दुखी”
 ज्वीव मज्यू ।

धात्थे कलकत्ताया छंगु व्यवहारं जि नं छ खनाः तंम्बेकाः वा
 नुगले स्याकाः भन्तेपिथाय् वंगु जूसा जितः नं अथे हे मखाः भिक्षु
 जू वा धाइगु ज्वी । तर मै, छं नं छको विचाः याना स्व, भन्तेपिसं
 बांलाक पात्रापात्रया विचाः मयासे, भिक्षु छीबले न्यने माःगु ५ गू प्रश्न
 मध्ये छ शिक्षित जू मखुला ? धकाः मन्यंसे भुखाय् च्वःबले छय्ज्याय्
 ज्याभि तय् थं लाक थःकसित भिक्षु व अनागारिका छुना व्यूबले छगू
 ला मेमेगु धमयापिनि न्ह्याःने धर्म सम्बाद-शास्त्रार्थ याय्गु ला गन छगू-
 निगू साधारण न्ह्यसःया लिस नापं वी फुपि मदयकाः मछालापुका
 च्वने माल । मेगु छुं छगू हू वय्वं दुनेनिसं त्याग भावना मवय्कं भिक्षु
 वा अनागारिका जूपि जूबले लिपा नं छुं अज्याःगु हे चिकिचाधंगु खं
 नं मन हिलेफुगु हे जुल, उकिं गुलिखे भिक्षुत लोवा ज्वी (स्यने) नं धुंकल
 धाल, गुलि अनागारिकापि नेपाः ध्यनेवं लिहाँ तुं वन धाल मखुला ?
 अज्ज गुलि भिक्षुपि न्ह्याथाय् वंसां मिसात ल्यूल्यू न्ह्यः न्ह्यः तथा ज्वीपि,
 गुलि छह्य हे मिसा नाप दुवाते दुवाते दनाः दनाः गबय्त्तनि गबय्त्त

भिसातयू व इयकुं च्यानाः खं लहाना च्वनि थें खं लहाना च्वनिपिं, हानं गुलि गुलि ला छगू हे मिसा नाप न्हाथासं नाप नाप जुया नं मोटरे-बसे नापं छगू हे सीटे प्यपुं क च्वना ज्जीपिं दु धकाः धाल, खः मखु मस्यु ।

न्हागु थजु जिपिं लहासा थ्यं वले पोतला लामाजुं चीनी प्रति-निधि जनरल चङ्ग चिन-ऊयात यातुं गे नाप लानाः लहामा छ्याः हानं थः नं लहामा थ्यंका च्वने धुं कुगु । उथाय् हे चीनी फौज लहासाय वल । फुकं सिपाहीत न्हागु थाय् मदुगुलि नोवुं लिखाया सत्तिक पाल खयाः च्वन । गुलि छें छें वालं च्वन । गुलिसितं छें न्यानाः नं तल । थुथाय्यागु व्यापार थुलि जुल उलि जुल धकाः ल्याः ख्याय् मफु । दच्छियात गाः थें च्वंक हयागु माल निडा हे मदवं कुत । उथाय् जि नाकं व्यापारे वास्ता मतय् धुन । उकिं वंजाः तसें हे मेगु मालताल यक हाना छुत थें । व नं फुक अथे हे धाक धाक पुलाः यंकल । थुथाय् नेवाः तय्गु त्यें फुङ् हे मेगु । भिभिगु कश्मेराया कोट-पाइन्ट, नय् वनेगु खर्चया खं लहानां व्याःगु मखु । छको निको चिनिया अफसरत वइबले अमिसं खनि धकाः ग्यानाः म्ही नेपाले ह्याउँ वेतालित खनेव अन्ति सुचुके थें अय्लाः सिसि सुचुकः ज्वीमाः ।

थुथाय् हे लहासाया कौतात, घेलुंत, व्यापारीत व मेपिं मनूत नं दुगु प्रतिनिधि मण्डल चीनं लिथ्यंगु व अमि पाखें चीन नापयां सम्बन्ध वालाना व.गु दु धयागु खं न्यने दुगु व हानं चीने ज्वीगु राष्ट्रीय सभाय् व्वति काय्त्त धकाः पोतला लामाजुया नायकत्वे छगू मेगु प्रतिनिधि मण्डल नं वन । थुकिं यानाः भचा गाक हे चिनियात लय्ताः थें च्वं । उकिं उगु ताके लहासाय् न्हाइपुसे हे च्वं । म्ही नेवाः तय्त्त ला चिनियातसें भचा अप्पो हे स्वया हया च्वंगु दु । सँय्तय् नाप नं उथाय् अमि व्यवहार बां हे लाः । बराबर पार्टि सःतइगु । नकाः त्वंका; साप हे माने याना हइगु । गब्रें गब्रें म्ही नेपाली वाणिज्यसंघं नं सःताः पाहाँ याना छ्यगु ।

मिमनःपौ

चिनियातय् राष्ट्रीय पर्व । अमि थाय् क्याम्पे “ग्यामिलोमा
 स्युकुलोसा” धाइ थें भोंस्वा, भोंमालं छायापा तल । स्वयं हे आसरात
 स्वर्गतं कहाँ वया च्यन धाय् ल्वय्क गाचो व्वः थें रंगरंगया भोंवाला
 घाना तःगु बेल्लन व्वय्का तःगु । सकस्यां व हे वँचुगु कक्कुड भ्यंक
 ताख दुगु कोट व मिसातय् जक पुलिं कय तक वःगु तम्य च्वंगु घुंदि
 दुगु चिनिया लं । रंग रंगया रेसमी ध्वांय् व वुत्ता वुत्ता थें च्वंगु
 चिनिया आखः दुगु ख्व तु भोंया खरः व्वय्काः छगु जुल्लस वल ।
 दःखी दःखी अध्यक्ष माऊ चे तुङ्ग व प्रधान मन्त्री चाउ-इन-लाउया
 कारचीपि तस्वीर नं जात्रा याना हःगु दु । वहनी भ्वय् । म्ही वकील
 साहेबया नाप १० थकालिपिं व कथां कथां नं साहु साहुपिं सःता तःगु
 दु । जि नं वना । रंगोचंगी मतकलः खायाः छायापा तःथाय् अनेक
 प्रकारया चिनिया नँज्वलं ज्वरे यानाः टेबिरे व्वया तःगु । थःपिनि
 योगु यक यक कयाः नय्गु । म्हीत ला भचा मल्लिसे च्वं । अध्यनं कयाः
 नया । जि जुल हिसिलां नकइगु छता नित जक चिनिया खाना नय्
 नंझ, चिनियात ला धार्थे हे साक्क ज्वरे याय् सः खनी, छु छु दय्का
 तल, गुगु दय्का तल, ल्याः ख्यानां सह मजू । थुगुया भ्व सवाः उगुया
 व सवाः धकाः नं लुमंके फुगु मखु । टेबले दःखी लाक्क तयात गु अनेक
 घासां चाःह्वीका तःगु छपाः तप्पाःगु भु खनाः म्ही ह्वं कुवलेयागु थाय्भु
 लुमंसे वः छाया धाःसा व भुइ म्हीगु थाय्भुइ ज्योनांलपते थें हलंहः मना
 तःगु जीसाःचा नं वाउँक खनेदु ।

नय्-नी सिधय्काः ह्याउँ वाउँ मतया जले अनेक प्याखं क्यन ।
 स्वया स्वयागु बांलाः, स्वया स्वयागु तःजि । नेपाःया गंप्याखने दैत्यथलि
 थें जुद्ध थय् माःगु दःप्याखं नं दु । ल्वाइगु म्ही देवी प्याखं । नेतमदु
 प्याखने थें मखु, छको छको अपि तिन्हुइबले, छको छको चुपि पा गु
 मलाकेत बाजि नयाः ल्यांग्रापुलिबले दभू हे दिनिक मिं, ह्य हे चिक मिं ।
 अमिगु तिसा वसःया तेजं मिखा हे तिनिमिनि धाः । अथे हे म्ही खपया

मिमनःपौ

महाकाली व्यावने मिह व ह्यय्वा पिहाँ वड थें अमि नं मिह व्याखं व ह्यय्वा व्याखं दु । मिहया दुने २ ह्य २ ह्य मन् च्वनाः व्याखं हुङ्ग जुया च्वन । थुलि वांलाक मनिगु, तिन्हुङ्गु कि धात्थें हे मिह न्यामिचाया च्वंगु थें च्वं, नय्पित्याना नमा लाकाः लाकाः सना च्वं थें च्वं । ह्यय्वाया नं ल्हाते पपृ घानाः ल्यंले कल्कि व ल्यूने न्हिप्यं छुना तःह्य मन् सनिवले यानं ग्ययवले मन् ख्वाः जुया नं तःधिकःह्य ह्यय्वा हे सना च्वं थें च्वं । वयासिवे दकले सकले वांलाः ताःगु ला मलः व्याखं । पौभाले वा क्वेँचिने जक खनाह्य मलः धात्थें म्वानाः वालाल'ला सनाः आकासे व्वया वं थें च्वं । ल्यूसै च्वंक मतमित स्याना तःथाय् फिलिक मत च्याकाः व मलः व्वाय् वंवले धात्थें वर्पाया चान्हे पल्पसा त्वः थें । धन्य चिनिया व्याखंमोत ! खुनु जिपि बाचाती तिनि लिहाँ वया ।

पोताला लामाजु चीने आपाः हे थासे चाःहिलाः ल्हासा लि थ्यँसंलि भचा गाक हे शान्ति वः थें च्वन । तिन्वतयात छगू “स्वायत्त शासित क्षेत्र” याय्त छगू ५१ह्य मन्या प्रारम्भिक समिति नं दय्कङ्ग जुल । उकिया उद्घाटन याय्त चीनया उप प्रधान मन्त्री मार्शल चेन-यी नं थ्यन । पोताला लामाजु हे लँ स्वया हल ।

समिति स्थापना जुयाः ज्या याना हःवले सँय्तय् हानं चिनि-यात मयया वल । ल्यूनं ल्यूनं अमित लाक खँ ल्हाना हल । अले नेवा त व सँय् व्यापारीतय् प्रति चिनियातय् व्यवहारे नं भचा पाना वःगु खनेदत । छाय् धा सा उथाय् हे नेपाल-चीन दौत्य सम्बन्ध नकतिनि जक स्थापना जूगु । उकिं भीत साप हे माने याः, न्हागु माल दःसां काङ्गु, दां नं याकन याकन हे वीगु । गुलि गुलि माल ला बिजक जक स्वयाः नं आमदानी न्याङ्गु ।

थथे नेवाःतय् भचा ज्या छिना वःगुलि सँय् व्यापारीतसँ जक भी नाप मिले जुयाः अमिगु माल नापं भीगु धकाः नाय्काः व्यापार याना हःगु मखु कि समीनीतसँ हे “भ्याय्बुकि किमे” धाय्काः नेपाः

मिमनःपी

वय्गु स्वया हल । उकिं २४६६ नेवाः तसें समीनीत च्वनाः २५०००००
बुद्धजयन्ती स्वय्गु त्वहः चिनाः हिन्दुस्थान पाखें बडाहाँ बल । पोताला-
लामायात नं भारत सरकार पाखें २५०० दँया बुद्धजयन्ती च्वति काय्त
दिल्ली निमन्त्रणा वःगुलि भारत प्रस्थान जुल ।

उथाय् थ्यंबले जि तले क्वथाय् च्वनाः उस्त व्यापार मयाय्
धुन । आपाः व्यापार कुने पसले हे वंजाः तसें याङ्गु । अथे हे छद्म निम्न
मज्जिमगाः पि 'सोताला गो, किंदा गो' धकाः मालाः मालाः बड्पिन्न
जक थत च्वना हङ्गु । अन दुगु निता प्याा मुख्य मुख्यगु वस्तु कयनेगु
व छता निता वस्तु वंजा तसें कुनें थत हयाः मीगु ।

छन्हु जि याकःचा अथें राहुलजुया बुद्ध चर्या स्वया च्वनागु ।
समीनी छद्म थाहाँ बल, जि सफू स्वयाच्वनागु खनेव 'सोताला,
लामाघेपा ज्वी लना लाकि छु ?' धकाः जितः स्वयाः न्हिल । जि नं
“आपाः मखु भति भति का, फेनु नीला' धकाः धया । वं दना तुं-
“महादया, सोतालायात छगू दुख बी धकाः वयागु, भचा ग्वाहालि
याना दी माल” धकाः खँ छुत ।

व जुया च्वन छद्म छोंपुंया कलाः । वया भाःत व हे पूर्व पाखे
जूगु खाम्पातय्गु गडबडे सित । उकिं आः वया व्यापार फुक वंजाः तय्
ल्हाते । आः वयागु दां भचा रुपला व्यु धकाः धाःवःह खनी । जि
'थुथाय् ला नाकं व्यापारे ध्यान हे तय् मफया च्वन तिनि, लिपा माल
धाःसा धाय् का नीला' धकाः ह्येका छ्या ।

तर व अथे ह्यह्म मिसा मखु खनी । उअतु वयाः तिवः या वया
च्वन । गबलें छु स्वय् धयाः जि नाप फेत् वङ्गु, गबलें छु ना धयाः
जितः थ्यू वङ्गु । अबले हिसिला दुबले जूसा अथे अमिसं ह्यसपयस
या, वङ्गु छुं ल्याः मडु । लिपा जितः अथे सनिगु मद्धि, मयो । वया
दुनेया इच्छा अथे भचा भचा यायां भचा गाक्क दां जितः ज्वंके धुनेव
दांया नापं थः नं प्यपुनाः नेपाः वया छ्य् धयागु थें खनेहु ।

मिमनःपौ

धात्ये ला जि नेपाः वय् न्याः गु जूसा, छं वय्केत स्वः गु जूसा
जि वयात छु धकाः पिया च्वनि, जिगु दुगु व हिसिलां हया तः गु भति
भाति ज्वनाः न्हापा हे वय् धुन ज्वी ।

उकिं जि व वउगु यः मजू । व वउगु इले आपाः जि बहिली बा
हामुची देके वना च्वनेगु । छन्दु बहिली उखे थुखे यः पि व अंगले च्वया
तः गु विरं पौ स्वस्वं वयाबले छथाय् कु कनुया तः ह्य फे छह्यस्या मूर्ति नं
खना । व लाखे न्हापां बहि दय्कुबले थः थमं हे वयाः चा, अप्पा ल्हया
व्यू वः ह्य फैयागु साली दय्का तः गु हँ । अथे हे वहिया कः सिम्बले लाक्क
सारनाथे थें ज्या गु दु नि चला निह्य जः खः दुगु धर्मचक्र च्वया तः गु नं
खना । थुकिं सी दु व बहि दय्कुबले हे नेपाः या कः मितय् बौद्ध कला
नाप वनिष्ठ सम्बन्ध दय् धुं कल ।

अनं लिहाँ जक वया, वंजाः तय् भुनुभुनु खँ ल्हाना च्वंगु । जि
खनेव छह्यस्यां तीजक “थों पौ बीगु दु हँ” धकाः धाल । लिपा जि
सिल—छह्य साहुनीया पौ बीगु । व जुया च्वन ७० दँ मझि दय् धुं काः
नं भाः त दनिह्य । तर अथे भाग्यं ह्ना च्वने दुह्य भाः तयात छं थें वास्ता
मतसे भन्तेपिनिगु खँ न्यनाः वि हे मनसे अप्रशील कया च्वंह्य । वयात
वयागु उमेर व स्वास्थयया वि वाः मतसे गोघौ गोघौमझि ध्यान भावना
याका तल खनी । लिपा तस्सकं ह्यं मफय्काः तुगः स्वय्का लाक्क थाक्क
खँ ल्हानाः वाँ थें ज्वीकाः सित धाल । थ्व गज्याः गु शिक्षा, गज्याः गु
धर्म, जि मस्यू । भगवानं जा शरीरयात तस्सकं कष्ट बीगु व साः भि
नयाः यः यः थे सना ज्वीगु—निगुलिं अति मज्यू, म्वाय्त माः छि नयाः
भिगु ज्या गुलि फत उलि अप्पो याय्गु मध्यम मागे जकं कना बिज्याः गु
दु थें च्वं, मखुला ? व ला छं जकं बांलाक्क सी । हानं गबलें गबलें जि
हामुची वनेबले अनया लामापिसं नं अज्याः गु ज्या या धकाः गबलें
मधाः । गुलि गुलि तुगः मझिकाः वनेः भिक्षु जू वा धकाः नं गबलें
मधाः । न्हाबलें ‘धात्ये बौद्ध धर्म साधन याय्त पिनें जक वसः हिलाः

मिमनःपौ

धमग्रन्थ पाठ यानाः मन्त्र जक जपां मज्जू । धमया अभ्यास ला मनं
याय् माः, सुयां मन भिगु खःगु लँ पाखे लाना च्वंगु दःसा वया शरीर-
वचनं याइगु ज्या नं धार्मिक ज्वीफु । थुक्रिया अःखः मन मखुपाखे
लाना च्वन धाःसा वं बांलाक विचाः जक नं याय् फइ मखु, अले बिहारे
च्वनाः जन्मकाः छि धर्म-ग्रन्थ च्वना च्वंसां छुं प्राप्त याय् फइ मखु ।
धकाः जक धया हइ । हानं भगवानं नं अथे गवलं धाः थें मच्चं । सिंह-
सेनापति उपासक ज्वी धकाः धाःबले नं न्हापां स्वकां तक ला विचाः नि
याना वा धकाः लिा छुन मखुला ? लिपा जि बौद्ध उपासक हे ज्वी
धकाः तिबः यासंलि नं भगवानं वयात उपासक छीत ' जैन साधुपिन्त नं
न्हापाया थें हे दान प्रदान याय् माः, छाय् धाःसा छिभिगु कुल जैनतय्
बुंगाः खः ' धकाः उपदेश बिया बिज्यात तिनि मखु ला ? सकतां तोताः
भिक्षु जु धकाः मधाः ।

धाथेंया खँ जा मै, मिजंतय्त मांबौया वचं काय् माः थें मिसा-
तय्त नं मां बौ अथ रा भाःतयागु वचं जक दय्वं भिक्षुनी छीगु
भगवानं इच्छा हे मयाःगु, लिपा आनन्द भिक्षुं साप हे तिबः याःगुलि
तिनि बल्ल बल्ल गौतमी आदि मातृजातियात भिक्षुनी छीगु वचन बिया
बिज्या गु, व नं मिजंतय्या सिबे अप्पो च्यागू 'गुरु धर्म' पालना याय्
धाय्काः तिनि ।

खः महाकाश्यप थें, कापिलायनी थें मचानिसं हे त्याग भावना
दुपि जूसा भिक्षु-भिक्षुनी चर्या ल्वः । मेपिनि निति ला भगवानं शृगाल-
यात कना बिज्याःगु गृही विनय दु - भाःतं कलाःयात प्रेम याय्गु व
कलातं भाःतयात हनेचने याय्गु न्यागू न्यागू हे खँ । थ्व नं ला छं न्यंगु
बा ब्वंगु दय्माः ।

थथे न्हाम्हेसित न्ह्यागु थजु थः छम्हेसित जक जीके-भिकेगु खँ
ला "आत्माथं पृथिवीं त्यजेत्" धाइपिसं ल्हाःसा मय्यू, बौद्धपिसं ला
अज्ज दशपारमिता पुरे यानाः बुद्ध जुयाः जगत संसार सत्वप्राणी उद्धार

मिमनःपौ

याय् कय्मा धकाः दुप्कर चर्यां यायिपिं महायानी बौद्धपिसं ला गृहस्था-
श्रमयात गबले गबले हे निन्दा याइ मखु ।

हानं महाभारते युधिष्ठिर महाराजं धा गु दु—जिगु भर कयाः
जि नाप वःझ खिचायात नापं च्वना यंके मदुमा जि स्वर्ग हे वने मखु ।
अथे हे ख्वप जुजुं नं थ पिन्त विपत्ति वइ धकाः सीक सीक नं “शरण
वःझसित मरण याय् मज्यू” धकाः जुजु जय प्रकाशयात शरण काल ।

अले छं जक छाया जितः अपाय्चो लोमंकागु वा लोमंकेगु कुतः
यानागु ? अथेभनं याय् माय्क जि छुं अपराध यानागु दु थें मच्चं ।
अज्ज न्हाबलें छन्त लुमंका च्वनागु दु । धात्थेंया खँ जा हिसिला दुबले
नं जि वयात नं छ हे भाःपाः जक हे येका च्वनागु खः । थथे छंगु हे
आधार कया च्वंहा, हानं छं नं न्हापा अपाय्चो योह—पलख बाय्
मालकि सुकुसुकु ख्वया ज्वी माय्क योह जितः थुलितक, थुगु अवस्था
ज्वीकाः तक नं वास्ता मयासे च्वंबले छु छन्त पाप मलाइ ला ? खः थ्व
पाप काचाक स्वयंबले दशाकुशल पापे मलाः थें च्वं, तर मेपिन्त सित्तिकं
थथे नुगले स्याकेगुयात छं धर्मया दुने लाके फइ मखु, व नं मभिगु नुगले
तयाः मखु, मत्योगु नुगले तयाः मखु, धर्म नं हंगु कर्म नं हंगुकथं व छं
नं न्हापा न्हापा योगुकथं नाप च्वने धकाः न्यादँ तक महान् तपस्या
यानाः लिहाँ वयाह जितः उलित तापाकाः । छाया धाःसा व भिगू पापे
चित्तं याइगु गुगु स्वंगु पाप दु व नं मनं चाय्क व मचाय्क याना
च्वनि । उकिं छं चाय्क छुं पाप मयाना धाःसां, धात्थें शरीरं छुं पाप
मयाःसां, छंगु ह्य पिने पवित्र खःसां छं मचाय्क जि खनाः घञ्जाया च्वंगु
दु, छु यानाः जितः तापाके, गुगु यानाः जि नाप हने मोके धकाः मने
ग्वयाः पाप याना च्वंगु दु, थ्व खँ जि बांलाक स्यू । थुक्रियात छं मान-
सिक पाप मखु धकाः धाय् फइ मखु । उकिं हे ला ज्वी बर्माया मिसातसे
सुं मिजनं अमित येकाः ल्यूल्यू जुल धाःसा अमित नुगले स्याकेव पाप
लाइ धकाः भः मयोसां येकाः वयाके हे वना छइगु । धात्थेंया

मिसानुगः ला व धकाःले !

हानं जि ल्हासा वयागु हे दं छको मीथाय् चुके प्याखं हुडके
हःगु । प्याखं सिधय्काः घितिमुनिचां मिखा संकाः रूमाल व्वेकुबले
मेमेपिं पासापिनि नापं जि नं :।१मोह दां बिया । छको ला न्यताः नं
तिया छया । वहनी छ गय्च्वंक तंम्बेकुगु । लुमंनि ला छं छु धयागु ?
“व प्याखंमो मिसा धकाः भाःपाः मखाः अथे दां व्यूगु । व धात्थें मिसा
जूगु जूसा छु जक याइगु उवी थ्व मिजंतसें !” मखुला ? लिपा जि नं
विचाः याना स्वयाबले खः थें नं च्वना बल । अथे नं जि छन्त धया —
“मिसा धकाः ला मखु वं न्यताः गा वंक न्हिलाः मछाः पहलं घुं कयाः
धात्थें मिसाथें च्वंक प्याखं हुया क्यने स गुलि जक व खनाः लय्तायागु
खः ।” तर छ माने मजू, चर्च्छि थुस्स च्वना च्वन । आः छं हे धासा
ल्हाःग्वय् फयाः सँप्याकाः च्वसिन्हः छाय्का च्वनाह्य जगाजगि दय्क
दय्कं, हानं जि अपाय्चो येक येक नं थथेभनं जितः हेला यानाः नुगः
ख्वय्केगु गय् जुथाः धर्म ज्वी ?

छं अष्टमी व्रतया बाखं ला न्यंगु हे दु । उकी गज्याः गज्याःगु
बाखं दु छं लुमंनि मखुला ? विचरा सुदर्शनां सुं वांलाःपिं मिजंत
त्वःवनाः मखु, भाःत मयेकाः नं मखु, खालि आकाभाकां वीरकुशया
रूप खनाः ग्यानाः बिसि वंसां, लिपा व हे वीरकुशयात येकाः जन्म-
काःछि सेवा याना वनं नं न्हापा वीरकुशयात “विरहन विदेश जि वने”
धाय् माय्क नुगले स्याकुगुलि मंदिराया जन्मे थः भाःत विश्वन्तर
राजकुमारं नुग हीक दान बीका च्वनेमाल । अज्ज यशोधरा जुयाः नं
सिद्धार्थ कुमारं वाकाः ख्वया च्वने माल, छें च्वना नं मातानी थें जुया
च्वने माल ।

लाःसा मै, छं थ्व खँया अर्थ “हानं थ्व मिजनं नेपाः वयाः दुःख
व्यू वय् त्यन तिनि” धकाः छयाना च्वनि । छं धन्दां काय्मो, अथे
छन्त मछिंक पंगलः जुयाः दुःख व्यू वय् मखुत । हानं जि ल्हासाय्

मिमनःपी

दनि बा फलानाथाय् दनि धकाः नं छं लुमंके बिया च्वने मखुत, माय्के बिया च्वने मखुत । गनं सुनानं मय् थाय्, सुं ह्यम्य तास्यू पि मदु थाय् वना छय् त्यना थ्व लाबला हे । थनयागु व्यापार व दुगु धन सम्पत्ति सकता बंजाः पामापिन्त लिममा बिया थके । अमिसं धर्म खंसा छुं भति छन्त हया हे बी । मय्यूमा व नं छन्त नय्-त्वने-तीत मा गु हे मखु, दान-प्रदान याय्त्त खः, अमित हे दान याना धकाः भाःपा छु ।

थ्व फुक खं च्वयागु ला छं जितः मचाय्क ख्वय्काः हाय्काः नुगले स्याङ्गु पापं यानाः छं लिपा दुखसी धकाः जक खः । उकि छं थ्व खं फुक छको खः मखु वांलाक विचाः याना स्व, खः थें च्वंसा खः धकाः भापि, थुलि हे जिगु थपाय् मछि हाकःगु पौ च्वयागु ज्या वल । मखु जिगु छुं दंगु हे दुसां उकियात क्षमा नं या, छाया धाःसा क्षमा याय् फुपि सुं दःसा पृथ्वीयां कय् मिसात हे खः ।

आः जि छ नाप थथे जन्मकाछिया निति वेला काय् न्ह्यः छन्त छु बी, मेगु बी लोगु वस्तु छुं मखने धुन । उकि छं हं कुवले छिमि मामं बिया हःगु ल्हाः ग्वय् ल ल्हाना व्यू थें जि नं जिमि निम्हेस्या सम्बन्धया स्वापू जुथा वंगु थ्व टप छजो छन्त बी त्यना । नापं हिसिलां वया अबुं स्वथना थकुगु धकाः तिति पापा याना तःगु, मि नं थी मखु धाःगु चिकिचा कूगु चिनिया कय्चि छकू नं दछायाः अबले छन्त विज्यासः दया न्ह्यने च्वसिहः छायाकाः हया थें थ्व जिगु दुनुगलंसिया सिहः छपता नं तयाः सुवाः बिया च्वना—

छं थुगु जन्मे दुःख मज्जीमा !

मेगु जुनी नं सुख सी दय् मा !

मैं, छं नं थुकियात जिगु जीवनया दकलेसकले तःजिगु कय्यालि भाःपाः लः ल्हाना का !

यमैं, थुगु जन्मयात थुलि हे जुल । मेगु मेगु जन्मे ।

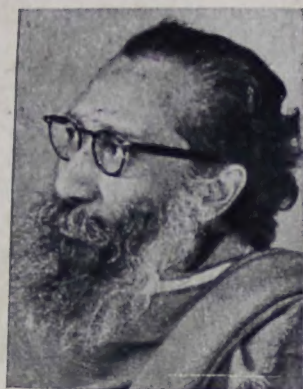
छं न्हापा दकले सकले योह

... ..

चित्तधर 'हृदय' या

काव्य—

पद्य निकुञ्ज
हृदय-कुसुम
वभ्रुवाहन
गौतम-बुद्ध
हृदय-कथा
अन्तरध्वनि
न्हूगु स्वां
याकःमिया चा
मञ्जुश्रीयात 'नेपाल' या वुखें
देगः
चीन लुमनाः
श्व नं जिमि वेत

महाकाव्य—

बाखं—

सुगत-सौरभ

खुपु बाखंचा

थायभु

मिमनःपौ

बाल साहित्य—

झी मचा (वर्णमाला)

झी मचा (निगूगु)

हनागा

एकांकी सहित—

नेपाल भाषा गय् च्वय्गु !

भाषा सम्बन्धी—

झीगु साहित्य

साहित्यया इतिहास सम्बन्धी—

नेपाल-संगीत (अंग्रे जी)

नेपाल सगीत विषये—

अंत्याक्षरी

संकलन—

स्वपु सूत्र

अनुदित—

बुद्ध वचनामृत व नेपालया बौद्ध दृष्टि

धार्मिक—

महाचीने नेपाल-संस्कृति

यात्रा सम्बन्धी—